

Olivia Din Belle

**SOPIMATONTA TALOUDELLISTA
KOLONIALISMIA JA TULEVAISUUDEN
KEHITYSKUMPPANUUTTA**

Afrosentrinen analyysi Kiinan toiminnasta Kongon
demokraattisessa tasavallassa

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2023

TIIVISTELMÄ

Olivia Din Belle: Sopimatonta taloudellista kolonialismia ja tulevaisuuden kehityskumppanuutta: afrosentrinen analyysi Kiinan toiminnasta Kongon demokraattisessa tasavallassa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, kansainvälisen politiikan opintosuunta

Joulukuu 2023

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Kiinaan ja kiinalaisiin toimijoihin liittyvää uutisointia ja julkista keskustelua Kongon demokraattisessa tasavallassa (Kongo). Tutkin työssäni sitä, minkälaisia merkityksiä kongolaisessa mediassa annetaan Kiinan toiminnalle Kongossa kehityksen näkökulmasta.

Tutkimukseni lähestymistapana toimii afrosentrinen teoria, jonka hengessä käytän työni teoreettisena työkaluna Motsamai Molefen (2019) afrikkalaista määritelmää kehityksen käsitteestä. Tutkimuksen aineiston muodostaa kongolaisen Radio Okapin tuottamat verkkosisällöt, joita analysoin teemoittelun keinoin.

Analyysini tuloksena aineistosta löytyi neljä teemaa. Ensimmäisessä teemassa korostuu näkemys Kiinan ja Kongon välisestä kumppanuudesta, josta Kiina hyötyy huomattavasti Kongoa enemmän. Analyysini tuloksena löytynyttä toista teemaa sävyttävät näkemykset Kiinasta kumppanina, joka tukee tulevaisuudessa Kongon kehitystä. Kolmannessa teemassa korostuvat näkemykset Kiinan toiminnan asian- ja sopimuksenmukaisuudesta jo nykyisellään. Neljänteen teemaan liittyvät näkemykset kuvaavat Kiinaa humanitaarisen avun antajaksi, joka osoittaa lahjoituksillaan solidaarisuutta Kongolle.

Avainsanat: Kongon demokraattinen tasavalta, Kiina, afrosentrisyys, kehitys, Motsamai Molefe

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. KONGO JA KIINA.....	5
2.1. KONGON DEMOKRAATTINEN TASAVALTA.....	5
2.2. KIINAN AFRIKKA-POLITIIKKA.....	7
2.3. KIINA KONGOSSA	9
3. AFROSENTRISYYS JA KEHITYKSEN AFRIKKALAINEN MÄÄRITELMÄ	16
3.1. AFROSENTRINEN TEORIA	16
3.2. MOLEFEN AFRIKKALAINEN MÄÄRITELMÄ KEHITYKSESTÄ	29
4. RADIO OKAPI	41
4.1. RADIO OKAPI JA AFROSENTRISYYS	44
5. TEEMOITTELU	47
5.1. TUTKIMUSONGELMA JA TEORIAN ROOLI.....	47
5.2. TEMATISOINTI TUTKIMUKSESSANI	49
6. ANALYYSI	51
6.1. EPÄOIKEUDENMUKAINEN KIINA-SUHDE.....	52
6.2. KIINA TULEVAISUUDEN KEHITYSKUMPPANINA.....	57
6.3. KIINA ASIANMUKAISENA KUMPPANINA.....	61
6.4. KIINA HUMANITAARISEN AVUN ANTAJANA.....	66
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	68
8. LÄHTEET	70

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen Kiinan toimintaa Kongon demokraattisessa tasavallassa (Kongo) maan kehityksen näkökulmasta. Kehityksellä en tässä viittaa ainoastaan talouskasvuun vaan otan laajemmin huomioon niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat maan reilun 111 miljoonan ihmisen elämään ja hyvinvointiin (CIA 2023). Tutkimuskysymyksenäni kysyn, *minkälaisia merkityksiä kongolaisessa mediassa annetaan Kiinan toiminnalle Kongon demokraattisessa tasavallassa kehityksen näkökulmasta*. Kiinan nousevasta suurvalta-asemasta, sen Afrikkaan tekemistä infrastruktuuriprojekteista sekä niiden kautta Afrikassa kasvavasta vaikutusvallasta on käyty keskustelua (ks. esim. Economist 2022; Puranen 2019; Huilaja 2013) ja tehty tutkimusta (ks. esim. Filjalkowski 2011; Morgan 2019; Nantulya 2020) paljon. Analyysia on sen sijaan tehty paljon vähemmän siitä, miten tästä ilmiöstä keskustellaan Afrikassa kansallisilla ja paikallisilla tasoilla. Tästä näkökulmasta tutkimukseni tuottaa uutta tietoa, joka on tärkeää ja merkityksellistä monesta eri näkökulmasta.

Suomen tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi kesän 2023 suurlähettiläskokouksessa pitämässään puheessa käynnissä olevan ”kamppailu kansakuntien sieluista”. Tällä hän viittasi BRICS-maihin, joista haetaan ja rakennetaan vastavoimaa lännelle. BRICS-mailla tarkoitetaan ryhmää nousevia talouksia, jotka ovat Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka. (Reuters 2023.) Blokki laajeni kesällä 2023 kuudella valtiolla, joihin lukeutui afrikkalaisista valtioista Etiopia sekä Egypti (du Plessis ym. 2023). Vuoden 2023 huippukokouksen puheenjohtajan Etelä-Afrikan mukaan yli 40 valtiota on ilmaissut kiinnostuksensa BRICSiä kohtaan. Näihin lukeutuu muun muassa Algeria, Kongon demokraattinen tasavalta sekä Gabon. (Reuters 2023.)

Elämmekin aikaa, jolloin puhutaan jopa uudesta kilpajuoksusta Afrikkaan. Tällä viitataan ulkovaltojen väliseen kamppailuun vaikutusvallasta Afrikassa. Kiinan voidaan nähdä pärjäävän tässä kilpailussa hyvin, sillä se on nopeiten kasvava ulkovalta Afrikassa. Kilpajuoksuun osallistuu myös Venäjä, joka on tarjonnut tukea afrikkalaisille sotilasjuntille sekä kapinallisille puolisotilaallisille joukoille. (ks. esim. Rosenthal 2023.) Vaikka keskustelu uudesta kilpajuoksusta viittaa 1800- ja 1900-lukujen siirtomaavalloituksiin sekä kylmän sodan blokkipolitiikkaan, on yksi asia tällä kertaa toisin. Afrikkalaiset valtiot valitsevat tällä kertaa kumppaninsa itse (Hoffmann ym. 2023). Tässä kontekstissa afrikkalaisissa valtioissa käydyn

keskustelun tuntemus, afrikkalaisten näkemysten kuuleminen ja ennen kaikkea kuunteleminen näyttävät ulkopoliittisena imperatiivina. Kuunteleminen on ainoa tapa saada tietoa siitä, miten esimerkiksi afrikkalaisissa valtioissa koetaan eri kumppanuudet ja mitä näiltä kumppanuuksilta toivotaan. Ilman tämänkaltaista lähestymistapaa on Suomen ja laajemmin lännen mahdoton näyttäytyä houkuttelevana vaihtoehtona esimerkiksi edellä mainitulle BRICsille.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltu kongolainen yhteiskunnallinen keskustelu Kiinasta ja kiinalaisista toimijoista näyttäytyy luonnollisesti erityisen merkityksellisenä Kongossa vaikuttaville kiinalaisille toimijoille. Vaikka Kiinan vaikutusvalta kasvaa muun muassa sen antaman kehitysavun sekä kiinalaisten yritysten rakentaman infrastruktuurin myötä Afrikassa nopeasti, ei senkään asema mantereella ole taattu (ks. esim. Rosenthal 2023). Tämän tutkimuksen tulokset tarjoavatkin katsauksen kongolaisessa yhteiskunnassa löytyviin Kiinan toimintaan liittyviin näkemyksiin, jotka voivat olla merkityksellisiä Kiinalle sekä tarkemmin Kongossa toimiville kiinalaisille toimijoille.

Afrikkalaisen yhteiskunnallisen keskustelun analyysi voidaan nähdä tärkeänä myös normatiivisesta näkökulmasta. Sen sijaan, että keskustelemme siitä, kenen narratiivin afrikkalaiset ostavat, on aika pysähtyä kuuntelemaan afrikkalaisten omaa narratiivia ja antaa tälle tilaa. Tarkastelenkin tutkimuskysymystäni Kiinan toiminnasta Kongossa teoreettisen viitekehykseni eli afrosentrisen teorian hengessä analysoimalla kongolaisessa mediassa esitettyjä näkemyksiä Kiinasta yhtenä maassa vaikuttavana toimijana. Afrosetrinen teoria on lähestymistapa aineistoon, joka asettaa afrikkalaiset kokemukset analyysin keskiöön tarkasteltaessa afrikkalaisia ilmiöitä (Asante teoksessa *Social Science bites* 2021). Tavoitteeni onkin tarjota afrosentrisen lähestymistavan kautta uudenlaisen tulkinnan Kongon ja Kiinan välisistä suhteista.

Kiinan toimijuutta Kongossa (ks. esim. Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019; Schiere 2011; Kabemba 2016) ja erityisesti laajemmin Afrikassa (ks. esim. Taylor & Zajontz 2020; Taylor 2019) on käsitelty aikaisemmassa tutkimuksessa melko paljon. Kongon kontekstissa analyysia on tehty erityisesti Kongon sekä kiinalaisten yritysten yhtymän välisestä vuonna 2007 solmitusta Sicominen-sopimuksesta, jossa kiinalainen konserni sitoutui rahoittamaan Kongoon rakennettavaa infrastruktuuria. Tästä vastineeksi Kongo tarjosi sopimuksen kiinalaiselle osapuolelle koboltti- ja kuparimalmeja. (Radio Okapi 30.3.2023.) Näissä

tutkimuksissa on tarkasteltu sitä, toteutuuko Kongon ja Kiinan välisessä Sicomines-sopimuksessa sen väitetty molempia osapuolia yhtä lailla hyödyttävä ”win-win¹” -asetelma (ks. esim. Tunamsifu Shirambere 2020; Marysse & Greenen 2009; Marysse & Greenen 2011; Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019). Näissä analyyseissa kiinnitetään huomio erityisesti siihen, saako Kongo luovuttamilleen luonnonvaroille oikeudenmukaisesti vastinetta Kiinan rakennuttaman infrastruktuurin kautta. Tästä tutkimuskirjallisuudesta on noussut väitteitä, joiden mukaan Kiinan vaikutus ei ole positiivinen Kongon kehityksen näkökulmasta, mikäli Kiina ei tue Kongon valtion rakennusprosessia (Kabemba 2016). Kiinan toimintaa on tarkasteltu myös osana Kongon turvattomuuden ja väkivallan sävyttämää todellisuutta (ks. esim. Curtis 2013; Rapanyane 2021) sekä suhteessa Kongossa toimiviin länsimaisiin kehityskumppaneihin (ks. esim. Marks 2007; Curtis 2013). Tutkielmani asettuikin osaksi edellä kuvattua Kiinan toimintaa koskevaa keskustelua sitä täydentäen uuden näkökulman kautta (ks. esim. Blanchard 2018; The Economist 2006).

Tieteellisen merkittävyyden lisäksi työn aiheen voidaan nähdä olevan myös yhteiskunnallisesti relevantti. Kongoa voidaan kuvata eräänlaiseksi paradoksiksi: Kongon valtaviin luonnonvaroihin lukeutuu muun muassa koboltti ja kupari, vesivoimapotentiaali sekä maailman toiseksi suurin sademetsä. Tästä huolimatta Kongon historia on vahvasti köyhyyden ja väkivallan sävyttämä. Kongo on yksi maailman viidestä köyhimmästä valtiosta ja noin 60 miljoonaa kongolaista eli alle 2, 15 dollarilla päivässä vuonna 2022 (Maailmanpankki 2023). Lisäksi maassa käytiin vuosina 1996–2003 sota (Globalis 2020), joka jatkuu yhä maan itäosissa (Stoop ym. 2019, 662). Kongoa onkin kuvattu esimerkiksi niin sanotusta resurssikirouksesta. Resurssikirouksen käsite viittaa yleisesti paradoksiin, jossa runsaat luonnonvarat omaavat valtiot eivät hyödy täysin vauraudestaan ja mineraaleistaan. Pohjimmiltaan tutkimukseni osallistuikin keskusteluun Kongon alikehityksestä sekä valtion paradoksaalisuudesta.

Kiina voidaan nähdään länsimaille vaihtoehtoisena kehityskumppanina, jolla on mahdollisuus tukea Kongon tietä pois köyhyydestä ja epävakaudesta kohti kehitystä ja sen täyttä potentiaalia (Tunamsifu Shirambere 2020, 79; Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 438). Näin tutkimukseni vastaa osin kysymykseen siitä, minkälainen toimija Kiina on osana Kongon kehitystarinaa. Osallistun tutkimuksellani myös keskusteluun luonnonvarojen potentiaalista

---

¹ win-win -asetelmalla viitataan tilanteeseen, jossa sopimuksen molemmat osapuolet ”voittajat” yhtä lailla tehdystä sopimuksesta.

johdattaa kehittyviä valtioita pois köyhyydestä, sillä luonnonvarat ovat keskeisessä roolissa Kiinan ja Kongon välisessä yhteistyössä (Simmons & Kavanagh 2023).

2. KONGO JA KIINA

2.1.KONGON DEMOKRAATTINEN TASAVALTA

Kongon demokraattinen tasavalta sijaitsee Keski-Afrikassa, Angolan koillispuolella (CIA 2023). Sen väkiluku – 111,9 miljoonaa – on Afrikan kolmanneksi suurin (CIA 2023a).

Kongon demokraattisen tasavallan historia nykyisenkaltaisena valtiona alkoi vuonna 1885, kun Kongon jokialueesta tuli Belgian kuninkaan Leopold II yksityisomaisuutta Berliinin Länsi-Afrikan konferenssin (1884–1885) siunauksella (Britannica 2023). Leopoldin aikakausi oli synkkää aikaa kongolaisille. Leopold alisti kongolaiset maaorjikkeeseen keräämään raaka-aineita. Mikäli työnjohtajien asettamiin tavoitteisiin ei yltänyt, oli kohtelu julmaa. Leopoldin aikana kongolaisia maaorjia surmattiin ja heidän raajojaan katkottiin. (Globalis 2020.) Leopoldin toimien seurauksena yli 10 miljoonaa kongolaista menetti henkensä (Yle 2023). Leopold luovutti Kongon Belgialle lopulta vuonna 1908 (Hochschild 2023). Belgian siirtomaavallan alta Kongo itsenäistyi lopulta vuonna 1959 (Globalis 2020).

Itsenäisyys ei valitettavasti tarkoittanut väkivallan loppumista, sillä maassa sodittiin vuosina 1996–1997 sekä vuosina 1998–2003. Nämä ajanjaksot tunnetaan myös ensimmäisenä ja toisena Kongon sotana. Ensimmäinen Kongon sota juontaa juurensa Ruandan vuoden 1994 tutsi-vähemmistöön kohdistuneeseen kansanmurhaan, jonka jälkeen Zairen² presidentti Mobutu Sese Seko otti vastaan kansanmurhaan osallistuneita hutuja. Ruandan tutsihallinto auttoikin yhdessä Ugandan kanssa zairelaista kapinallista Laurent Désiré Kabilaa kaappaamaan vallan Mobutulta. Valtaan noussut ja Zairen Kongon demokraattiseksi tasavallaksi nimennyt Kabila halusi kuitenkin itsenäistyä häntä tukeneesta Ruandasta ja Ugandasta, jotka puolestaan päättivät syöstä hänet vallasta yhdessä kongolaisten kapinallisten kanssa. RDC:ksi nimetty kapinallisliittouma miehitti ison osan maan pohjois- ja itäosista. (Germain 2019.)

Jopa kuuden miljoonan ihmisen on arvioitu kuolleen Kongon sotien aikana suoraan taisteluiden tai sairauksien ja aliravitsemuksen seurauksena (BBC News 2023). Vaikka toinen Kongon sota päättyi vuonna 2003, ei konflikti koskaan loppunut maan itäosissa (Stoop ym. 2019, 662). Itä-

---

² Kongoa tunnettiin tuohon aikaan Zairena

Kongossa on esiintynyt muun muassa aseellisten ryhmittymien tekemiä raiskauksia sekä seksuaalista väkivaltaa, jonka avulla pyritään saamaan luonnonvaroja ryhmittymien hallintaan (YK 2021). YK:n mukaa konflikti ja siihen liittyvät väkivaltaisuuudet ovatkin luoneet Itä-Kongoon humanitaarisen kriisin sekä ennennäkemättömän maan sisäisen pakolaisuuden. YK:n mukaan Kongossa oli 6,9 miljoonaa maan sisäistä pakolaista lokakuussa 2023. (France 24 2023.) Maailman ruokaohjelman (2023) mukaan 6,7 miljoonaa ihmistä kärsii kriisi- ja hätätilatason ruokapulasta. Itä-Kongon kolmessa provinssissa. Runsaista luonnonvaroista huolimatta iso osa kongolaisista elääkin köyhydessä ja kärsii pitkittyneen sodan väkivaltaisuuksista.

Korruptio ja huono hallinto ovat Kongossa merkittävä ongelma ja näiden seurauksia voidaan hyvällä syyllä pitää valtavana. Yksi esimerkki tästä liittyy maan kaivannaisteollisuuteen: Arviolta vain 6 % maan vuosittaisista kaivosteollisuuteen perustuvista vientituloista päätyy valtion budjettiin. Vuosien 2010 ja 2012 välillä Kongo myönsi viisi kaivoslupaa alhaiseen hintaan ulkomaisille yrityksille ja hävisi vähintään 1,36 miljardia dollaria. Luku vastaa summaa, jonka Kongon hallitus käyttää koulutukseen ja terveydenhuoltoon kahden vuoden aikana. (Global Witness 2017, 7–8.) Kongon hallintoa voidaan siis hyvällä syyllä pitää heikkona. Kongon hallinnon voidaan katsoa olevan toimimaton ja sen voidaan nähdä olevan kykenemätön vastaamaan väestön odotuksia. Luottamus maan presidenttiä, hallitusta ja valtion instituutioita kohtaan onkin hyvin alhainen. Arviolta vain noin 17 prosenttia kongolaisista tuki vahvasti Kongon presidenttiä vuonna 2022. Kansalaisten luottamuksesta eivät nauti myöskään keskushallinto, maakuntaviranomaiset eivätkä vaali-instituutiot. (Center for Strategic & International Studies 2022.)

Afrikkalaisten valtioiden hallintoa mittaavan Ibrahim Index of African Governance -indeksillä Kongoa vastaava tunnusluku oli 32,7/100 (Mo Ibrahim Foundation 2023). Indeksillä 100 vastaa parasta mahdollista tulosta. Indeksi määrittelee hallinnon ” jakamiseksi, joka liittyy sellaisiin poliittisiin, sosiaalisiin, taloudellisiin ja ympäristöön kytkeytyviin julkisiin hyödykkeisiin ja palveluihin, joita jokaisella kansalaisella on oikeus odottaa hallitukselta ja joita hallituksella on velvollisuus jakaa kansalaisille” (Mo Ibrahim Foundation 2023a). Hallintoa mitataan neljällä ulottuvuudella, joita ovat turvallisuus & laillisuusperiaate, osallisuus, oikeudet & mukaanottaminen, perusta taloudellisille mahdollisuuksille sekä

inhimillinen kehitys. (Mo Ibrahim Foundation 2023b. Käännös Din Belle)³ Saamiensa pisteiden perusteella Kongo sijoittui 54 afrikkalaisesta valtiosta sijalle 49 (Mo Ibrahim 2023).

2.2.KIINAN AFRIKKA-POLITIikka

Vuotta 2001 voidaan pitää yhtenä Kiinan ulkopolitiikan käännekohdista. Tuona vuonna Kiina liittyi Maailman kauppajärjestöön (WTO). Samana vuonna Kiina virallisti globalisaationsa viisivuotissuunnitelmassaan⁴, jossa se ohjeisti kiinalaisia yrityksiä lähtemään maailmalle. Vuoden 2001 suunnitelman ensimmäinen askel oli uusien markkinoiden löytäminen. Lisäksi merkittävimpiä yrityksiä pyydettiin luomaan ”globaalit brändinimet”. Näistä esimerkkejä ovat tietokoneita tuottava Lenovo sekä teleliikenneyritys Huawei. Yrityksiä kannustettiin sijoittamaan ulkomaille, perustamaan tehtaita ja ostamaan kiinteistöjä. Pieniä ja keskisuuria yrityksiä kannustettiin myös laajentumaan Kiinan ulkopuolelle. (Brautigam 2009, 74.)

Kiinan ulkopolitiikkaa tänäkin päivänä ohjaava lähestymistapa kehitettiin 1940-luvulla (Tunamsifu Shirambere 2020, 88). Se tunnetaan myös niin sanottuna Viiden rauhanomaisen yhteiselon periaatteina, joita ovat molemminpuolinen kunnioitus alueellista koskemattomuutta ja suvereniteettia kohtaan, hyökkäämättömyys, puuttumattomuus toisen sisäisiin asioihin, tasa-arvo sekä molemminpuolinen hyöty ja rauhanomainen yhteiselo. (ibid.) Kiinan kehitysapu nähdäänkin hyvin usein vaihtoehtona länsimaiselle kehitysavulle. Tämän näkemyksen mukaan länsimaisessa kehitysavussa korostuvat avun ehdot, jotka liittyvät liberaaliin rauhanrakennukseen, kehitykseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, hyvään hallintoon, demokratiakehitykseen sekä korruptionvastaisiin toimiin. (ibid.; Curtis 2013, 551.)

Vuonna 2013 Kiinan johtaja Xi Jinping käynnisti ”Vyöhyke ja tie” -hankkeen (Belt and Road Initiative, BRI), jonka tavoite on integroida Afrikka Kiinan rakentamaan

---

³ [...] as provision of political, social, economic and environmental public goods and services that every citizen has the right to expect from their government, and that a government has the responsibility to deliver to its citizens.

⁴ Kiinan viisivuotissuunnitelma on Kiinan kommunistisen puolueen manifesti siitä, miten puolue haluaa ohjata maata seuraavien viiden vuoden aikana. Sekä julkisten ja yksityisten toimijoiden kuten isojen yritysten on mukautettava strategiaansa sekä retoriikkaansa suunnitelman mukaiseksi. Viisi vuotissuunnitelmat koskevat muun muassa taloudellista tuotantoa, koulutusta ja ympäristön suojelua. Suunnitelmassa julkistetaan niin ikään myös kasvuvauhtitavoite seuraavalle viidelle vuodelle. (Economist 2021.)

infrastruktuuriverkoston. Käytännössä Afrikassa BRI on merkinnyt laajoja infrastruktuuriprojekteja. Monien kiinalaisten tutkijoiden mukaan BRI on vastalääke Afrikan alikehitykselle. (Taylor & Zajontz 2020, 277.) Yleisellä tasolla voidaankin sanoa, että Kiinan kehityspolitiikka keskittyy infrastruktuurin rakentamiseen. Kehitysapuun ei liity länsimaisen kehitysavun tavoin ehdollisuutta eli Kiina ei edellytä kehitysavun saajia sitoutumaan esimerkiksi hyvän hallinnon periaatteisiin tai ihmisoikeuksien noudattamiseen. Kiina rakentaa infrastruktuuria suoraan kohdemaahan, jotta taloudellisen tuen väärinkäytöksiltä vältyttäisiin ja kehitystavoitteet saavutettaisiin tehokkaasti. (Tunamsifu Shirambere 2020, 88.) Kiinan toiminta vaihtelee kohdemaasta riippuen, mutta esimerkiksi Kongon tapauksessa infrastruktuurin rakentaminen on tapahtunut kiinalaista työvoimaa käyttäen (Kabemba 2016, 81).

Kiinan Afrikka-politiikkaan liittyen on keskusteltu myös Kiinan afrikkalaisille valtioille myöntämästä velasta (Taylor & Zajontz 2020; Jansson 2013; Tunamsifu Shirambere 2020). Velkakysymyksessä Kiinaa ei Janssonin (2013, 152) mukaan tulisi nähdä monoliittisena toimijana. Siinä missä kiinalaiset yritykset ovat tehneet Kongoon kohdistuvia riskisijoituksia, ovat kiinalaiset pankit osoittaneet varovaisuutta Kongoon kohdistuvassa velanannossa. Vuosina 2008–2009 Kiinan ja Kongon väliseen Sicomines-sopimukseen liittyen käytiin keskustelua, jossa Kiina kehystettiin mahdollisesti ongelmallisena lainanantajana. Janssonin (mt., 158) mukaan kiinalaiset pankit ovat kuitenkin tätä narratiivia vastoin osoittaneet varovaisuutta toimiessaan kehitysrahoituksen tarjoajina.

Kiinan toimijuuden vaikutuksia analysoitaessa voidaan tarkastella myös skenaariota, jossa sekä Euroopan unionin (EU), Yhdysvaltojen että Kiinan Afrikkaan kohdistuva kehitysapu ja investoinnit supistuvat merkittävästi. Tshuman (2022, 3) mukaan kehitysavun ja investointien supistumisen seurauksena afrikkalaiset valtiot eivät saisi tukea vihreässä siirtymässä, mikä lisäisi äärimmäistä köyhyyttä maanosassa. Samalla lisääntyisi erityisesti nuorisotyöttömyys, mikä kiihdyttäisi kaupungistumista Afrikassa. Tämä taas aiheuttaisi massiivisen rasitteen esimerkiksi Kongon demokraattisen tasavallan pääkaupungin, Kinshasan, infrastruktuurille. Tästä näkökulmasta Kiina toimijana yhdessä Yhdysvaltojen ja EU:n kanssa voidaan nähdä korvaamattomana Afrikan kehitykselle.

2.3.KIINA KONGOSSA

Kiinan ja Kongon intressit suhteensa toisiinsa ovat selvät. Kiina on kiinnostunut ennen kaikkea Kongon strategisista luonnonvaroista. Mineraalien lisäksi Kiina on kiinnostunut myös kongolaisesta puusta. Kongon viljelysmaa on laaja, mikä voisi mahdollisesti olla osaltaan ratkaisemassa Kiinan ruokaturvaan liittyviä haasteita. Luonnonvarojen lisäksi Kiinalla on Kongossa myös muita intressejä. Kongo on Afrikan neljänneksi väkirikkain maa, jonka teollisuustuotteisiin liittyvistä markkinoista Kiina on kiinnostunut. Kiina vie Kongoon muun muassa koneita, tekstiilejä, vaatteita ja elektroniikkaa. Lisäksi Kongo edustaa Kiinalle Afrikan toiseksi suurimpana maana paikkaa, johon voi tehdä infrastruktuuriin liittyviä investointeja. Näitä investointeja Kongo tarvitsee kipeästi, sillä maan infrastruktuuri tuhoutui vuosikymmeniä jatkuneen laiminlyönnin ja sodan seurauksena. Kongolle Kiina on rahoituksen sekä tieto-aidon lähde, jonka avulla on mahdollista kunnostaa maan infrastruktuuria. Lisäksi Kiina on Kongolle teollisuustuotteiden lähde. (Kabemba 2016, 74–76).

Kiinan ja Kongon vuonna 2007 solmima Sicomines-sopimus on iso osa maiden välistä suhdetta. Kun tarkastellaan Kiinasta ja sen kehitysvaikutuksista käytyä keskustelua kongolaisessa yhteiskunnassa, on aiheellista ymmärtää Kiinan ja Kongon vuonna 2007 solmimaa massiivista Sicomines-sopimusta. Tämän vuoksi esittelen itse sopimusta, sen historiaa sekä siihen liittyvää kommentointia tässä luvussa. Sopimuksen mukaisesti Kongon valtiollinen kaivosyritys Gécamines sekä kiinalaisten valtio-omisteisten yritysten muodostama yhtymä aloittivat yhteisyrityksen nimeltä Sicomines, jolle myönnettiin omistusoikeuksia kaivoksiin Koillis-Kongossa sijaitsevalla Katangan alueella. Sopimuksen keskiössä olevat malmit ovat koboltti ja kupari. Sopimuksen kongolaisen osapuolen osuus hankkeesta on 32 % ja kiinalaisen 68 %. Vastineeksi tästä kiinalaisten yritysten yhteenliittymä sitoutui rakentamaan Kongoon muun muassa teitä, sairaaloita ja kouluja, jotka rahoitettiin Kiinan valtio-omisteisen pankin myöntämällä lainoilla. Sopimuksen mukaan Kiinan myöntämät lainat ja korot maksetaan takaisin kaivoksilta saatavilla tuloilla. (Jansson 2011, 5–13.)

Sicomines-sopimusta tutkineen Johanna Janssonin (2011, 12–13) mukaan sopimuksessa voidaan nähdä elementtejä sekä kehitysavusta että investoinnista. Sicomines-sopimus täyttää OECD:n kehitysavun määritelmän, sillä sopimuksen toisena osapuolena on Kiinan valtion omistama China Exim -pankki. Toiseksi lainajärjestelyn tärkein tavoite on kehitysavun hengessä rahoittaa konfliktinjälkeistä uudelleenrakennusta. Kolmanneksi sopimuksen lahja-

aste on arviolta 42 %, mikä täyttää niin ikään kehitysavun kriteerit. Toisaalta Sicomines ei Janssonin mukaan eroa millään tavalla suurista yksityisistä hankkeista Kongon kaivossektorilla. Sopimuksen mukaan Kiinan myöntämä laina maksetaan takaisin kahdessa erässä. Sopimuksen mukaan sopimusosapuolten eli Kiinan ja Kongon valtio-omisteisten yritysten muodostama yhtymä on vapautettu kaikista verovelvoitteista lainojen takaisinmaksun ajaksi. Osapuolten muodostaman yhtymän verotus alkaa vasta, kun lainat on maksettu. Tässä kohtaa kaivoksista saatavat voitot jaetaan osapuolten kesken. (mt., 13.)

Sicomines-sopimus on saanut kuluneen reilun vuosikymmenen aikana osakseen kritiikkiä. Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga (2019, 435–446) muistuttavat infrastruktuuriprojektien merkittävistä myöhästyksestä sekä rakennettujen teiden ja muun infrastruktuurin puutteellisuudesta. Rakennustöiden ensimmäisessä vaiheessa rakennettu infrastruktuuri ei esimerkiksi täyttänyt kaikkia laatuvaatimuksia. Näin ollen rakennetun infrastruktuurin elinkaari on lyhyt, eikä se näin lisää taloudellista toimintaa tai paranna kongolaisten elinoloja pitkällä aikavälillä. Maiza-Larrarten ja Claudio-Quirogan (ibid.) mukaan sopimus ei paranna kongolaisten elinoloja tai kasvata maan taloutta pitkällä aikavälillä. Tämä johtuu sopimukseen liittyvän kasvumallin hauraudesta; se on hyvin riippuvainen kaivannaisteollisuuden tekemästä tuloksesta, johon vaikuttaa mineraalimarkkinoiden epävakaus. Myös sopimuksen lyhyen aikavälin vaikutukset ovat saaneet osakseen kritiikkiä. On muistettava, että koulutuksen ja tiedonsiirron kaltaiset kestävästä kehityksestä edistävät tekijät eivät liity sopimukseen.

Sopimus ei ole myöskään lisännyt merkittävästi Kongon työllisyysastetta. Sicomines-sopimus loi Kongoon vain rajallisen määrän matalan osaamistason työpaikkoja sen ensimmäisen kymmenen voimassaolovuoden aikana (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 445). Maiza-Larrarten & Claudio-Quirogan (mt., 445–446) mukaan Sicomines-hanke ei ole myöskään kunnioittanut paikallisyhteisöjen perusoikeuksia, eikä sen seurauksena voida havaita kehitystä inhimillisen kehityksen indeksissä. Resurssi-infrastruktuuri -sopimukseen onkin esitetty liittyvän mahdollinen ansa: velkataakka on varma, mutta kehittyviin valtioihin virtaavan pääoman vaikutus kehitykseen riippuu kokemattomien paikallisten instituutioiden kyvystä hallita monimutkaisia monenkeskisiä projekteja.

Vuonna 2023 Kongon presidentti Felix Tshisekedi kritisoi Sicomines-sopimusta toteamalla, ettei Kongo ole hyötynyt sopimuksesta yhtään. Kongon hallituksen mukaan Kiina on investoinut alle kolmasosan siitä, mitä se lupasi sijoittaa Kongon infrastruktuuriin. Samalla Kiina on Tshisekedin mukaan tehnyt paljon rahaa sopimuksen avulla. Kongon korkein johto

pyrkiikin uudelleenneuvottelemaan sopimuksen, jotta maa hyötöyisi sen strategisesti merkittävistä luonnonvaroista niiden arvon mukaisesti. Kiinan mukaan se on taas luonut Kongoon yli 100 000 uutta työpaikkaa. Lisäksi Kiinan Kongon suurlähettiläs huomautti Kongon ansainneen lähes 11 miljardia dollaria tammikuun ja joulukuun alun välisenä aikana Kiinan kanssa käymästään kaupasta vuonna 2022. Kiinan mukaan hyötyjen uudelleenjakoon liittyvät ongelmat ovat Kongon sisäisiä ongelmia. (Simmons & Kavanagh 2023.)

Kongon talouden valvonta- ja tarkastusyksikön johtaja Jules Alingete Key vaati helmikuussa 2023 sopimuksen kiinalaista osapuolta maksamaan vähintään miljardi dollaria korvauksena viivästyneistä infrastruktuuri-investoinneista. Keyn mukaan 15 vuoden aikana investointeja on tehty sovittun 3 miljardin dollarin sijaan vain 822 miljoonan dollarin edestä. Uudelleenneuvottelujen puitteissa Kongon tavoite on myös kasvattaa osuuttaan Sicominen-hankkeessa 32 prosentista 70 prosenttiin. Aligne esitti myös vaatimuksen siitä, että infrastruktuurihankkeita teetetään myös kongolaisilla yrityksillä. (Hansrod 12.08.2023.)

Yhtäältä paikallisten intressit ja perusoikeudet on Maiza-Larrarten & Claudio- Quirogan (2019, 445) mukaan jätetty Sicominen-sopimuksessa huomiotta sopimuksen ensimmäisen voimassaolovuosikymmenen aikana. Läpinäkyvyyden puute voidaan nähdä yhtenä isoimpana kiinalaisiin kaivosyrityksiin liittyvänä ongelmana, sillä kiinalaisten yritysten toiminnasta ja niiden vaikutuksista on saatavilla vain vähän tietoa. Lisäksi esimerkiksi Katangassa toimivien kiinalaisten kaivosyritysten on raportoitu laiminlyöneen Kongon lainsäädännön edellyttämiä toimia ympäristön suojelemiseksi. Kongolaisen kansalaisjärjestön haastattelemien kongolaisten mukaan kiinalaiset kaivosyritykset eivät vaikuta positiivisesti paikallisten yhteisöjen kehitykseen ja niiden tulon seurauksena useat haastateltavat kertoivat menettäneensä elinkeinonsa. (ACIDH 2010, 7–24.) Lisäksi kiinalaisten yritysten on raportoitu hyödyntäneen lapsityövoimaa Kongossa (mt., 19), ja niitä on syytetty teollisuusrakennusten vastuuttomasta rakentamisesta. Lisäksi paikallisten maanviljelijöiden maita on lunastettu ilman riittävää korvausta sopimuksen puitteissa tehtävien hankkeiden tieltä. (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 443–444.)

Toisaalta Kiinan velkaantuneeseen Kongoon rakennuttaman infrastruktuurin on oletettu helpottavan matkustamista maan sisällä. Tässä suhteessa Tonya Marks (2007) erottaa Kiinan Kongon entisestä siirtomaaisännästä Belgiasta, joka rakennutti Kongoon teitä ainoastaan helpottaakseen luonnonvarojen louhimista. Kiinan rakennuttaman infrastruktuurin on niin ikään esitetty helpottavan kaupankäyntiä ja parantavan Kongon kilpailukykyä (Schiere 2011,

17). Sicominex-projektin kautta kehittyneen kaivosteollisuuden on esitetty edistäneen terveydenhuollon palveluiden, vedenjakelun sekä koulutuksen saavutettavuutta paikallisissa yhteisöissä (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 442–444). Kaivosyriyten rahoittamat vesivoimalat sekä siirtojohdot ovat niin ikään myös hyödyttäneet paikallisia yhteisöjä (IMF 2015, 30). Maiza-Larrarten & Claudio-Quirogan (2019, 446) mukaan sopimuksen ei voida kuitenkaan nähdä tarjoavan pitkän aikavälin hyötyjä kuten koulutusta ja osaamisen siirtymistä kiinalaisilta kongolaisille, mikä voisi osaltaan myötävaikuttaa kehitykseen.

Useiden tutkijoiden mukaan (ks. esim. Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 446; Kabemba 2016, 83; Chakrabarty 2016, 129) mukaan Kiinan toiminta investointeineen ei riitä takaamaan kestävästä kehitystä Kongossa. Jotta Kiina-kauppa ja Kiinan investoinnit hyödyttäisivät Kongoa, tarvittaisiin Chakrabarty (2016, 129) mukaan tehokas koneisto, jolla luonnonvaroista saadut varat saataisiin kanavoitua teollisuuteen ja muihin sektoreihin kohdistuviin investointeihin sekä nostamaan kongolaisia pois köyhyydestä. Kabemban (2016, 78–79) mukaan Kiinan infrastruktuurin uudelleenrakennukseen pohjautuva lähestymistapa ei ole kestävä, mikäli Kiina ei tue Kongoa kehittämään demokraattisia, toimivia ja vastuuvollisia instituutioita, jotka pystyvät suojelemaan Kongon intressejä. Tshuman mukaan (2022, 3) Kiinan kasvattaessa valtaansa afrikkalaiset valtiot tulevat kuitenkin nimenomaan luisumaan kohti autoritarismia afrikkalaisten valtioiden omaksuessa valtiojohtoisen talouskasvun eetoksen yhden autoritaarisen puolueen alla.

Sicomines-sopimuksen keskiössä olevan kaivostoiminnan ja kehityksen välisestä yhteydestä on esitetty erilaisia väitteitä tutkimuskirjallisuudessa (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019; Taylor 2019; Chakrabarty 2016). Yhtäältä kaivosteollisuuden on esitetty tuovan valtiolle vaurautta, mutta toisaalta kaivostoimintaan on yhdistetty korruptio, johon ulkoiset toimijat yllyttävät paikallisia (Taylor 2019, 305). Kaivostoiminta on yhdistetty korruption lisäksi huonoon hallintoon ja hollantilaiseen tautiin ⁵ (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019; Taylor 2019, 304–305; Chakrabarty 2016, 128; NRGi 2015). Vaikka Sicominex- sopimuksella voidaan nähdä olevan Kongon näkökulmasta positiivisia makrotalousvaikutuksia, on

---

⁵ Hollantilaisella taudilla viitataan tilanteeseen, jossa luonnonvarasektorin merkittävästi kasvaneet tulot vaikuttavat negatiivisesti talouden muihin sektoreihin – erityisesti vientiteollisuuteen. Ilmiö johtuu ennen kaikkea inflaatiosta tai valuutan revalvaatiosta sekä työvoiman ja pääoman siirtymisestä muilta sektoreilta luonnonvarasektorille. (NRGI 2015, 3.)

sopimukseen pohjaava kasvumalli varsin hauras ja riippuvainen kaivosteollisuudesta (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 445).

Kiinan kaltaisten ”uusien” toimijoiden tulo Afrikkaan voidaan nähdä jatkumona Afrikan neokolonialistiselle alistamiselle globaaliin talouteen ja kansainväliseen työnjakoon. Tällä viitataan afrikkalaisten valtioiden rooliin alkutuotteiden viejänä, mikä merkitsee kaupankäynnistä saatavien hyötyjen valumista Afrikan ulkopuolelle. Vaikka Afrikassa on uusia toimijoita, pakotetaan afrikkalaiset valtiot edelleen jatkamaan alkutuotteiden viejinä. Kaupankäynnin hyödyt menevätkin tällä hetkellä Afrikan ulkopuolelle, missä afrikkalaisista halvoista raaka-aineista prosessoidaan lopputuotteita. (Taylor 2019, 204–305; Taylor & Zajontz 2020, 282–285.) Taylorin ja Zajontzin (2020, 290–291) mukaan Afrika on nyt riippuvainen imperialismiin ja sen jälkeisistä ajoista poiketen Kiinasta. Tämän näkemyksen mukaan Kiinasta onkin tullut länsimaiden tapaan alikehitystä ylläpitävä alistava ja dominoiva instituutio. Kiina voidaan nähdä Sicominen-projektin hallinnoijana, sillä kiinalaiset valtiomisteiset yritykset tekevät päätökset koskien Sicominen-sopimuksen puitteissa tehtäviä operaatioita (Kabemba 2016, 81). Afrikkaa osin riivaavan köyhyyden takana voidaan nähdä resurssien heikko hallinta sekä niiden riisto. (Taylor 2019, 304–305.)

Taylorin ja Zajontzin (2020, 282–285) mukaan Kiinan Afrikkaan kohdistuvan massiivisen Belt & road -infrastruktuurihankkeen (BRI) sekä sen muun toiminnan voidaan nähdä aiheuttavan alikehitystä myös muiden prosessien kautta. Ensinnäkin Afrikassa saavutetut liikevoitot valuvat kiinalaisille, eivätkä afrikkalaisille yrityksille. Vaikka Kiinasta tulisi vuoteen 2032 mennessä Afrikan suurin kauppakumppani, ei Kiina Darlington Tshuman (2022, 3) arvion mukaan onnistuisi lupauksistaan huolimatta synnyttämään miljoonia työpaikkoja Afrikkaan. Toiseksi Sicominen-sopimuksen kautta saatavia verotuloja pienentää Kongon valtion kiinalaisille yrityksille myöntämät verovapautukset sekä epävirallisella sektorilla toimivat kiinalaiset yritykset (Kabemba 2016, 80). Kolmanneksi BRI:n voidaan nähdä vääristävän edelleen afrikkalaisten talouksien valmiiksi vääristynyttä rakennetta. Afrikkalaisten valtioiden kontekstissa vääristymällä viitataan siihen, että afrikkalaiset valtiot eivät kuluta sitä, mitä ne tuottavat mutta samalla ne eivät myöskään tuota sitä, mitä ne kuluttavat. Vääristyneissä talouksissa talouden eri sektorit eivät ole toisiinsa yhteydessä, minkä seurauksena kehitys yhdellä sektorilla ei johda kehitykseen toisella sektorilla. (Taylor & Zajontz 2020, 282–285.)

Kun Sicomines-sopimus solmittiin vuonna 2007, odotettiin sen merkitsevän infrastruktuurin lisäksi talouskasvua sekä kasvaneita vienti- ja verotuloja. Lisäksi sopimuksen toivottiin luovan maahan uusia kaivos- ja rakennusteollisuuden työpaikkoja. Kymmenen vuoden tarkastelujaksolla Sicomines-sopimus ei olekaan saanut aikaan toivottuja sosioekonomisia vaikutuksia. Infrastruktuurihankkeisiin on liittynyt myöhästyksiä, ylimääräisiä kustannuksia sekä laadullisia puutteita. Lisäksi alityöllisten määrä Kongossa lisääntyi vuosina 2005–2012. (Maiza-Larrarte & Claudio-Quiroga 2019, 424–446). Kiinan tarpeet päästä käsiksi tärkeisiin luonnonvaroihin ovatkin keskeisiä sen Afrikka-politiikassa, eivätkä Kiinan määrittelemät ehdot Afrikan ja Kiinan integraatiolle ja infrastruktuuriprojekteille siis välttämättä ole linjassa väitetyin ”win-win” -viitekehyksen kanssa (Taylor & Zajontz 2020, 278; Kabemba 2016, 81). Maiza-Larrarte & Quiroga (2019, 446) toteavat, että Sicomines-projektin vaikutukset eivät todennäköisesti tule eroamaan muiden Kongossa operoivien kaivosyritysten kehitysvaikutuksista. Kiinan rahoitusmallin ei näin voida nähdä olevan parempi tai huonompi kuin mikään muu rahoitusmalli. Kabemban (2016, 80) mukaan läpinäkyvyyden puute on yksi Sicomines-sopimuksen taustalla vaikuttava ongelma. Läpinäkyvyyden puutetta kuvastaa hyvin esimerkiksi se, ettei Kongon parlamentti pystynyt monitoroimaan sopimuksia niiden hyödyllisyyden näkökulmasta ennen vuotta 2018 (Tunamsifu Shirambere 2020, 92).

Kriitikoiden mukaan Sicomines-sopimus jättää huomiotta hyvän hallinnon, korruption sekä rauhanrakennukseen liittyvät asiat vetoamalla puuttumattomuuteen. Sopimuksen puolestapuhujien mukaan Kiinan läsnäolo merkitsee uudenlaista ”win-win” -kehitykseen sekä uudelleenrakennukseen keskittyvää lähestymistapaa Kongon rauhanrakennukselle. Kiinan läsnäolon puoltajien mukaan lännen läsnäolo ei tuonut maahan rauhaa tai kestäväää kehitystä, kun taas Kiinan tuki maan infrastruktuurihankkeille mahdollistaa suuremmat investoinnit ja kasvun, jotka johtavat maan lopulta rauhaan (Curtis 2013, 552.)

Curtis (2013) yhtyy tutkimuskirjallisuudessa esitettyihin väitteisiin, joiden mukaan Kiinan nykyisellä kehityksellä ja rauhanrakennukseen liittyvällä lähestymistavalla ei tulla saavuttamaan Kiinan väittämiä lopputulemia. Kabembasta (2016) poiketen Curtis (2013, 551–565) kuitenkin väittää Kiinan Kongoon liittyvien intressien olevan pitkälti samat kuin lännellä. Kiina tavoittelee Kongon vakautumista sekä taloudellisia mahdollisuuksia. Kiinan lähestymistavan ongelmana on premissi valtion keskeisestä ja välttämättömästä roolista rauhanrakennuksen näkökulmasta. Näin maan johtoa ei arvostella ja maan armeija ja

interventio nähdään tarpeellisina. Seurauksena on turvattomuuden jatkuminen, eliittien haltuunottamat maavuokrat sekä kehityksen puutteellinen uudelleenjako.

Rapanyanen (2021,1) mukaan kiinalaisilla yrityksillä on suuri epäsuora vaikutus resurssikirousmineraalien aiheuttamaan konfliktiin Itä-Kongossa. Kongossa toimivat – mukaan lukien kiinalaiset – yritykset tekevät yhteistyötä mineraalikaivoksia hallitsevien kapinallisryhmittymien kanssa päästäkseen käsiksi kaivoksiin (De Koning 2011, 19; Rapanyane 2021, 7–8). Tämän seurauksena yritykset mahdollistavat paikallisten aseellisten ryhmittymien toimintaa ja horjuttavat Kongon valtion valtaa kaivosalueilla. Kiinalaiset sekä muut, monikansalliset, yritykset rahoittavat esimerkiksi Itä-Kongon kapinallisryhmittymien väkivaltaista toimintaa, sillä ryhmittyvät ostavat yritysten kanssa käymästä kaupasta saamallaan varoilla aseita (Rapanyane 2021, 7–8). Monikansallisia yrityksiä onkin kutsuttu Kongon konfliktin moottoreiksi (Noury 4/2010).

Kiina antaa kehitysapua kolmen eri väylän kautta. Ensimmäkin se antaa rahallista avustusta. Toiseksi se myöntää korotonta tai edullista lainaa. Kolmanneksi Kiinalla on kehitysapuohjelmia, joihin kuuluvat esimerkiksi stipendit sekä sen lähettämät lääkintäjoukot. Kiinan kehitysapuun liittyviä lukuja ei ole kuitenkaan avoimesti saatavilla. (CARI 2023.) Kiina ei lukeutunut Kongon kymmenen merkittävimmän kehitysavun antajan joukkoon vuosina 2020–2021. Kongon merkittävin kehitysavun antaja vuosina 2020–2021 oli Yhdysvallat, joka antoi Kongolle 844 miljoonaa USA:n dollaria. Kongon toiseksi merkittävin kehitysavun antaja vuosina 2020–2021 oli International Development Association, joka antoi Kongolle kehitysapua 527 miljoonaa USA:n dollaria. (OECD 2023.)

3. AFROSENTRISYYS JA KEHITYKSEN AFRIKKALAINEN MÄÄRITELMÄ

Tässä luvussa esittelen työni teoreettisen viitekehyksen. Luvussa 3.1 esittelen tutkielmani lähestymistavan eli afrosentrisen teorian. Toisin sanoen lähestyn Kiinan toiminnan vaikutusta Kongossa afrosentrisestä näkökulmasta. Luvussa 3.2 esittelen taas Motsamai Molefen (2019) afrikkalaisen määritelmän kehityksen käsitteestä. Molefen (2019) määritelmä on siis kehitystä analysoiva teoria. Toisin sanoen tarkastellessani aineistossani esitettyjä näkemyksiä Kiinan toiminnasta kehityksen näkökulmasta ymmärrän kehityksen käsitteen Molefen (2019) määritelmän kautta. Kehityksen käsite toimii siis ikään kuin teoreettisena työkaluna aineistoa analysoidessani.

3.1. AFROSENTRINEN TEORIA

Työni laajemman teoreettisen taustan muodostaa niin sanottu afrosentrinen teoria. Teorian isänä voidaan pitää Molefi Kete Asantea, joka esittää ajatuksiaan muun muassa teoksissaan ”*Afro-centricity: The Theory of Social Change*” (2003), ”*Kemet, Afro-centricity and Knowledge*” (1990) ja ”*The Afrocentric Idea*” (1998). Asante on professori Templen yliopistossa, jonne hän perusti ensimmäisen afroamerikkalaisuuden tutkimuksen tohtorihjelman. Asante on väitellyt Kalifornian yliopistosta. (Asante 2003; Maphaka 2020, 7.) Muun muassa Rapanyane (2021), Rapanyane & Shai (2019), Maphaka (2020) sekä Nkoana & Legodi (2021) ovat hyödyntäneet afrosentristä teoriaa analyyseissään.

On tärkeä huomata, että afrosentristä ajatusta on hyödynnetty monella eri tasolla: kulttuurisena ja hierarkisena näkökulmana (MacPhail 1998, 116); korjaavana projektina, jonka tavoitteena on uudelleenrakentaa afrikkalainen menneisyys, tervehdyttää afrikkalainen identiteetti sekä määritellä uudelleen ”musta näkökulma” (Walters 1996), filosofisena liikkeenä (Anderson 1995 teoksessa Schreiber 2000, 653) sekä epistemologisena ja metodologisena lähestymistapana afrikkalaisiin diskursseihin ja kulttuurisiin ilmiöihin. Tässä työssä afrosentrismia käytetään viimeksi mainittua muistuttavalla tavalla. Lisäksi teoria tarjoaa ikään kuin teorialinssit, joiden kautta lähestyn aineistoani sekä aihettani eli Kiinan toiminnan

vaikutusta Kongon demokraattisessa tasavallassa. Afrosentrisyys ei siis toimi aineistoa analysoitaessa konkreettisenä työkaluna vaan se on tapa, jolla lähestyn tutkimusaiheena olevaa ilmiötä.

Toisin sanoen tarkastelen Kiinan toimintaa Kongossa afrosentrisestä näkökulmasta. Asante (2021 teoksessa *Social Science Bites* 2021) havainnollistaa afrosentrisen teorian eroa muihin näkökulmiin historiaan liittyvällä esimerkillä: Skotlantilainen David Livingstone näki ”ensimmäisenä” Victorian putoukset ja ylitti Afrikan mantereen leveys suunnassa ensimmäisenä eurooppalaisena (Shepperson 2023), minkä seurauksena eteläisen Afrikan historia alkoi keskittyä Livingstoneen. On kuitenkin muistettava, että Livingstone teki löytöretkiään maanosassa, jossa eli satoja tuhansia ihmisiä, kuningattaria ja muita kuninkaallisia. Afrosentrisen näkökulma keskittyy nimenomaan näihin toimijoihin sekä siihen, mitä tuon aikaiset afrikkalaiset sanoivat ja tekivät. (Asante teoksessa *Social Science Bites* 2021.) Tämän työn kontekstissa keskitytäänkin Kongossa operoivien ulkoisten toimijoiden, heidän strategioiden, intressien ja toiminnan sijasta kongolaisiin ihmisiin ja heidän ajatuksiinsa.

Afrikkalaisuus on afrosentrisen teorian kannalta varsin tärkeä käsite, jonka merkitys tämän työn kontekstissa on syytä määritellä. Ensinnäkin tiedostan afrikkalaisuuden käsitteen ongelmallisuuden. Ei ole olemassa yhtä afrikkalaista valtiota, kieltä, identiteettiä, kulttuuria, normistoa tai kokemusta. Onkin tärkeää tuoda esiin, että tiedostan maanosan valtavan diversiteetin. Viitatessani siis aineistoni analyysissä esimerkiksi afrikkalaiseen kokemukseen ja kulttuuriin viittaan siis tosiasiallisesti kokemusten ja kulttuurien joukkoon. Viitatessani afrikkalaisiin ihmisiin, viittaan taas tämän työn kontekstissa ensisijaisesti kongolaisiin ihmisiin niin Kongossa kuin kongolaisissa diasporissakin.

Afrosentrisyys viittaa lähestymistapaan, jonka keskiössä ovat afrikkalaisten näkemykset (Legodi & Rapanyane 2022, 71). Se merkitsee ennen kaikkea afrikkalaisten ihmisten asettamista keskiöön aina, kun tarkastelun kohteena on afrikkalainen ilmiö (Asante 2003, 2). Koska Kiinan ja afrikkalaisten valtioiden välisistä suhteista ja erityisesti Afrikan infrastruktuuriprojekteihin liittyvästä alijäämästä on tehty paljon tutkimuksia nimenomaan länsimaisia teorioita ja globaalin pohjoisen tulokulmia hyödyntäen (Nkoana & Legodi 2021, 207; Legodi & Rapanyane 2022; 71), täyttää tämä tutkimus näkökulmansa kautta tutkimusaukon: tutkimukseni tuo aiheetta koskevaan keskusteluun afrosentrisen puheenvuoron.

Käytännössä pyrin pääsemään käsiksi kongolaisten näkemyksiin Kiinan toiminnasta tarkastelemalla paikallisen riippumattoman median – tässä tapauksessa Radio Okapin – tuottamia sisältöjä. Afrosentrisen teorian keskiössä voidaan nähdä kolme käsitettä: *kulttuurinen keskeisyys*, *paradigmaattinen pluralismi* sekä *vapautus ja kulttuurinen toimijuus* (Schreiber 2000, 655–658), joita tarkastelen seuraavaksi.

Kulttuurinen keskeisyys

Kulttuurisella keskeisyydellä viitataan ajatukseen siitä, ettei afrikkalaista ilmiöitä voida ymmärtää, jos niitä tutkitaan ulkopuolelta. Tämän vuoksi tutkijan on sijoitettava itsensä afrikkalaiseen kokemukseen, jotta hän voi saada oikeaa tietoa Afrikasta. Afrikkalaiset kulttuurit, ihanteet, arvot sekä historian tapahtumat tulee ottaa huomioon tarkasteltaessa afrikkalaisia yhteisöjä ja ilmiöitä. (Maphaka 2020, 7.) Karenga (n.d. teoksessa Mazama 2001, 394) identifioi afrikkalaisen kulttuurin ydinpiirteiksi yhteisön keskeisyyden, perinteiden kunnioittamisen, hengellisyyden ja eettisyyden, harmonisuuden luonnon kanssa, minuuden yhteisöllisyyden, esi-isien kunnioittamisen sekä olemisen ykseyden. Tässä tutkimuksessa asetun afrikkalaiseen kokemukseen tarkastelemalla kongolaista mediaa, sieltä nousevia puheenvuoroja, näkemyksiä ja mielipiteitä Kiinan toiminnasta. Otan erityisesti huomioon Kongon ja kongolaisten intressit kiinnittämällä huomioita Kiinan toiminnan vaikutuksiin Kongon ja kongolaisten näkökulmasta. Otan analyysissäni huomioon myös kongolaisen yhteiskunnan, afrikkalaisen kulttuurin sekä Kongon historian erityispiirteet. Afrosentrisyyden hengessä koen tämän tärkeäksi, sillä ilman Kongon historiaan ja yhteiskuntaan liittyvää ymmärrystä aineistostani kumpuavaa afrikkalaista näkökulmaa on afrosentrisen teorian mukaan mahdoton ymmärtää.

Schreiberin (2000, 655) mukaan afrosentrismi eroaa perinteisemmistä lähestymistavoista siten, että sen näkökulmasta tutkimuksen epistemologia⁶ ja metodologia polveutuvat suoraan tutkittavan kulttuurin maailmankuvasta eikä tutkijan omasta maailmankuvasta. Schreiber muistuttaa, että paradigma eli ilmiöitä, käsitteitä, teorioita sekä metodologiaa määrittävät oletukset ovat peräisin laajemmasta maailmankuvasta ja teoria taas sitä laajemmasta paradigmasta (Schreiber 2000, 656; Kershaw 1989, 46 teoksessa Schreiber 2000, 656). Usein

---

⁶ Epistemologialla viitataan pohdintaan siitä, mitä ja miten ihminen voi tietää asioista ja millainen tieto on oikeaa tietoa (Jyväskylän yliopisto 2015).

tutkijat kuitenkin ajattelevat paradigman olevan tutkimuksen lähtökohta ja jättävät huomiotta laajemman maailmankuvan, jolle paradigma perustuu (Schreiber 2000, 656). Sekä paradigmat että maailmankuvat kuitenkin muokkaavat tutkimusyhteisön jaettuja uskomusjärjestelmiä sekä diskurssia (Asante 1990). Afrosentrisestä näkökulmasta eurooppalainen paradigma on johdettavissa laajemmasta eurooppalaisesta maailmankuvasta, joka taas määrittelee mitä, missä, miksi ja miten joitakin ilmiöitä tulisi tutkia. Lisäksi sen voidaan nähdä määrittelevän metodeja ohjaavat säännöt (Schreiber 2000, 656).

Afrikkalaisten ilmiöiden tarkasteleminen eurooppalaisten linssien ja standardien kautta johtaa usein epätosiin, harhaanjohtaviin sekä puolueellisiin tulkintoihin (Hamlet 1998, xi). Tutkija, joka tuottaa ja tarkastellee tutkimuskysymystään kulttuurisesti keskitetysti tuottaa laadullisesti erilaisia tutkimuksia kuin etnosentrisiä kriteerejä noudattava tutkija (Asante 1990, 14). Välttääkseen puolueellisuuden tutkijan täytyy maadoittaa itsensä tutkittavan kulttuurin maailmankuvaan ja kehittää tutkimusta tästä keskuksesta käsin. (Schreiber 2000, 656). Rapanyanen (2021) artikkeli Kiinan osallisuudesta Kongon konfliktissa sekä Rapanyanen ja Shain (2019) kritiikki kiinalaisten monikansallisten yritysten toiminnasta Kongon kaivossektorilla ovat esimerkkejä afrosentrisistä analyyseista ja näin keskitetysti tuotetuista ja tarkastelluista tutkimusongelmista Kiinaa ja Kongoa käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltava tutkimuskysymys kumpuaa ensinnäkin pyrkimyksestäni tarkastella afrikkalaisten näkemyksiä mantereella vaikuttavista toimijoista. Vaikka tarkastelenkin afrikkalaista ilmiötä suomalaisesta yliopistosta käsin, pyrin tarkastelemaan Kiinan toimintaa Kongossa kulttuurisesti keskitetysti afrosentrisestä näkökulmasta. Kun tarkastelemme Kiinan, Yhdysvaltojen, EU:n ja muiden merkittävien toimijoiden toimintaa Afrikassa, on mielestäni äärimmäisen merkityksellistä kiinnittää huomiota siihen, miten afrikkalaisissa valtioissa elävät ihmiset kokevat näiden valtioiden toiminnan vaikutukset. Nämä näkemykset ovat nähdäkseni merkityksellisiä erityisesti kahdesta syystä. Yhtäältä esimerkiksi korostuneen negatiiviset näkemykset jostakin toimijasta tulisi olla afrikkalaisten valtioiden johtajille indikaattori siitä, että yhteistyötä tulee muokata kyseiselle valtiolle edullisemmaksi. Toinen vaihtoehto on yhteistyön päättäminen.

Toisaalta suomalaisena ja näin myös eurooppalaisena näen, että näiden näkemysten tulisi vaikuttaa myös Afrikassa toimiviin ulkovaltoihin. Jos Afrikassa halutaan vaikutusvaltaa ja afrikkalaisten valtioiden kanssa halutaan tehdä yhteistyötä, on syytä kiinnittää afrikkalaisissa

yhteiskunnissa vallitseviin mielipiteisiin erityistä huomiota. Tämä on erityisen tärkeää aikana, jona puhutaan uudesta kilpajuoksusta Afrikkaan (ks. esim. Rosenthal 2023). Tämän lisäksi tutkimuskysymykseni kumpuaa halusta laittaa afrikkalaiset intressit keskiöön ja ymmärtää, mitä kongolaiset itse haluavat. Tässä tutkimuksessa toteutettu media-analyysi on yksi tapa päästä käsiksi afrikkalaisiin näkemyksiin. Toisena mahdollisena aineistotyyppinä näen afrikkalaisissa valtioissa toteutetut mielipidemittaukset, joiden avulla saadaan kerättyä arvokasta tietoa afrikkalaisten asenteista ja näkemyksistä. Panafrikkalainen Afrobarometer sekä kongolainen mielipidetutkimuksia tekevä BERCI ovat esimerkkejä tämänkaltaisista tahoista, joiden tuottama aineisto voisi olla äärimmäisen hedelmällistä analysoitaessa Kongon ja Kiinan välisiä suhteita.

Analysoitaessa afrikkalaisten ja tässä tapauksessa kongolaisten kokemuksia on tärkeä huomata, että afrikkalaisten oma näkökulma voi olla keskitetty tai epäkeskitetty. Mazama (2001, 398) havainnollistaa tätä kysymyksellä: Voidaanko juomauhrien julkisen kaatamisen kieltäneet gaanalaiset poliitikot nähdä rakastavan ja kunnioittavan itseään afrikkalaisina kuten keskittyneet afrikkalaiset tekevät? Vai näkevätkö he sittenkin afrikkalaisen kulttuurin ja edellä mainitun rituaalin huonompana, mikä taas viittaa epäkeskittyneeseen näkökulmaan? Keskitetty näkökulma heijastelee ylpeyttä omasta afrikkalaisuudesta. Keskitetystä näkökulmasta puhutaan, kun ihminen ymmärtää itsensä oman historiansa, kulttuurinsa ja biologiansa kautta. Epäkeskitetty näkökulma heijastelee taas eurooppalaisen, afrikkalaista todellisuutta koskevan, määritelmän hyväksymistä. (Mazama 2001, 398.) Onkin tärkeä huomata, ettei esimerkiksi kongolaisen liikemiehen mielipidekirjoitus kinshasalaisessa sanomalehdessä välttämättä heijastele keskitettyä ”kongolaista” näkökulmaa. Vaikka rakennan teoreettisen viitekehylenei nojaten afrikkalaisten tutkijoiden näkemyksiin, eivät ne välttämättä edusta puhtaasi keskitettyä afrikkalaista näkökulmaa. Vaikkapa Euroopassa opiskelleet tutkijat ovat saattaneet omaksua hyvinkin eurosentrisiä näkökulmia afrikkalaisiin ilmiöihin, jolloin heidän näkökulmansa ei voida nähdä olevan keskitetty.

Afrosentrisestä näkökulmasta afrikkalaisten kulttuuriset kokemukset ovat tutkimisen arvoisia ja ne voivatkin kertoa paljon ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta (Asante 1990, 9). Afrosentriseen teoriaan liittyy oletus siitä, että afrikkalaistaustaisten ihmisten historialliset sekä nykyiset kokemukset tulee ottaa huomioon, jotta voi ymmärtää nykyisiä etnisten ryhmien välisiä suhteita (Kershaw 1998, 31–32). Kershaw (ibid.) demonstroi tätä yhdysvaltalaiseen

kontekstiin sijoittuvalla esimerkillä: Ymmärtääkseen nykyisiä mustien ja valkoisten välisiä suhteita Yhdysvalloissa on ymmärrettävä historiaa, jota leimasi 293 vuotta laillistettu valkoinen ylivalta. Tuon institutionaalisen valkoisen ylivallan vaikutukset näkyvät vielä tämän päivän Yhdysvalloissa. Ymmärtääkseen nykyisyyttä on siis ymmärrettävä menneisyyttä, sillä yhteiskunta ei muutu yhdessä yössä. Samalla tavalla ymmärtääkseen kongolaisten Kiinaan liittyviä näkemyksiä on ymmärrettävä Kiinan ja Kongon välisten suhteiden historiaa, jonka juuret ulottuvat 1880-luvulle asti (Tunamsifu Shirambere 2020, 81). Tämän analyysin kannalta voi niin ikään olla perusteltua ymmärtää myös Kongon siirtomaahistoriaa sekä sen suhteita esimerkiksi muihin maassa vaikuttaneisiin ja edelleen vaikuttaviin valtioihin. Näkemykset Kiinasta saattavat riippua myös siitä, miten muut toimijat sekä niihin liittyvä historia nähdään Kongossa. Nostan tutkimukseni analyysissä esiin mahdollisia taustalla vaikuttavia kokemuksia, jotka saattavat vaikuttaa kongolaisten näkemyksiin Kiinan toiminnasta.

On tärkeää muistaa, ettei ole olemassa yhtä kongolaista näkemystä asioista – ei myöskään Kiinan toiminnasta (Center for Strategic & International Studies 2022). En oleta, että pystyn analyysini lopputulemana esittämään jonkin yhden kongolaisten keskuudessa jaetun näkemyksen Kiinan toiminnasta. Afrosentrisen teorian mukaan kulttuuriset tekijät kuten kokemukset, ympäristö ja perintö kuitenkin vaikuttavat afrikkalaisten kieli- ja vuorovaikutuskäytänteisiin (Asante 1998, 54). Tämän vuoksi tutkijan täytyy olla sisällä afrikkalaisissa kokemuksissa, jotta hän todella voi saada oikeaa tietoa Afrikasta (Maphaka 2020, 7). Tämä ei tarkoita, että vain afrikkalaiset voivat tutkia afrikkalaisia. Afrosentrisen teorian mukaan merkityksellistä on näkökulma, josta afrikkalaisia tarkastellaan. (Asante 1990.) Toteutan tutkielmani Suomessa, mutta pyrin pääsemään ”sisälle” tutkimaani ilmiöön käyttämällä paikan päällä toimivan riippumattoman median tuottamaa sisältöä aineistonani. Lisäksi otan analyysissäni huomioon edellä kuvattuja, afrikkalaiseen maailmankuvaan linkittyviä seikkoja.

Kulttuuriseen keskeisyyteen sisältyy myös uskomus afrikkalaisten talouksien marginaalisesta asemasta globaalissa taloudessa (Maphaka 2020, 7). Tämä kuvaus sopii hyvin juuri edellä kuvattuun Kongoon.

Paradigmaattinen pluralismi

Afrosentrisen teorian keskiössä on ajatus siitä, että afrikkalaisia tulisi tutkia heidän omasta näkökulmastaan. (Maphaka 2020, 8.) Samalla tavalla voidaan ajatella, että tämän tutkimuksen keskiössä kongolaisten lisäksi olevia kiinalaisia tulisi tarkastella heidän omasta näkökulmastaan. Schreiber (2000) viittaa näkökulmalla jokaisen tapaan katsoa maailmaa, mikä taas juontuu jokaisen omasta keskuksesta. Vaikka eurosentrisen näkökulma ei Asanten mukaan sovellu afrikkalaisten tutkimukseen, sopii se Asanten mukaan eurooppalaisten tutkimiseen.

Asanten (1998, 8) mukaan monen eri näkökulman hyödyntäminen auttaa meitä ymmärtämään, kuinka ihmiset muodostavat erilaisia todellisuuksia ja mahdollistaa todellisen transkulttuurisen analyysin. Afrosentrisen näkökulma määrättyyn aineistoon on siis vain yksi näkökulma monesta, eikä kyseinen näkökulma tavoittele etuja, itsensä suurentelua tai hegemoniaa (Asante 1993 teoksessa Schreiber 2000, 67). Tarkoitus ei ole minimoida tai kieltää toisten ryhmien kokemuksia (Kershaw 1998, 28). Kaikki näkökulmat ovat yhteydessä toisiinsa ja riippuvaisia toisistaan eikä mitään niistä voi suosia enemmän kuin toisia. Paradigmaattinen pluralismi auttaa meitä ymmärtämään erilaisuuden sosiaalista konstruktiota sekä sitä, mitä erilaisilla maailmankuvilla on tarjottavanaan. (McPhail 1998, 126–127.)

Vapautus ja kulttuurinen toimijuus

Afrosentrisen teorian keskeinen tavoite on afrikkalaisten yhteiskuntien uudelleenkeskittäminen, elvyttäminen ja vapauttaminen (Maphaka 2020, 8). Afrosentrisen teoria tavoittelee afrikkalaisten historiallista, sosiaalista, epistemologista ja metodologista vapautumista (Schreiber 2000, 657). Afrosentrisen teorian yksi keskeisimmistä väitteistä linkittyy historialliseen vapautumiseen. Väitteen mukaan afrikkalainen sivilisaatio edelsi kreikkalaista sivilisaatiota (Maphaka 2020, 8). Tällä Asante (2007) viittaa siihen, että Egypti edelsi antiikin Kreikkaa. Tästä syystä maailman historian ei voida nähdä alkavan antiikin Kreikasta. Vaikka antiikin Egypti (Afrikka) on keskeinen osa ihmiskunnan historiaa, eivät afrikkalaiset ole saaneet heille kuuluvaa tunnustusta (Schreiber 2000, 658). Tällaisen historian omimisen lopputulemana on afrikkalaisten kokemusten pienentäminen, eurosentrisen näkökulman hegemonian jatkuminen sekä valheellinen todellisuus, johon afrikkalaiset eivät voi samaistua (Asante 1990). Afrosentrisen teoria peräänkuuluttaaakin historian

monikulttuurista kritiikkiä (Takaki 1993 teoksessa Schreiber 2000, 658). Kriittinen ote onkin syytä säilyttää tarkasteltaessa tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena olevaa Kongoa.

Afrosentrismien tavoitteena on myös keskeisten arvojen ja instituutioiden uudelleenrakentaminen, minkä tavoitteena on parantaa afrikkalaisten kulttuurinen muistinmenetys sekä kollektiivinen identiteettikriisi. Näillä viitataan esimerkiksi edellä kuvattuun historialliseen vapautumiseen: afrosentrisen näkökulman mukaan Egyptin sivilisaatio oli afrikkalainen sivilisaatio ja antiikin Kreikka vain sen jäljittelijä. Tämän vuoksi kaiken taiteen ja filosofian juuret voidaan nähdä olevan afrikkalaisessa sivilisaatiossa. Kulttuurisen muistinmenetyksen parantuminen tarkoittaakin afrikkalaisen kontribuution tunnistamista sivilisaation näkökulmasta. Afrosentriseen teoriaan kuuluu niin ikään myös länsimaisen kulttuurin hegemonian kritiikki. Kollektiivisen identiteettikriisin parantuminen taas viittaa afrikkalaisuuteen liittyvään stigmaan: moni afrikkalainen kasvaa näkemään itsensä niiden kautta, jotka vihaavat heitä. (Cobb 1997, 122–124.)

Vapautukseen liittyy niin ikään myös tutkimuksen ontologia, epistemologia sekä metodologia. Afrosentrisyyteen liittyy ajatus länsimaisen kulttuurin hegemonian sekä olemassa olevan tieteen kriittisestä tarkastelemisesta sekä dialogin säilyttämisestä tutkimuksen kohteena olevan kanssa. (Cobb 1997, 122–124.) Vapautuksen käsite vaatii afrikkalaisia syrjäyttämään eurooppalainen tapa ajatella. Tämä voi tarkoittaa *kehityksen* ja *kansallisvaltioiden* kaltaisten käsitteiden uudelleenarvioimista, sillä niiden juuret voidaan jäljittää eurooppalaiseen kulttuuriseen eetokseen (Mazama 2001, 387–388). Tässä työssä hyödynnän Motsamai Molefen (2019) afrikkalaista määritelmää kehityksen käsitteestä. Käyttämällä tätä afrikkalaista käsitettä teoreettisena työkalunani tulen syrjäyttäneeksi eurooppalaisen tavan ajatella. Esittelen Molefen (2019) kehityksen käsitettä tämän luvun viimeisessä alaluvussa.

Kulttuurisesti keskittynyt lähestymistapa tuottaa ymmärrystä, johon ei välttämättä päästä käsiksi tavanomaisten lähestymistapojen kautta (Orbe 1995, 64). Afrosentristä teoriaa käyttämällä pyrin tuottamaan Kongon ja Kiinan välisistä suhteista uudenlaisen tulkinnan. Olemassa olevan tutkimuksen kriittisestä analyysistä voi seurata keskustelu tiedon hankintaan, sen tuottamiseen ja levittämiseen liittyvästä vallasta (Schreiber 2000, 658). Esimerkiksi Collins (1991, 202 teoksessa Schreiber 2000, 658) puhuu siitä, kuinka eurooppalainen näkökulma

epäonnistui mustien naisten tiedon ja kokemusten selittämisessä. Collinsin mukaan alisteisten ryhmien on kauan täytynyt käyttää vaihtoehtoisia tapoja luoda itsenäisiä määritelmiä ja arvostuksia itsestään. Jos tutkija omaksuu kulttuurisen toimijuuden käsitteen, hänen täytyy luoda intellektuellia tilaa vastustaville diskursseille, vaihtoehtoisille näkemyksille sekä työlle, jota ei välttämättä sanoiteta ”sääntöjen” mukaisesti (Schreiber 2000, 658). Tässä afrosentrisessä analyysissäni pyrin nimenomaan raivaamaan tilaa vaihtoehtoisille, kongolaisille, näkemyksille. Vaihtoehtoisella viittaa nimenomaan vaihtoehtoisuuteen suhteessa länsimaisiin näkemyksiin. Kuten edellä todettiin, on Kiinan ja afrikkalaisten valtioiden välisistä suhteista tehty paljon tutkimusta nimenomaan länsimaisia teorioita ja globaalin pohjoisen tulokulmia hyödyntäen (Nkoana & Legodi 2021, 207; Legodi & Rapanyane 2022; 71). Toisin sanoen afrikkalaiset näkökulmat ovat puuttuneet Kiinan ja afrikkalaisten valtioiden välisiä suhteita koskeneesta tutkimuksesta, sillä ilmiötä on lähestytty pitkälti länsimaisesta ja globaalin pohjoisen näkökulmasta.

Afrosentrisen metodologian voidaan nähdä nojaavan viiteen pilariin, joista käytän tässä tutkimuksessa neljää. Afrosentrisen metodologian ensimmäisenä pilarina voidaan nähdä tutkijan objektiivisuuden mahdottomuuden tiedostaminen. Työni filosofinen ontologia⁷ kulminoituukin tähän ajatukseen objektiivisuuden hylkäämisestä. Tutkijan ontologia ja epistemologia vaikuttavat esimerkiksi siihen, minkälaisia kysymyksiä tutkimuksessa kysytään. Tutkija ja tutkimusaihe vaikuttavat sekä tutkimusprosessiin että tuloksien esittämiseen. (Schreiber 2000, 660.) Afrosentristit kannustavatkin tutkijoita tarkastelemaan kaikkia mahdollisia henkilökohtaisia tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa tutkimusprosessiin tai aineiston tulkintaan. Tämä itsereflektio tulisi tehdä ennen ja jälkeen tutkimusprosessin. (Asante 1990, 27.) Tässä työssä objektiivisuuden hylkääminen ei merkitse tieteellisten sääntöjen noudattamatta jättämistä. Sen sijaan se merkitsee oman positionaalisuuteni tiedostamista. Tässä yhteydessä onkin tärkeää tuoda esiin, että afrosuomalaisuudestani sekä kamerunilaisista sukujuuristani huolimatta olen elänyt koko elämäni Suomessa ja opiskellut suomalaisessa yliopistossa. En myöskään toteuta tutkimustani Kongossa vaan tutkin Kongon ja Kiinan suhteita Suomesta käsin kongolaista mediaa tarkastelemalla. Afrosentrisyyden hengessä uskallan väittää, että ajatteluni eurosentrisillä piirteillä voikin olla vaikutuksia tutkimusprosessiin sekä aineiston tulkintaan.

---

⁷ Filosofisella ontologialla viitataan käsitteelliseen ja filosofiseen perustaan, jolle väitteet maailmasta perustuvat (Jackson 2011, 28).

Afrosentrisen metodologian toisen pilarin muodostaa ajatus tutkijan ja tutkimukseen osallistuvan välisen etäisyyden poistamisesta. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että tutkija asettaa itsensä asiantuntijan sijasta oppilaan asemaan ja antaa tutkimuksen osallistuvan osallistua tutkimuksen suunnitteluun, toteutukseen, analyysiin sekä tutkimuksen hyödyntämiseen. Tämän tutkimusstrategian tavoitteena on pienentää valtaeroja dominantin (tutkija) ja toissijaisen (tutkimukseen osallistuvan) välillä. (Schreiber 2000, 661.) Koska minulla ei ole tässä tutkimuksessa varsinaista tutkimukseen osallistuvaa henkilöä, en luonnollisesti pysty osallistamaan tutkimukseen osallistujaa tutkimusprosessini eri vaiheisiin. Pysin kuitenkin asettumaan analyysissäni edellä kuvatulla tavalla oppilaan asemaan. Käytännössä tämä tarkoittaa kriittisyyttä omia taustaolettamiani kohtaan, avoimuutta erilaisille – myös oman maailmankuvani kanssa ristiriitaisille – ajatuksille sekä asennoitumista siihen, ettei aineistostani välttämättä nouse vastauksia niihin kysymyksiin, mihin alun perin lähdin vastauksia hakemaan.

Afrosentrisen metodologian kolmas pilari liittyy holistiseen ajatteluun. Holistisessa paradigmassa korostuu ajatus, jonka mukaan ihmistä ei voida ymmärtää hänen kulttuurisen kontekstinsa ulkopuolella (Asante 1998). Yksilöä ei voida ymmärtää ilman, että ymmärretään suhteiden verkostoa, johon ihminen kuuluu. Myöskään suhteiden verkostoa ei voida ymmärtää ymmärtämättä tuota yksilöä. (Schreiber 2000, 663.) Kongo ja kongolaiset onkin ymmärrettävä osana kansainvälistä järjestystä, globaalia työnjakoa sekä kansainvälistä politiikkaa. Samalla esimerkiksi Kongosta kiinnostuneiden valtioiden toimintaa ei voida ymmärtää ilman, että ymmärretään Kongoa ja esimerkiksi sen luonnonvaroja. Toisaalta kongolaiset on ymmärrettävä myös osana kongolaista yhteiskuntaa. Jos tässä työssä tarkastelemassani Radio Okapissa päästetään ääneen esimerkiksi kongolainen paikallispoliitikko, on ensiarvoisen tärkeää kontekstoida hänet osaksi Kongon poliittista kenttää.

On tärkeä huomata, että yksilö ja suhteiden verkosto ovat dynaamisia ja jatkuvassa muutoksessa. Tämän vuoksi meidän on oltava valmiita muuttamaan ymmärrystämme yksilöstä sekä suhteiden verkostosta. Tämän vuoksi kerättyä aineistoa on pidettävä historiallisena todisteena vain yhdestä ajan hetkestä eikä vallitsevana faktana. (Keto 1989 teoksessa Schreiber 2000, 663.) Tämän tutkimuksen kohdalla on siis tärkeää ottaa huomioon, että Radio Okapin

sisällöstä keräämäni aineisto on historiallinen todiste ainoastaan tarkastelujakson ajalta. Analyysin tulokset eivät siis edusta absoluuttista totuutta Radio Okapin sisällöissä esitetyistä Kiinaan liittyvistä näkemyksistä.

Työni taustalla vaikuttava tieteellinen ontologia⁸ kulminoituu ennen kaikkea edellä kuvattuun oletukseen siitä, että ihminen on yhteiskuntansa, historiansa ja ennen kaikkea kulttuurinsa edustaja ja tulkitsee maailmaa kulttuurinsa muovaamien linssien kautta (Schreiber 2000, 656; Kershaw 1989, 46 teoksessa Schreiber 2000, 656). Asante (1998, 8) puhuikin jopa eri näkökulmista maailmaa katsovien erilaisista todellisuuksista. Afrosentrinen teoria näyttäisikin torjuvan ajatuksen mielen ja maailman dualismista⁹. Afrosentrisen teorian tieteelliseen ontologiaan liittyy niin ikään myös edellä kuvattu ajatus afrikkalaisista yhteiskunnista, jotka pitää vapauttaa. Tällä viitataan eurosentrisen näkökulman ja länsimaisen kulttuurin hegemoniaan sekä afrikkalaisten talouksien marginaaliseen asemaan maailmantaloudessa. (Cobb 1997, 122–124; Asante 1990; Maphaka 2020, 7.)

Vapautuminen länsimaisesta hegemoniasta viittaa muun muassa edellä mainittuun historialliseen vapautumiseen. Samalla länsimaisesta hegemoniasta vapautuminen voi tarkoittaa vaikkapa afrikkalaisten arvojen nostamista länsimaisten arvojen rinnalle tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina arvojärjestelminä. Tätä pyrin toteuttamaan tässä tutkimuksessa käyttämällä Molefen (2019) afrikkalaista kehityksen määritelmää. Vapautumisella maailmantalouden marginaalista voisi olla suuri merkitys kehityksen näkökulmasta. Jos marginaalisella asemalla viitataan esimerkiksi siihen, etteivät kaikki afrikkalaiset valtiot pääse hyötymään globaalista taloudellisesta järjestelmästä, olisi tästä asemasta vapautumisella ratkaiseva vaikutus näiden afrikkalaisten valtioiden kehityksen näkökulmasta. Esittelen tässä työssä käyttämäni kehityksen käsitettä seuraavassa alaluvussa.

Afrosentrisen metodologian viimeinen pilari koskee luovuutta. Schreiberin (2000, 664) mukaan luovuutta voidaan sisällyttää kulttuurinvälisen vuorovaikutuksen tutkimukseen

---

⁸ Tieteellisellä ontologialla viitataan siihen, mitä tutkimus olettaa olevan olemassa sekä niihin periaatteisiin, jotka määrittelevät näiden asioiden olemassaolon. Sillä viitataan usein tutkimuksen kannalta keskeisten toimijoiden ja yksikköjen määritelmiin. (Jackson 2016, 30–31.)

⁹ Mielen ja maailman dualismilla viitataan filosofiseen ontologiaan liittyvään sitoumukseen, jonka mukaan maailma on olemassa ihmismielestä erillään. Tämä taas tarkoittaa sitä, että validin tiedon täytyy liittyä teoreettisten ja empiiristen väitteiden sekä mielestä itsenäisen maailman todellisten ominaispiirteiden väliseen vastaavuuteen. (Jackson 2016, 39.)

monella eri tavalla. Luovuus voi näkyä esimerkiksi niin, että tutkimuksen suunnittelua lykätään, jotta aikaa voidaan käyttää tutkimuksen kohteena olevan ryhmän maailmankatsomuksen syvälliseen tutkimukseen. Vaikka en tee kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen tutkimusta, on luovuuden pilarilla annettavaa myös tälle tutkimukselle. Tämän tutkimuksen kontekstissa luovuus voisi tarkoittaa sitä, että tutustun kongolaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin ja tätä kautta myös kongolaisen yhteiskunnassa havaittaviin maailmankatsomuksiin. Tämän avulla tutkija voi etäännyä vanhoista tavoista ja tutkia, miten vaihtoehtoiset epistemologiat ja metodit voidaan räätälöidä tutkittaville ryhmille sopiviksi (Schreiber 2000, 664).

Luovuus voi myös tarkoittaa monien eri tiedon muotojen sisällyttämistä tutkimukseen. Kognitiivisen ja steriilin tiedon lisäksi tutkimuksen kohdetta voidaan tarkastella esimerkiksi emotionaalisen tiedon kautta ja kysyä, miltä jokin asia tuntuu tunnetasolla ja miten tämä tunne vaikuttaa esimerkiksi vuorovaikutukseen. On huomattava, että tunteet eivät välttämättä ole havainnoitavissa. Tämän vuoksi afrosentrisen teorian voidaan nähdä sitoutuvan myös transfaktualismiin¹⁰ (Jackson 2011, 37). Ei-lineaarinen ajattelu sekä intuitio voivat afrosentrisen metodologian mukaan olla vaihtoehtoja lineaariselle ajattelulle. Tämän näkemyksen mukaan tutkijoiden tulisi sisällyttää sanavarastoonsa käsitteitä, kuten aavistus ja tunne. On muistettava, että kognitio on vain yksi osa ihmistä. Jotta voimme ymmärtää ihmisyyttä kokonaisuudessaan, meidän tulee tarkastella olemassaolomme ei-kognitiivisia elementtejä, mieluummin kokemuksen kuin tutkimuksen kautta. (mt., 665.) Filosofisen ontologian näkökulmasta ajatus kognitiivisesta tiedosta vain yhtenä tiedon muotona on merkityksellistä. Tämän tutkimuksen analyysissä otan huomioon nimenomaan myös emotionaalisen tiedon kiinnittämällä huomiota esimerkiksi niihin tunteisiin, joita Kiinan toiminta kongolaisessa julkisessa keskustelussa herättää.

Kritiikki

---

¹⁰ Transfaktualismilla viitataan filosofiseen ontologiaan liittyvään sitoumukseen, jonka mukaan tutkijan on mahdollista saada tietoa asioista, joita ei periaatteessa voi havaita. Näin on mahdollista ymmärtää syvempiä prosesseja ja tekijöitä, jotka tuottavat faktoja. (Jackson 2011, 37.)

Afrosentrismä teoriaa on kritisoitu monenkirjavaksi sekoitukseksi faktaa, fiktiota ja pop-metafysiikkaa¹¹, jolla viitataan afrosentrisyyden soluttautumiseen mustaan pop-kulttuuriin 1990-luvun Yhdysvalloissa (Cobb 1997, 122). Asantea on kritisoitu myös siitä, että hän on esimerkki juuri siitä sorrosta sekä poissulkemisesta, josta se syyttää eurosentrismiä (Collins & Hopkins 1993 teoksessa McPhail 1998, 124). Lisäksi Asantea ja afrosentrismä teoriaa on syytetty ei-afrikkalaisten rajallisesta tarkastelemisesta (Dickerson 1995 teoksessa Schreiber 2000, 657). Kriitikoiden mukaan afrosentrinen teoria puhuu eurosentrisen maailmankuvan hylkäämisen puolesta (McPhail 1998, 114).

Afrosentrisen teorian tieteenfilosofista lähestymistapaa voisi kuvailla tietyiltä osin essentialistiseksi, sillä se jäsentää yksilön tämän edustaman kulttuurin ja osin myös kansallisuuden ja rodun kautta (Tieteen Termipankki 2023). Juuri tämä lähestymistapa on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä, jonka mukaan afrosentrisyys sitoutuu kyseenalaistamaansa eurosentriseen essentialismiin. Erityisen ongelmallisena voidaan nähdä se, että eurosentrisen essentialismi on vuosisatoja nimenomaan luokitellut ja määritellyt afrikkalaisen kulttuurin ja sen aikaansaannokset negatiivisella tavalla. (McPhail 1998, 114.) Lisäksi esimerkiksi Columbian yliopiston historian ja koulutuksen apulaisprofessori Diane Ravitch syytti afrosentrisyyttä rodulliseksi fundamentalismiksi ja väitti sen pohjautuvan väitteille, joita maineikkaat tutkijat eivät ole vahvistaneet (Magner 1991). Tämänkaltaiset vaateet maineikkaiden tutkijoiden hyväksynnästä voidaan mielestäni afrosentrisestä näkökulmasta nähdä olevan esimerkki tiedeyhteisöstä, jossa valkoinen ja eurosentrisen ylivalta voi edelleenkin olla nähtävissä.

Mielestäni niin ikään afrosentrisen teorian viittaukset esimerkiksi afrikkalaiseen kulttuuriin (Karenga n.d. teoksessa Mazama 2001) sekä afrikkalaiseen kokemukseen voidaan asettaa kritiikin kohteeksi. Afrikka on valtava manner, jossa on 54 eri maata, tuhansia erilaisia yhteiskuntia tai etnisiä ryhmiä (Britannica 2023a) sekä 1,4 miljardia ihmistä (Sanna Lindgren 2022). Lieneekin itsestään selvää, että yhdestä afrikkalaisesta kulttuurista saatika kokemuksesta on mahdoton puhua. Kuten aikaisemmin totesin, en ole löytäväni analyysini

---

¹¹ Filosofinen tutkimus, joka käsittelee todellisuuden luonnetta, perustaa ja rakennetta (Tieteen Termipankki 2023a).

lopputuloksena vain yhtä näkemystä Kongosta toimijana. Tiedostan siis kongolaisen yhteiskunnan monimuotoisuuden ja näkemysten pluraalisuuden.

Voidaan myös pohtia, missä määrin kokemuksemme, identiteettimme ja ajatuksemme ovat nyt ja tulevaisuudessa paikkaan sidottuja maailman integroitua taloudellisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti (Volle 2023). Globalisaatioon vahvasti linkittyvän viestintäteknologian kehityksen myötä tieto, ajatukset ja kokemukset ylittävät valtioiden rajoja silmän räpäyksessä, mikä vaikuttaa tapaamme katsoa maailmaa. Globalisaatio haastaa niin ikään ajatuksen puhtaasti ”afrikkalaisesta” tai ”eurooppalaisesta” kokemuksesta tai näkökulmasta, mikä puolestaan haastaa afrosentrisen teorian ydinajatuksen.

On myös hyvä pohtia, voisiko asioiden tarkasteleminen ”ulkoapäin” tarjota lisäarvoa esimerkiksi juuri afrikkalaisten ilmiöiden tarkasteluun. Jos rajaamme epäkeskitetyt näkökulmat ulkopuolelle, menetämmekö jotain? Asante (1990, 27) viittaa tähän problematiikkaan puhuessaan tutkijatriangulaatiosta. Tähän liittyy ajatus siitä, että ainakin tutkimusryhmän yhden tutkijan tulisi tutustua tutkittavien historiaan, kieleen, filosofiaan ja myytteihin – siis tarkasteltava tutkimuksen kohdetta kulttuurisesti keskitetysti. Tässä kolikon toinen puoli on tutkimusryhmän muut tutkijat, jotka tarkastelevat aihetta ”ulkoapäin”.

3.2. MOLEFEN AFRIKKALAINEN MÄÄRITELMÄ KEHITYKSESTÄ

Tässä aluvuossa määrittelen työni kannalta keskeisen kehityksen käsitteen, jota käytän analyysini työkaluna tunnistaakseni kehityksen kannalta relevantit aineistonosat. Havainnollistan tätä esimerkillä: Jos aineistossa puhutaan kehityksen käsitteen kannalta keskeisestä harmoniasta, koodataan kyseinen aineiston osa, sillä se on tutkimuskysymykseni kannalta keskeinen elementti. Tämän lisäksi käytän käsitettäni myös muodostaessani tulkintaa havainnoistani. Koska käyttämäni Molefen (2019) kehityksen määritelmän taustalla voidaan selkeästi nähdä oletuksia siitä, mitä on hyvä elämä ja minkälainen on oikeudenmukainen yhteiskunta, ei näitä normatiivisia arvoarvostelmia voi ohittaa tai sivuuttaa myöskään tekemässäni analyysissa. Karkeasti sanottuna nämä normatiiviset arvostelmat auttavat minua siis tulkitsemaan, voidaanko jokin tekemäni havainto nähdä kehityksen kannalta positiivisena vai negatiivisena asiana.

Tässä työssä käytän afrikkalaiseen filosofiaan erikoistuneen tutkijan Motsamai Molefen (2019) kehityksen määritelmää, jonka hän esittelee vertaisarvioidussa artikkelissaan ”Ubuntu and Development: An African Conception of Development”. Kuten edellä todettiin, voidaan kehityksen käsite liittää eurooppalaiseen tapaan ajatella johtuen käsitteen eurooppalaisista juurista (Mazama 2001, 387–388.) Perustelen käsitteen hyödyntämistä kuitenkin sillä, että tässä tutkielmassa hyödynnän käsitteen afrikkalaista määritelmää. Afrosentrisyyden hengessä Molefen tavoitteena onkin tuoda globaalin etelän ääni kehitykseen liittyvään keskusteluun (mt., 99).

Molefe (2019, 97) määrittelee kehityksen käsitteen kehitysetiikan lähestymistavan avulla. Kehitysetiikan keskiössä on kehityksen määritelmä, joka muodostuu kolmen filosofisen kysymyksen kautta: Mitä on hyvä elämä? Minkälainen on oikeudenmukainen yhteiskunta? Mitä velvollisuuksia meillä on suhteessa ympäristöön? Vastaukset näihin kysymyksiin muodostavat kehityksen määritelmän. Molefe vastaa näihin kysymyksiin bantu-kansojen maailmankatsomuksen – ubuntu – näkökulmasta. Toisin sanoen Molefen afrikkalainen kehityksen määritelmä perustuu moraaliseen maailmankatsomukseen nimeltä ubuntu. Molefen mukaan normatiivinen ihmisuus on ehto hyvälle elämälle. Normatiivisesta ihmisyydestä puhutaan silloin, kun ihminen on osoittanut ottavansa vastuuta yhteisöstään ja yhteiskunnasta laajemmin (Wiredu 2009, 16). Oikeudenmukainen yhteiskunta taas auttaa kaikkia yksilöitä saavuttamaan normatiivisen ihmisyyden (Molefe 2019, 104). On tärkeä huomata, ettei Molefe (2019, 99) väitä artikkelissaan esittelemänsä määritelmän olevan ainoa tapa ymmärtää kehitys afrikkalaisessa traditiossa. Se on kuitenkin niistä yksi.

Esittelen tämän alaluvun ensimmäisessä osassa lyhyesti bantu-kansojen maailmankatsomusta, ubuntua, johon Molefen kehityksen määritelmä perustuu. Pääasiallinen tavoitteeni ei ole tarkastella ubuntuun ilmeneistä aineistossani, vaan esittelen ubuntua ikään kuin taustaksi. Kun olen esitellyt ubuntuun käsitteen, siirryn erittelemään Molefen kehityksen määritelmää. Toisin sanoen erittelen Molefen näkemystä hyvästä elämästä sekä oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta. Lopuksi esittelen kehitykseen tähtääviä, ubuntuun mukaisia, keinoja.

Ubuntu

Molefen (2019, 97) kehityksen määritelmä perustuu bantu-kansojen keskuudessa keskeiseen moraaliseen maailmankatsomukseen nimeltä ubuntu. Bantut ovat Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa elävä etninen ryhmä. Esimerkiksi tämän työn tarkastelun kohteena olevassa Kongon demokraattisessa tasavallassa bantu-kansat edustavat suurta enemmistöä (MTV3 Uutiset 2016; Britannica 2023b). Metz (2011, 532) määrittelee ubuntun eräänlaiseksi moraaliteoriaksi, jonka Molefe (2019, 100) ymmärtää niin sanotun itsensä toteuttamisen lähestymistavan kautta.

Itsensä toteuttamisen lähestymistapaan liittyy näkemys ihmisluonteesta, joka on täynnä moraalisia mahdollisuuksia (Gyekye 2010a, 110). Tähän viitataan usein ontologisen ihmisyyden käsitteellä. On tärkeä huomata, ettei ontologisen ihmisyyden käsitteeseen liity perisyntin kaltaista ajatusta ihmisluonteesta luontaisesti turmeltuneena. Ontologisen ihmisyyden käsitteessä korostuu ihmisen moraalinen potentiaali. (Molefe 2019, 100.) Normatiivisesta ihmisyydestä puhutaan, kun ihminen on osoittanut ottavansa vastuuta yhteisöstään sekä ympäröivästä yhteiskunnastaan laajemmin. On tärkeä huomata, että afrikkalaisessa filosofiassa (normatiivinen) ihmisuus on jotain, minkä ihminen voi saavuttaa, menettää ja saavuttaa taas uudelleen. Kyse on siis normatiiviseksi ihmiseksi kasvamisesta. (Wiredu 2009, 16). Ihmisen perimmäinen tavoite elämässä on tulla tällaiseksi kokonaiseksi ihmiseksi (Metz 2011, 537). Normatiivinen ihmisuus on siis moraalin näkökulmasta tavoiteltava asia.

Tässä kohtaa on aiheellista antaa tarkka määritelmä ubuntulle, joka voidaan tulkita synonyymiksi normatiivisen ihmisyyden saavuttamiselle (Molefe 2019, 102–103). Desmond Tutun (1999, 35) mukaan ubuntun omaava ihminen on antelias, vieraanvarainen, ystävällinen, välittävä ja myötätuntoinen. Vaikka ubuntussa on kyse yksilön luonteenpiirteistä, ilmentyy se parhaiten nimenomaan toimintana – toisista huolehtimisena tai myötätunnon, anteliaisuuden, kiltteyden ja ystävällisyyden kaltaisina hyveinä (Molefe 2019, 102). Gyekyen (2010a, 110) mukaan ubuntuun liittyy myös toisten kunnioittaminen sekä toisista huolehtiminen. Wiredu (2009, 15–16) mukaan ubuntusta voidaan puhua, kun aikuinen ihminen on osoittanut ottavansa vastuuta kodista, esivanhemmista sekä yhteiskunnasta laajemmin. Antropologian tutkimus osoittaa, että Afrikassa yleinen etiikka kasvattaa ihmiset tuntemaan läheisyyttä suhteessa suureen joukkoon ”henkisiä sukulaisia”. Tällä viitataan solidaarisuuteen, jota koetaan niin omaa perhettä, esivanhempia kuin laajempaa klaaniakin kohtaan. Ihmisellä on siis velvollisuuksia suhteessa suureen joukkoon ihmisiä. Ubuntu-moraaliteoriassa korostuukin

ihmisen sosiaalinen luonne sekä ihmisen kyky luoda yhteys toiseen ihmiseen (Molefe 2019, 102).

Ubuntun/normatiivisen ihmisyyden saavuttamiseksi ihminen tarvitsee sosiaalisia suhteita, sillä niissä ihminen pääsee kehittämään moraaliteorian korostamia ihmissuhteisiin liittyviä hyveitä. Ubuntu-moraaliteoriassa oleellista on se, että ihmissuhteet eivät ole valinnaisia. Ne ovat välttämättömyys moraalin kannalta. Ihminen siis tarvitsee muita ihmisiä saavuttaakseen ubuntun. Kaikki ihmissuhteet eivät ole moraalin näkökulmasta oleellisia, vaan relevantteja ovat ne, jotka kasvattavat ihmisen kykyä olla yhteydessä toisiin ihmisiin positiivisella tavalla. (Molefe 2019, 102–103). Vaikka en aivan suoranaisesti analysoi tässä työssä ubuntun ilmenemistä aineistossani, voivat ubuntu ja siihen liittyvät velvollisuudet nousta esiin aineistoa analysoidessa. Työn analyysissa voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, ilmentääkö Kiinan valtionjohdon toiminta ubuntuun liittyviä ominaisuuksia toimiessaan Kongossa. Osoittaako Kiina toimillaan myötätuntoa vaikkapa jonkin kansallisen kriisin kohdatessa kongolaisia?

Ubuntu on käytetty afrikkalaisessa kontekstissa erilaisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi (Molefe 2019, 99). Metzlin (2011, 532) mukaan esimerkiksi ubuntun tapa nähdä ihmisoikeusrikkomukset on vaikuttanut Etelä-Afrikan perustuslakiin.

Kehitysetiikka ja ubuntu

Artikkelissaan Molefe (2019, 97–111) tarkastelee kahta kehitysetiikan keskeistä kysymystä ubuntun näkökulmasta. Ubuntu-moraaliteoria vastaa ensimmäiseen kysymykseen hyvästä elämästä viittaamalla ubuntun mukaiseen moraaliseen päämäärään, normatiiviseen ihmisyyteen eli ubuntuun. Yksilö elää hyvää elämää, kun hän ilmentää muut huomioon ottavia ominaisuuksia kuten anteliaisuutta, kykyä rakastaa, ystävällisyyttä, jakamisen taitoa sekä empatiakykyä. Molefen mukaan ubuntun kautta pystytään kuvittelemaan elinvoimainen ja oikeudenmukainen yhteiskunta sellaiseksi, joka luo ja tarjoaa materiaalisia, sosiaalisia ja poliittisia resursseja yksilöille moraalisen täydellisuuden tavoittelemiseksi. Tutkimukseni näkökulmasta onkin relevanttia tarkastella, onko Kiinan toiminnalla Kongossa sellaisia vaikutuksia, jotka tekevät kongolaisesta yhteiskunnasta elinvoimaisemman ja oikeudenmukaisemman. Ubuntuun mukaan yhteiskunta on oikeudenmukainen, jos se antaa kaikille yksilöille mahdollisuuden tavoitella hyvää elämää eli ubuntu (Molefe 2019, 104).

Molefen (ibid.) mukaan keskeinen kysymys onkin se, mitkä ovat oikeudenmukaisen yhteiskunnan ominaisuudet. Toisin sanoen, mitkä tekijät mahdollistavat ubuntun tavoittelun? Koska kehitysetiikan näkökulmasta kehityksen ytimessä ovat kysymykset hyvästä elämästä ja oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta, ovat elinvoimaisuus ja oikeudenmukaisuus erottamattomia kehityksen käsitteestä (Molefe 2019, 97; 111).

Molefe (2019, 104–105) tarkentaa artikkelissaan oikeudenmukaisen yhteiskunnan ominaisuuksia viittaamalla tasa-arvoon sekä yhteiseen hyvään. Tasa-arvon ehtoon liittyvä kysymys siitä, mikä ihmisluonnon ominaisuus selittää ihmisen arvon ja tekee tästä siksi samanarvoisen kaikkiin muihin yksilöihin nähden yhteiskunnassa. Ubuntun mukaan ihmisen arvo perustuu ihmisen kykyyn saavuttaa normatiivinen ihmisyyksi eli ubuntu (Molefe 2019a). Yksilö on siis samanarvoinen kaikkiin muihin nähden, sillä hänellä on kyky saavuttaa normatiivinen ihmisyyksi eli ubuntu. Ubuntun mukaan oikeudenmukainen yhteiskunta on sellainen, joka tunnistaa tämän ominaisuuden ihmisissä (Molefe 2019, 105).

Saavuttaakseen ubuntun myös yksilön on tunnistettava edellä kuvattu ominaisuus, johon ihmisen arvo perustuu. Monissa afrikkalaisissa kansankielissä on sanonta, jonka mukaan ollakseen ihminen on ihmisen vahvistettava oma ihmisyytensä tunnistamalla tuo sama ominaisuus muissa ja muodostamalla ihmissuhteita tältä pohjalta. (Ramose 2009, 308; teoksessa Molefe 2009, 105). Ubuntu edellyttää meitä tunnistamaan ihmisluontoon kytkeytyvän kyvyn saavuttaa ubuntu, johon kaikkien ihmisten arvo ja täten myös tasa-arvo perustuvat. Ubuntun mukaan tämän ominaisuuden tunnistaminen on pohja kunnioitukselle, joka tulee olla kaikille sama. (Molefe 2019, 105.)

Ubuntun mukaan ihmisen arvo on ehdoton, absoluuttinen ja luontainen (Molefe 2019, 105). Sen ytimessä on sellaisen yhteiskunnan luominen, joka on myötämielinen kaikkien ihmisten ihmisarvoa ja tasa-arvoa kohtaan (mt., 106). Ihmisen arvo piilee ihmisen kyvyssä tehdä hyvää eikä esimerkiksi hänen itsenäisyydessään, mikä leimaa joitakin hallitsevia länsimaisia moraalijärjestelmiä. Ubuntu arvottaa ihmisessä korkeimmalle tämän kyvyn elää hyveellistä elämää. (Molefe 2019, 106.) Ihminen siis määrittää tämän moraalisien ominaisuuksien ja kyvykkyyksien suhteen (Gyekye 2010, 111).

Ihmisen kyky hyveisiin antaa ihmisille näiden moraalisien statuksen. Ihminen ei kuitenkaan ansaitse muihin nähden yhdenvertaista moraalista kunnioitusta hyveitä harjoittamalla.

Kunnioitus ja tasa-arvo kumpuavat jo pelkästään ihmisluontoon kytkeytyvästä kyvystä saavuttaa normatiivinen ihmisuus eli ubuntu. Oikeudenmukainen yhteiskunta tunnistaa tämän ominaisuuden ja toimii hoivan logiikalla antaakseen yksilöille mahdollisuuden kehittää tätä kykyä ja saavuttaa ubuntun. Koska tasa-arvo on Molefen (2019) mukaan siis yksi oikeudenmukaisen yhteiskunnan ominaisuuksista ja näin myös osa kehityksen afrikkalaista määritelmää. Tämän tutkimuksen analyysissä kiinnitänkin huomiota tasa-arvoon kytkeytyviin elementteihin aineistossani. Tutkimuskysymyksen kannalta onkin erityisen relevanttia tarkastella sitä, nähdäänkö Kiinan vaikuttavan tavalla tai toisella Kongon tasa-arvokehitykseen.

Toinen oikeudenmukaisuutta rakentava tekijä ubuntun näkökulmasta liittyy asioihin, joita ihminen tarvitsee ollakseen toimintakykyinen. Yhteiskunnan on tarjottava ihmisille sosiopoliittisia ja taloudellisia hyödykkeitä, joita he tarvitsevat voidakseen tavoitella ubuntu. (Molefe 2019, 106). Tähän ehtoon viitataan afrikkalaisessa kulttuurissa yleensä yhteisen hyvän käsitteellä, jolla tarkoitetaan sellaisia yhteiskunnallisia olosuhteita, jotka antavat kaikille yksilöille mahdollisuuden toimia yhteiskunnassa. (Gyekye 2010b, 116; Gyekye 2004, 27). Yhteiskunnallisilla olosuhteilla viitataan tässä tekijöihin, jotka vaikuttavat yhteisön elämään, hyvinvointiin ja suhteisiin. Nähdäkseni yhteisen hyvän käsitteillä voidaan viitata hengissä pysymisen kannalta välttämättömiin asioihin: riittävä ravinto, puhdas juomavesi sekä riittävä toimeentulo ovat asioita, joita ihminen tarvitsee kyetäkseen toimimaan ja pysymään hengissä. Näiden lisäksi myös esimerkiksi terveydenhuoltoon pääsy tarpeen vaatiessa voidaan nähdä välttämättömyytenä niin ikään hengissä selviytymiseksi. Tulkintani mukaan näiden voidaankin nähdä edustavan yhteistä hyvää ja siksi kiinnitän näihin tekijöihin huomiota aineistoni analyysissä. Analyysissäni kiinnitän huomiota esimerkiksi siihen, millä tavalla Kiinan infrastruktuuriprojektien on nähty vaikuttavan Kongon terveydenhuoltoon vai onko sen nähty vaikuttavan siihen mitenkään.

Yhteisen hyvän käsite käsittää perinteisen länsiafrikkalaisen ajattelun mukaan muun muassa rauhan, onnellisuuden, turvallisuuden, vapauden, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja kunnioituksen käsitteet. Nämä ovat asioita, joita kaikki ihmiset haluavat. (Gyekye 2010.) Tarkastelenkin analyysissäni esimerkiksi sitä, millä tavalla yhteiseen hyvään erottamattomasti liittyvä turvallisuuden käsite nousee aineistossa tutkimuskysymyksen

näkökulmasta. Nähdäänkö Kiinan toiminnalla olevan jonkinlaisia esimerkiksi Itä-Kongon turvallisuustilanteeseen liittyviä vaikutuksia?

Niin oikeudelliset, poliittiset, taloudelliset kuin moraalisetkin instituutiot on luotu tavoittelemaan yhteistä hyvää kaikille yhteiskunnan jäsenille. Erilaisten moraalisten, sosiaalisten, poliittisten sekä oikeudellisten järjestelmien luomisen taustalla onkin ajatus yhteisestä hyvästä sekä siihen liittyvä halu parantaa yhteisön jäsenien hyvinvointia. Hyvän tavoittelu kaikille on keskeinen tavoite kollektiivisille yhteiskunnille, jollaisia monet afrikkalaiset yhteiskunnat ovat. (Gyekye 2010.) Analyysissäni kiinnitänkin huomiota siihen, kuinka onnistuneena kongolaiset instituutiot voidaan nähdä näiden tavoittellessa yhteistä hyvää kaikille yhteiskunnan jäsenille. Koska tutkimuskysymykseni koskee Kiinan vaikutusta Kongon kehitykseen, kiinnitän huomiota Kiinan rooliin tässä yhtälössä: voidaanko Kiinan toiminnan ja läsnäolon nähdä vahvistavan kongolaisten instituutioiden kykyä tarjota yhteistä hyvää kaikille kongolaisille?

Molefen (2019, 107–108) mukaan epäoikeudenmukainen yhteiskunta ei tunnista kaikkien ihmisten arvoa eikä tarjoa yhteistä hyvää, jota ihminen tarvitsee tavoitellakseen normatiivista ihmisyyttä eli ubuntua. Kolonisaatio sekä Etelä-Afrikan apartheid ovat esimerkkejä epäoikeudenmukaisuudesta. Ensinnäkin kolonisaation ja apartheidin moraalittomuus liittyivät siihen, etteivät ne kunnioittaneet afrikkalaisten ihmisten ihmisarvoa, mikä selittää näiden poliittisten järjestelmien rasistisuutta ja seksistisyyttä. Toiseksi näitä järjestelmiä voidaan ubuntun mukaan pitää moraalittomina, sillä ne ottivat elinvoiman kannalta välttämättömät yhteiset hyvät systemaattisesti afrikkalaisilta pois. Maiden riistäminen; historian, kulttuurin ja perinnön sekä talouden ja poliittisten rakenteiden tuhoaminen ovat esimerkkejä tästä. Näillä toimilla aikaan saatu tuho teki ubuntun saavuttamisesta mahdotonta. Tutkimukseni näkökulmasta onkin mielenkiintoista nähdä, nouseeko aineistosta esiin rinnastuksia esimerkiksi Kiinan sekä Kongon entisen siirtomaaisännän Belgian välillä.

On tärkeä huomata, että ubuntun painottama ihmisarvo (kunnioitus, joka perustuu ihmisen kykyyn tehdä hyveitä) sekä yhteisen hyvän tarjoaminen ovat eri asia kuin länsimaisen poliittismoraalisen diskurssin painottamat ihmisarvo ja ihmisoikeudet (Molefe 2019, 108). Toscanon (2011) mukaan ihmisen kunnioittaminen jonkin tietyn kyvykkyyden perusteella on käytännössä sama asia kuin ihmisarvo, joka on osa ihmisluontoa. Sen sijaan yhteinen hyvä merkitsee täysin eri asiaa kuin oikeudet (Molefe 2019, 108). Gyekyen (2010) mukaan

länsimaisissa yhteiskunnissa oikeudet ovat moraalisia velvollisuuksia tärkeämpiä. Ajatus yhteisestä hyvästä liittyy taas sosiaaliseen moraalisiin, joka nostaa muut huomioon ottavat velvollisuudet moraalin ytimeen. Moraalin keskiössä on siis ajatus, jonka mukaan meillä on velvollisuus edistää kaikkien hyvinvointia. (Molefe 2019, 108.) Tässä moraalijärjestelmässä oikeudet ovat toissijaisia. Tärkeämpänä nähdään perustarpeista huolehtiminen. Tämä on taas välttämätöntä, jotta jokainen yksilö kykenee toteuttamaan itseään. (Gyekye 2010.) Afrikkalaiset moraalijärjestelmät painottavatkin oikeuksia enemmän velvollisuuksia (Molefe 2019, 108).

Molefen (2019, 111) mukaan kehityksen afrikkalaisella määrittelemisellä on useita seurauksia. Ensinnäkin lähestymistapa sanoutuu irti näkemyksestä, joka yksinkertaistaa kehityksen modernisaatioksi. Molefen mukaan kehitys ei ole synonyymi markkinoiden ja ostoskeskusten ilmestymiselle kehittyvään maahan. Tämä on tärkeää ottaa huomioon myös aineistoa analysoidessa. Ubuntun mukaisessa kehityksessä on kyse yksilöistä ja ihmisistä sekä ihmisen kyvystä olla paras versio itsestään moraalista näkökulmasta katsottuna. Lähtiessäni tekemään omaa analyysiani otan siis esimerkiksi edellä mainitusta modernisaatioteoriasta poikkeavan lähestymistavan kehitykseen ja kiinnitän analyysissäni huomiota nimenomaan edellä kuvattun afrikkalaisen kehityksen määritelmän (Molefe 2019) näkökulmasta relevantteihin seikkoihin.

Toiseksi kehityksen afrikkalaisesta määritelmästä seuraa käsitys valtiosta, joka toimii luodakseen yksilön moraalisen kukoistuksen mahdollistavan yhteiskuntaelämän. Tämänkaltaisen valtio ei ole välinpitämätön hyvän elämän suhteen, mikä on Molefen (ibid.) mukaan yleistä liberaalissa poliittisessa lähestymistavassa.

Ubuntu ja keinojen etiikka

Kehitysetiikka määrittelee kehityksen tiettyjen moraalisten päämäärien suhteen ja korostaa oikeudenmukaisia keinoja näiden päämäärien saavuttamiseksi. Oikeudenmukaiset keinot viittaavat eri kehitykseen tähtäävien vaihtoehtojen ja keinojen moraaliseen arvioon: voidaan esimerkiksi arvioida talouskasvua keinona kehityksen aikaansaamiseksi. (Molefe 2019, 109.)

Molefe (2019, 109–110) avaa artikkelissaan niitä periaatteita, joiden mukaan kehitykseen tähtäävien keinojen etiikka ymmärretään ubuntun mukaan. Ubuntun keskiössä on moraalinen tavoite saavuttaa hyveellinen luonteenlaatu, ubuntu. Mutta miten se saavutetaan? Yksi vastaus

tähän kysymykseen liittyy harmonisiin ihmissuhteisiin. Paras tapa tavoitella moraalista täydellisyyttä on muodostaa harmonisia ihmissuhteita. Ubuntu mukaan tämä on paras tapa kehittää ihmissuhteisiin liittyviä hyveitä. Ubuntu saavuttaakseen yksilön täytyy olla osa yhteisöä, jossa vallitsevat moraaliset standardit (mt., 103). Tämän tutkimuksen analyysissä kiinnitänkin harmonisuuteen liittyviin elementteihin erityistä huomiota.

Etelä-Afrikan edesmennyttä arkkipiispaa Desmond Tutua voidaan pitää yhtenä aikamme tunnetuimmista ubuntu kannattajista sekä rauhan, harmonian ja sovinnon edistäjistä. Tutu oli osa Etelä-Afrikan rotuerottelua vastustavaa väkivallatonta vastarintaa ja sai elämäntyöstään Nobelin rauhanpalkinnon vuonna 1984. Tutun mukaan Etelä-Afrikan alistettujen mustien vapaustaistelun tuli pitää sisällään myös pyrkimyksen sovinnontekoon alistettujen mustien sekä heitä alistaneiden valkoisten välillä oikeudenmukaisen ja harmonisen yhteiskuntajärjestyksen luomiseksi. (Chasi 2018, 232; The Nobel Prize 2023.) Tutun mukaan viha, kauna, kostonhimo sekä aggressiivinen kilpailu syövyttävät harmoniaa (Tutu 1999). Tutun kanssa samaa ubuntuun liittyvää lähestymistapaa edustavan Metzsin (2007, 334–338) mukaan harmonia on jaetun identiteetin sekä hyväntahtoisuuden yhdistelmä. Toiminnan voidaan katsoa olevan oikein, jos se vahvistaa jaettua identiteettiä ja perustuu hyväntahtoisuudelle johtaen näin siis harmoniaan. Toiminta katsotaan taas vääräksi, jos se epäonnistuu edellä mainitussa ja edistää hajaannusta ja pahantahtoisuutta. Esimerkiksi valtion sisäiset konfliktit, yhteiskunnan voimakas jakautuminen sekä poliittinen ja etninen väkivalta voidaan nähdä esimerkkeinä yhteiskunnassa vallitsevasta epäharmoniaasta. Tämän tutkimuksen tarkastelun kohteena olevan Kongon kontekstissa huomiota tulee kiinnittää esimerkiksi maan itäosia piinaavaan konfliktiin sekä siihen liittyviin yhteenottoihin maan hallituksen ja M23-kapinallisryhmittymän välillä. Tämän tutkimuksen näkökulmasta huomionarvoista on erityisesti se, miten Kiinan toiminta nähdään suhteessa näihin väkivaltaisuuksiin.

Kehityksen kontekstissa harmonisilla ihmissuhteilla viitataan myös yhteistyön tekemiseen. Ubuntu arvottaa korkealle sellaisia kehitystä tavoittelevia vaihtoehtoja, jotka ovat osallistavia ja yhteistoiminnallisia. Ubuntu mukaiseen kehitykseen liittyy ihmisten osallistaminen sekä yhteistyö suorasti tai edustuksellisesti. (Molefe 2019, 110.) Tästä näkökulmasta esimerkiksi kongolaisessa Radio Okapissa (2023) julkaistu juttu kongolaiselle kansalaisyhteiskunnalle pimentoon jääneistä Sicominen-sopimuksen uudelleen neuvotteluista ovat ubuntu mukaan väärä tapa tavoitella kehitystä. Tämä johtuu siitä, että julkisuuden ulkopuolella käydyt

neuvottelut eivät anna kongolaisille mahdollisuutta seurata uudelleenneuvottelua tai osallistua sitä koskeviin ajankohtaisiin keskusteluihin ja tällä tavoin vaikuttaa.

Vaikka autoritaarinen politiikka sekä lainvastaiset vallankaappaukset ovat leimanneet afrikkalaista poliittista historiaa ja osin nykyhetkeäkin, ovat konsensus, neuvottelemineen sekä kansantahto afrikkalaisen perinteen keskiössä. Poliittisessa päätöksenteossa tulisikin suosia konsensukseen kytkeytyviä vaihtoehtoja. (Gyekye 2010c, 250–252; Metz 2007, 324). Ubuntun mukaista kehityspoliittikkaa tulisikin tehdä keskustellen. Syntyneiden ratkaisujen tulisi olla mieluummin konsensus kuin enemmistön linjaus tai ulkoapäin määrätty ratkaisu. (Molefe 2019, 110.) Wirehun (1996, 7–8) mukaan useiden afrikkalaisten perinteiden mukaan kansalaiset ovat oikeutettuja edustukseen. Tällä ei viitata ainoastaan edustukseen hallitsevissa elimissä vaan myös kansalaisten mahdollisuuteen vaikuttaa, edustajiensa kautta, tehtyjen päätösten sisältöön. Wirehun (ibid.) mukaan on tärkeä huomata, ettei tämä toteudu enemmistödemokratiassa, jossa pienen vähemmistön tahto ei välttämättä vaikuta millään tavalla päätöksen sisältöön. Enemmistödemokratiaan liittyykin tästä näkökulmasta erottamattomasti vihamielistä ja vastakkainasetteluun perustuvaa kamppailua vallasta ja vallassa pysymisestä. Tämän vuoksi enemmistöpolitiikka voidaan nähdä ubuntun näkökulmasta haitallisena. Afrikassa, missä vähemmistöt ovat useimmiten etnisiä ryhmiä, enemmistöpolitiikan aiheuttamat kamppailut ovat johtaneet tilanteisiin, jotka ovat taas tuhonneet valtioiden kehitysmahdollisuuksia.

Analyysissäni kiinnitän huomiota niihin aineiston osiin, joissa puhutaan Kongon kehityspoliittikkaan liittyvästä päätöksenteosta ja sen osallistavuudesta. Nähdäkseni myös päätöksenteon läpinäkyvyys liittyy erottamattomasti kongolaisien ihmisten mahdollisuuteen osallistua Kongon kehityspoliittiseen keskusteluun. Jos kehitykseen liittyvistä asioista sovitaan eliitin kesken poissa julkisuudesta, on suuren enemmistön mahdotonta olla osallisia päätöksenteossa. Päätöksenteko ja sen inklusiivisuus ovatkin edellä kuvatun kehityksen afrikkalaisen määritelmän näkökulmasta keskeisiä asioita. Tämän vuoksi päätöksentekoon liittyviin elementteihin on kiinnitettävä huomiota aineistoa analysoitaessa.

Molefen (2019, 110) mukaan on tärkeää lähestyä kehitystä ubuntun kulttuuristen arvojen mukaisesti. Metzin (2007, 324–327) mukaan vertailtaessa länsimaisia ja afrikkalaisia yhteiskuntia, voidaan löytää näkemyksiä, jotka ovat yleisempiä afrikkalaisten kuin länsimaisten ihmisten keskuudessa. Metz kuitenkin huomauttaa, ettei tarkoitus ole väittää, että

kaikki Saharan eteläpuoleisen Afrikan yhteiskunnat ja kaikki niissä elävät yksilöt ajattelisivat näiden näkemysten mukaisesti. Kyse on arvoista, jotka ovat yleisempiä Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa. Lisäksi niillä on mantereella pitkä historia aina perinteisistä yhteiskunnista nykypäivään. Afrikkalaisen ajattelun keskiössä voidaan nähdä olevan edellä mainittu konsensus enemmistö päätöksien sijaan, sovinnon tavoittelu rangaistuksen sijaan rikosoikeuden keskeisenä tavoitteena sekä varallisuuden luominen yhteistyöllä yhteisön hyväksi eikä kilpaillen vain oman vaurauden lisäämiseksi. Metzin (ibid.) mukaan viimeksi mainittu selittääkin, miksi monet afrikkalaiset yhteiskunnat omaksuivat sosialistisen talousjärjestelmän itsenäistymisensä jälkeen. Afrikkalaisesta näkökulmasta vapaat markkinat vaikuttivat moraalisesti toivottavan toiminaan kannalta epäsopivilta. Afrikkalaisessa moraalikäsitelmissä korostuu niin ikään myös varallisuuden jakaminen tarpeiden eikä oikeuksien mukaan. Afrikkalaisissa kulttuureissa on tyypillisempää ajatella, että ihminen on velvoitettu auttamaan toisia. Tätä ajattelua havainnollistaa hyvin yleinen sanonta: ”Jos sinulla on kaksi lehmää ja ensimmäisen lehmän maito riittää omiin tarpeisiisi, ubuntu odottaa sinun lahjoittavan toisen lehmän maidon huono-osaisille veljillesi ja siskoillesi”.

Afrikkalaisessa kulttuurissa annetaan arvoa niin ikään myös muiden huomioon ottamiselle sekä rituaaleihin osallistumiselle. Afrikkalaisissa yhteisöissä on länsimaisia yhteisöjä yleisempää ajatella, että ihmisellä on moraalinen velvollisuus olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä käyttäytyä yhteisön normien mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan estä yksilöllisyyttä, luovuutta eikä mukautumattomuutta. (mt., 327.) Molefen (2019, 111) mukaan edellä mainitut arvot painottavat velvollisuutta reagoida positiivisesti puutteesta kärsiviin ihmisiin, jotta heidän henkilökohtainen kehitys ubuntun saavuttamiseksi ei esty.

Koska Molefe (2019, 110) korostaa kulttuurisia arvoja kehityksen määritelmässään, kiinnitän edellä mainittuihin arvoihin huomiota myös analyysissäni. Esimerkiksi varallisuuden luomiseen liittyvät arvot voivat hyvin nousta aineistossa esiin. Analyysissäni kiinnitän siis huomiota siihen, miten Kiinan taloudellisesta toiminnasta puhutaan aineistossa: miten Kiinan ja kiinalaisten yritysten Kongossa tapahtuvasta varallisuuden luomisesta puhutaan? Varallisuuden luomiseen liittyvät arvot kytkeytyvät vahvasti niin ikään varallisuuden jakamiseen liittyviin arvoihin, jotka ovat keskiössä Molefen (2019) kehityksen määritelmässä. Siispä kiinnitän analyysissäni huomiota muun muassa siihen, miten Kiinan läsnäolon ja toiminnan seurauksena syntyneen varallisuuden jakamisesta ja jakautumisesta puhutaan

kongolaisessa mediassa: kenen kesken syntynyt varallisuus jaetaan ja millä perusteilla? Tähän liittyen esimerkiksi verotukseen liittyvät elementit ovat tutkimukseni kannalta keskeisiä.

4. RADIO OKAPI

Tarkastelen työssäni koko maassa kuunneltavissa olevan vaikutusvaltaisen Radio Okapin sisältöjä. Vaikutusvaltaisuudella viitataan siihen, että kanavaa kuunnellaan ympäri Kongoa (Mushizi 2023). Lisäksi on tärkeä huomata, että Radio Okapia on kuvattu yhdeksi Afrikan riippumattomimmista radiokanavista (The Economist 2011) ja Kongon ainoaksi riippumattomia uutisia tarjoavaksi palveluksi (The Economist 2012). Perustelen aineistoni valintaa Radio Okapin vaikutusvaltaisuudella sekä riippumattomuudella. Tarkastelen tässä työssä nimenomaan kyseisen median julkaisemia verkkojuttuja eli en sisällytä aineistooni audiosisältöjä. Ennen varsinaisen aineistoni esittelyä luon lyhyen katsauksen Kongon mediakenttään sekä muutamaa siellä toimivaan mediaan.

Radio on tiedotusvälineistä käytetyin erityisesti pääkaupungin Kinshasan ja muiden kaupunkien ulkopuolella. Osin tätä selittää radiovastaanottimien helppo kannettavuus. Vastaanottimet toimivat myös kannettavilla generaattoreilla sekä pattereilla, mikä on tärkeää johtuen Kongossa yleisistä sähkökatkoksista. 72 % kongolaisista kulutti radiota vuonna 2018. (Mushizi 2023.) Sanomalehdillä on enemmän menekkiä pääkaupungissa Kinshasassa kuin Kongon muissa kaupungeissa. Sanomalehtien painomäärät ovat hyvin pieniä johtuen maan köyhyydestä sekä kongolaisten alhaisesta ostovoimasta. Sanomalehtiä kulutti tutkimus- ja konsultointiyritys Targetin mukaan vain 1 % väestöstä vuonna 2018. Eniten maassa painetaan sanomalehteä nimeltä Le Potentiel. Lehden päätoimittajan mukaan lehden rajallisen menekin vuoksi lehtiä jää Kinshasassa päivittäin myymättä jotakuinkin 60 %. Varmistaakseen tulonsa monet sanomalehdet ovatkin lähentyneet politiikan kanssa. Palstatilan myyminen poliitikoille sekä mainostajille onkin tärkeä osa lehtien ansaintalogiikkaa. (Mushizi 2023a.)

Vaikka tarkastelen tässä työssä nimenomaan Radio Okapin verkkouutisia radiosisältöjen sijaan, uskon pääseväni silti käsiksi radioissa esitettyihin sisältöihin. Perustelen tätä sillä, että radioissa sekä verkkouutisissa käytetään mitä todennäköisimmin samoja sisältöjä. Näin uskon saavani verkkouutisten avulla edes jonkinlaisen käsityksen siitä, minkälaista sisältöä Radio Okapin radioaalloilla soitetaan. Jatkotutkimusta ajatellen audiosisältöjen analyysi voisi niin ikään antaa hedelmällisen katsauksen kongolaiseen julkiseen keskusteluun. Radio Okapi järjestää väittelyitä hallinnon ja opposition edustajille ja antaa kansalaisyhteiskunnan toimijoille sekä kansalaisille ympäri maata mahdollisuuden kertoa kohtaamistaan arjen

haasteista (Mushizi 2023). Radiossa kuultavaa sisältöä analysoimalla olisikin mahdollista päästä käsiksi tavallisten kongolaisten näkemyksiin ja kokemuksiin.

Kongon mediakenttää leimaa poliitikkojen omistamat mediat, joiden tarkoitus on kasvattaa heidän vaikutusvaltaansa sekä nousua valtaan (Reporters Without Borders 2021). Vaikka näissä medioissa esitetty sisältö heijastelee varmasti joidenkin kongolaisten ajatuksia, voidaan näiden medioiden nähdä heijastelevan riippumatonta mediaa suppeammin kongolaista yhteiskuntaa sekä siinä esiintyviä näkemyksiä. Yksilöiden poliittisia ambitiesiä varten olemassa olevat mediat voivat jättää riippumatonta mediaa todennäköisemmin joitakin tapahtumia uutisoimatta ja tiettyjä näkökulmia kertomatta. Lisäksi kongolaisille journalisteille työsopimukset ovat harvinaisuus ja lahjusten, lähinnä käteisen, vastaanottaminen vastineeksi jonkin tapahtuman tai tiedon raportoimisesta on yleistä. Lisäksi medioiden saamaa valtionavustusta ei anneta läpinäkyvällä tavalla. Eri medioita rahoittavat tahot vaikuttavatkin rahoittamiensa medioiden sisältöihin. Näin hyvin harvan kongolaisen median voidaan katsoa olevan riippumaton. (ibid.)

Kongolaisessa yhteiskunnassa on tiettyjä aiheita, joiden käsitteleminen on toimittajalle vaarallista. Näihin lukeutuu muun muassa Pohjois-Kivun konflikti, jossa vastakkain ovat maan armeija sekä useat aseelliset ryhmittymät. Kongossa armeijan lannistaminen median välityksellä sodan aikana on kuolemalla rangaistava rikos. Myös journalistien itsesensuuri on yleistä erityisesti, kun uutisoidaan korruptiosta sekä tietyistä kaivossopimuksista. Kongolaisia journalisteja saatetaankin pidättää ja heitä saatetaan pelotella työnsä vuoksi. Lisäksi heihin saatetaan kohdistaa jopa kuolemaan johtavaa väkivaltaa. Medioita saatetaan myös sulkea ja toimituksia ryöväitä. (Reporters Without Borders 2021.)

Radio Okapi on Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) radiokanava, jota johtaa Monusco-rauhanturvaoperaatio. Vaikka radiokanava toimii Monuscon alaisuudessa, sen journalisteista lähes kaikki ovat kongolaisia (Fleshman 2007). Koko maassa kuuluva radiokanava tuottaa sekä radio-ohjelmia että verkkouutisia muun muassa politiikasta, taloudesta, kulttuurista ja urheilusta. Sisällössä korostuvat erityisesti rauhaan ja kehitykseen liittyvät teemat, mikä tekee sisällöistä hyvin soveltuvan tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Radio Okapi antaa kansalaisyhteiskunnalle sekä maan väestölle mahdollisuuden kertoa kohtaamistaan haasteista. (Mushizi 2023.) Radiokanavan päävahvistinasema sijaitsee Kongon pääkaupungissa Kinshasassa, mutta sillä on myös kuusi aluetoimitusta. (Radio Okapi 2019.) Radio Okapi tekee

sisältöä neljällä paikallisella kielellä: kikongoksi, lingalaksi, swahiliksi sekä tshilubaksi. Tällä Radio Okapi pyrkii saavuttamaan mahdollisimman ison yleisön Kongossa. Lisäksi Radio Okapi tuottaa sisältöä myös ranskaksi. (YK 2023.) Tämä mahdollistaa Radio Okapin hyödyntämisen tässä työssä, sillä luen sujuvasti ranskankielistä tekstiä.

Arvoissaan Radio Okapi on sitoutunut ammattimaisuuteen, riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen sekä rehellisyyteen (Radio Okapi 2019). Radio Okapin julkaisemaa tietoa pidetään yleisesti luotettavana ja moniarvoisena (Mushizi 2023b). Radio Okapin ammattimaisuus on liitetty sen alaisuudessa työskentelevien journalistien hyviin työoloihin. Toisin kuin Kongossa yleensä, Radio Okapin toimittajille maksetaan suhteellisen hyvin ja heillä on pääsy toimittajan työssä tarvittaviin välineisiin. (Kabemba 2005, 6.) Toisin kuin monet muut kongolaiset mediat, Radio Okapi ei pyydä maksua uutisoidessaan jostakin tapahtumasta (Mushizi 2023). Radio Okapin toimittajat eivät myöskään saa ottaa vastaan lahjuksia vastineena jonkin asian suosiollisesta raportoinnista (Fleshman 2007). Radio Okapin voidaankin ajatella tarjoavan luotettavaa ja laadukasta tietoa kentältä. Se ei ole myöskään sidoksissa Monuscoon ja sen onkin tarkoitus jatkaa toimintaansa rauhanturvaoperaation jälkeenkin (Radio Okapi 2019).

Etsin Radio Okapin verkkosivujen hakukoneella tutkimukseeni sopivaa aineistoa ranskankielisellä hakusanalla ”Chine”, mikä tarkoittaa suomeksi Kiinaa. Koska tuloksia tulee paljon, sisällytän aineistooni pelkästään tällä hakusanalla löytyneitä sisältöjä. Perustelen päätöstäni sillä, että todennäköisesti ainakin suurin osa Kiinaa ja kiinalaisia toimijoita käsittelevästä sisällöstä löytyy ranskankielisellä hakusanalla ”Chine”. Sisällytän aineistooni myös Radio Okapin julkaisemia mediakatsauksia, jotka löytyvät hakusanalla ”Chine”. Perustelen tätä sillä, että tätä kautta on mahdollisuus saada vieläkin monipuolisempi käsitys kongolaisessa yhteiskunnassa käydystä keskustelusta. Radio Okapi julkaisee mediakatsauksia, jossa se käy läpi kongolaisten sanomalehtien ajankohtaisia sisältöjä.

Tarkastelen tutkimuksessani vuonna 2023 Kongossa käytyä julkista keskustelua, sillä haluan afrosentrisyyden hengessä tuoda afrikkalaisen näkökulman mahdollisimman ajankohtaiseen keskusteluun (Schreiber 2000, 658). Aineiston koon määrittelyssä tukeudun Eskolan ja Suorannan (1998) menetelmäkirjallisuuteen. Aloitan analyysini 40 hakusanalla ”Chine” saadulla tuloksella. Perustelen tätä yhtäältä yhdellä laadullisen tutkimuksen nyrkkisäännöistä: keskityn valtavan aineiston keräämisen sijaan tutustumaan aineistooni mahdollisimman hyvin,

jotta tulkintani ei tukeutuisi aineiston satunnaisuuksiin ja pidän avoinna option kerätä aineistoa tarvittaessa lisää (Eskola & Suoranta 1998, 63–65). Aineistoa rajatessani tukeudun myös niin sanotun saturaatiopisteen käsitteeseen. Tällä viitataan pisteeseen, jonka jälkeen aineiston lisääminen ei tuo enää uuta tietoa ja aineistoon liittyvät elementit alkavat toistumaan. Koska tässä tutkimuksessa saturaatiopisteen määrittäminen etukäteen on mahdotonta, päätän tarkkailla sitä tutkimuksen edetessä. (Bertaux 1981.) Aineistoni käsittää lopulta ennen analyysini ensimmäistä vaihetta 40 Radio Okapin juttua aikaväliltä 1.1.2023 –5.7.2023. Kuten edellä totesin, haluan tarkastella mahdollisimman ajankohtaista yhteiskunnallista keskustelua. Tämän vuoksi aloitan aineiston analyysin vuoden 2023 ensimmäisenä päivänä julkaistusta uutisesta. Analysoituani 40 Radio Okapin juttua tunnen saavuttaneeni saturaatiopisteen. Näin lopulliseksi tarkastelujaksoksi muodostuu 1.1.2023–5.7.2023.

4.1. RADIO OKAPI JA AFROSENTRISYYS

Radio Okapin sisältöjen käyttäminen tämän tutkimuksen aineistona on perusteltua myös afrosentrisen teorian näkökulmasta. Afrosentrisen teorian keskiössä oleva kulttuurisen keskeisyyden käsite viittaa näkemykseen siitä, että afrikkalaisia ilmiöitä ei tulisi tarkastella ulkopuolelta (Maphaka 2020, 7). Käyttämällä Kongossa toimivan median sisältöjä aineistonani, pääsen käsiksi siihen, mikä on kongolaisista näkökulmista merkityksellistä. Kiinnitän huomiota erityisesti sisällöistä nouseviin puheenvuoroihin, näkökulmiin ja mielipiteisiin. Tässä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että puhun näkökulmista nimenomaan monikossa: kongolaisia näkökulmia on lukemattomia.

Radio Okapin sisältöjä tekevät kongolaiset toimittajat ympäri maata kongolaiselle yleisölle (Radio Okapi 2019; Fleshman 2007). Vaikka Radio Okapin toimittajat ovat sitoutuneet journalistisessa työssään riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen (Radio Okapi 2019), voidaan afrosentrisen maailmankuvan nähdä vaikuttavan myös toimittajan työhön. Koska afrosentrisen teorian mukaan tutkijan maailmankuva vaikuttaa jopa tämän tekemiin johtopäätöksiin, voidaan olettaa, että myös toimittajan työn takana vaikuttaa tämän maailmankuva. (Schreiber 2000, 655.) Täten Radio Okapin sisällöt heijastelevat afrosentrisen teorian mukaan afrikkalaista tai tarkemmin kongolaista maailmankuvaa. Edellä kuvatulla haluan vain perustella aineistoni sopivuuden afrosentrisestä näkökulmasta: kongolaisten toimittajien Kongossa tuottama sisältö voidaan nähdä afrosentrisestä näkökulmasta parempana

aineistona Kiinan ja Kongon välisiä suhteita tutkittaessa verrattuna esimerkiksi suomalaisen toimittajan Suomessa tuottamaan sisältöön.

Kuten edellä todettiin, radio on käytetyin tiedotusväline Kongossa ja Radio Okapi yksi ainoista koko maassa kuuluvista kanavista (Radio Okapi 2019). Voidaan siis ajatella, että paljon käytettynä median Okapi on osaltaan vaikuttamassa kongolaisten tietoisuuteen ja tätä kautta muokkaamassa myös kongolaisten näkemyksiä Kiinan toiminnasta. Samalla voisi ajatella, että sisällöissä esiintyvät aiheet sekä näkökulmat heijastelevat niitä asioita, jotka ovat kongolaisessa yhteiskunnassa tarkasteluhetkellä merkityksellisiä. Käyttämällä edellä kuvattua aineistoa pyrkii tämä tutkimus luomaan tilaa vaihtoehdoiselle afrosentriselle näkemykselle Kiinan toiminnasta Kongossa, mikä liittyy keskeisesti afrosentrisen teorian keskiössä olevaan vapautuksen käsitteeseen (Schreiber 2000, 658). Vaihtoehdoisuudella viitataan esimerkiksi eurooppalaisiin, yhdysvaltalaisiin ja kiinalaisiin näkemyksiin Kiinan toiminnasta Kongossa. Tässä on syytä jälleen kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi kiinalaisia näkemyksiä on monia. Ei ole olemassa vain yhtä kiinalaista tai amerikkalaista näkemystä Kiinan toiminnasta Kongossa.

Valitsemani aineisto sopii monella tavalla yhteen afrosentrisen metodologian kanssa. Ensinnäkin Radio Okapin seuraaminen ennen työni varsinaista analyysia on auttanut minua pääsemään sisälle kongolaiseen yhteiskuntaan ja sen keskeisiin keskusteluihin (Schreiber 2000, 664). Tämä on merkityksellistä, sillä afrosentrisen lähestymistapa painottaa tutkimuksen kohteena olevan ryhmän maailmankatsomuksen syvällisen ymmärtämisen tärkeyttä (Schreiber 2000, 664). Lisäksi afrosentrisen metodologian korostama luovuus näkyy aineiston valinnassani: tähänastinen kirjallisuus Kiinan toiminnasta Kongossa ei ole käyttänyt kongolaista mediaa aineistonaan (Asante 1990; Schreiber 2000, 664). On tärkeä huomata, että tämän työn aineistoa voidaan tarkastella todisteena vain yhdestä ajan hetkestä. Afrosentrisen metodologian mukaan yksilö sekä suhteiden verkostot ovat dynaamisia ja jatkuvassa muutoksessa (Keto 1989 teoksessa Schreiber 2000, 663). Tämän takia tästä aineistosta tehtyjä päätelmiä ei voida pitää ajasta riippumattomana totuutena. Olen valinnut tämän tutkimuksen tarkastelujaksokseni aikavälin 1.1.2023–5.7.2023, jota leimaa Kongon Kiina-suhteiden näkökulmasta erityisesti Kogon ja Kiinan Sicominen-sopimuksesta käyty yhteiskunnallinen keskustelu (ks. esim. Radio Okapi 19.3.2023) sekä Kongon presidentin Felix Tshisekedin Kiinan valtiovierailu (ks. esim. Radio Okapi 24.5.2023).

Käsillä olevaa aineistoa voidaan myös kritisoida afrosentrisestä näkökulmasta. Ensinnäkin on tärkeä muistaa, että Radio Okapia ei voida nähdä puhtaasti paikallisena medianä, sillä sitä johtaa YK:n rauhanturvaoperaatio Monusco. Lisäksi vuosina 2002–2014 Monuscon ohella radiokanavan johdossa oli myös sveitsiläinen kriisialueen uutisvälitykseen erikoistunut Fondation Hirondelle. (Radio Okapi 2019.) Afrosentrisestä näkökulmasta onkin relevanttia kysyä, tarjoaako maan ulkopuolelta tulevien tahojen johtama media aidosti afrosentrisen näkökulman Kiinan toimintaan. Perustelen aineistovalintani erityisesti kahdella tekijällä. Ensinnäkin Radio Okapin toimittajista suurin osa on paikallisia, jotka tekevät sisältöjä Kongossa kongolaisille (Fleshman 2007; Radio Okapi 2019). Nähdäkseni Radio Okapi tarjoaa analyysiini huomattavasti afrosentrisemmän tulokulman kuin vaikkapa jokin suomalainen media. Toiseksi, Radio Okapin katsotaan olevan yksi ainoista riippumattomista medioista maassa (The Economist 2012; Mushizi 2023). Lisäksi radiokanava on eksplisiittisesti todennut, ettei se ole sidoksissa Monuscoon ja että sen on tarkoitus jatkaa toimintaansa rauhanturvaoperaation jälkeenkin (Radio Okapi 2019). Radio Okapille vaihtoehtona voitaisiin käyttää jotain toista kongolaista mediaa. Tässä ongelmaksi muodostuisi monen median puolueellisuus suhteessa niiden rahoittajiin tai omistajiin, minkä ei voida nähdä olevan tarkoituksenmukaista tämän tutkimuksen näkökulmasta.

5. TEEMOITTELU

Tukeudun tutkimukseni analyysissa teemoitteluun, jonka avulla pyrin tunnistamaan merkityksiä, joita kongolaisessa mediassa annetaan Kiinan toiminnalle Kongossa kehityksen näkökulmasta. Teemoittelussa tutkimusaineistosta etsitään keskeisiä aihepiirejä eli teemoja, jotka toistuvat aineistossa (Jyväskylän yliopisto 2016). Hyödynnän tutkimuksessani elementtejä Leena Kosken (2020) dialogisesta tematisoinnista. Lisäksi tukeudun Eskolan ja Suorannan (2008) sekä Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006, 2006a, 2006b, 2006c) menetelmäkirjallisuuteen.

Hyödynnän aineistoa teemoitellessani luvussa 3 esittelemääni teoriaa kehityksestä. Ensiksi käytän tätä käsitettä hyväkseni määritellessäni, mitkä aineistoni osat ylipäättään liittyvät kehitykseen. Toiseksi käytän käsitettäni myös muodostaessani tulkintaa havainnoistani. Koska käyttämäni Molefen (2019) kehityksen määritelmän taustalla voidaan selkeästi nähdä oletuksia siitä, mitä on hyvä elämä ja minkälainen on oikeudenmukainen yhteiskunta, ei näitä normatiivisia arvoarvostelmia voi ohittaa tai sivuuttaa myöskään tekemässäni analyysissa. Karkeasti sanottuna nämä normatiiviset arvostelmat auttavat minua siis tulkitsemaan, voidaanko jokin tekemäni havainto nähdä kehityksen kannalta positiivisena vai negatiivisena asiana.

Lukuni ensimmäisessä osassa avaan lyhyesti varsinaista menetelmän soveltamista eli analyysia edeltäneitä pohdintojani tutkimusongelmastani sekä teorian roolista työssäni. Tämän jälkeen käyn yksityiskohtaisemmin läpi tapaa, jolla hyödynnän tematisointia omassa työssäni.

5.1. TUTKIMUSONGELMA JA TEORIAN ROOLI

Kosken (2020, 158–159) mukaan alustava empiirinen tutkimuskysymys auttaa hahmottamaan varsinaista tutkimusongelmaa sekä metodologisia lähtökohtia. Tämän tutkimuksen alustava tutkimuskysymys, jonka mainitsin jo ideapaperissani koski Kiinan pitkän aikavälin vaikutuksia Kongossa: ”Mikä tulee olemaan Kiinan vaikutus Kongon demokraattiseen tasavaltaan pitkällä aikavälillä? Voidaanko Kiinan rooli nähdä pääosin myönteisenä, neutraalina vai kielteisenä?” Empiirisen tutkimuskysymyksen sekä teorian vuorovaikutus muodostavat taas empiiristä tutkimuskysymystä tarkemman tutkimusongelman: ”Minkälaisia merkityksiä kongolaisessa

mediassa annetaan Kiinan toiminnalle Kongon demokraattisessa tasavallassa kehityksen näkökulmasta?” Tutkimusongelmassa näkyy afrosentrinen näkökulma tutkielmani lähestymistapana. Tutkimuksessa tarkastellaan Kiinan toiminnalle annettuja merkityksiä nimenomaan kongolaisessa mediassa. Lisäksi tutkimusongelmassa sana ”vaikutus” on korvattu kehityksen käsitteellä, joka on aineiston analyysin keskeinen teoreettinen työkalu.

Kuten todettu, toimii Asanten afrosentrinen teoria (1990, 2003) lähestymistapanani. Lähestyis aineistoani sekä tutkimusaiheeni afrosentrisestä näkökulmasta. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että analyysini taustalla vaikuttaa afrosentrisestä teoriasta kumpuava ontologia, epistemologia sekä metodologia (Schreiber 2000; Cobb 1997, 122–124). Lisäksi afrosentrisen teorian hyödyntäminen merkitsee myös sitoutumista essentialismiin. Vahvasti näihin liittyvä ja afrosentrisessä teoriassa keskeinen kulttuurisen keskeisyyden käsite ohjasi myös analysoitavan aineistoni valintaa. Kulttuurisen keskeisyyden käsite ohjaa tutkijaa asettumaan afrikkalaiseen kokemukseen huomioimalla esimerkiksi afrikkalaiset intressit, arvot sekä historian (Maphaka 2020, 7). Toisin sanoen kulttuurisen keskeisyyden käsite näkyy analyysissäni niin, että pyrin kautta linjan ottamaan huomioon kongolaiseen kontekstiin liittyvät tekijät. Tämä on yksi esimerkki niistä tavoista, joilla afrosentrinen näkökulma ohjaa tekemiäni tulkintoja. Afrosentrinen näkökulma ohjasi myös tutkimukseni teoreettisen työkalun, kehityksen käsitteen, määrittelyä. Afrosentrisen teorian ohjaamana kehitys käsitteellistetään Molefen (2019) afrikkalaisen määritelmän mukaisesti. Sen sijaan afrosentrinen teoria ei toimi analyysini konkreettisena työkaluna.

Työni teoreettisena työkaluna toimii siis Molefen (2019) kehityksen käsite. Käytännössä käsite auttaa minua tunnistamaan työni kannalta relevantit aineistonosat. Kehityksen käsite ohjaa siis minua kiinnittämään huomioni siihen, mikä on tutkimukseni kannalta relevanttia ja asettaa raamit sille, mikä liittyy kehitykseen ja mikä ei. Käsite suuntaa huomioni esimerkiksi tasa-arvoon, turvallisuuteen sekä päätöksentekoon. Lisäksi muodostan tulkintani teemoittelun tuloksena löytyneistä teemoista nimenomaan kehityksen käsitteen avulla (2020, 170).

5.2. TEMATISOINTI TUTKIMUKSESSANI

Rajattuani aineistoni luvussa 4 esitellyllä tavalla alan Leena Koskea (2020, 163) mukaillen lukemaan aineistoani läpi sekä karsimaan pois tutkimusongelmani ja käyttämäni teoreettisen viitekehyksen kannalta epäolennaista sisältöä. Käytännössä tummennan aineistostani ne kohdat, jotka liittyvät tavalla tai toisella tässä työssä hyödynnettävään Molefen (2019) määrittelemään kehityksen käsitteestä. Näitä kohtia voidaan kutsua tiheiksi kohdiksi. Pyrin tiheitä kohtia erotellessani systemaattisuuteen, jotta varsinaiseen aineistooni ei päätyisi mielivaltaisesti valittuja alkuperäisen raaka-aineiston osia. Kirjoitankin itselleni ylös valintojeni perusteluja, jotta voin noudattaa samoja koodaamista ohjaavia sääntöjä kautta linjan. Tulkitsen aineistoni osia lukemalla aineistoani eteen- ja taaksepäin useaan kertaan. Lopulta kokoan aineistostani erottamat avainkohdat taulukkoon, jonka sarakkeisiin kirjaan kulloisenkin tiheän kohdan eli tässä tapauksessa ulostulon esittäneen tahon, analyysiin päätyvän tiivistyksen tiheästä kohdasta sekä linkin siihen juttuun, jossa avaintapahtuma esiintyi. Lisäksi numeroin tiheet kohdat. (Koski 2020, 163.)

Analyysini seuraavassa vaiheessa muodostan tiheistä kohdista aineistolähtöisesti kategorioita, joihin niputan samankaltaiset avaintapahtumat (Koski 2020, 165). Muodostan alustavat kategoriat ensin intuitiivisesti melko nopean lukemisen perusteella. Tämän jälkeen ryhdyn lukemaan aineistoani eli tiheitä kohtia systemaattisesti ja muokkaan muodostamiani kategorioita varsinaisiksi teemoiksi. Koskesta (mt.) poiketen en etsi uusia havaintoja selittäviä tai tulkitsevia teorioita, vaan tulkitsen löytämiäni teemoja analyysini seuraavassa vaiheessa kirjoitettavissa sisällöllisissä luvuissa teoreettisen viitekehykseni sekä kontekstuaalisen tiedon avulla.

Teemojen löydyttyä ryhdyn kirjoittamaan sisällöllisiä lukuja, joissa esittelen analyysini kautta löytyneet teemat. Luvuissa tuon esiin ennen kaikkea teemoissa esiintyvät toistot, mutta myös poikkeamat. Lisäksi esitän teemojen tulkinnan. (Koski 2020, 170.) Kiinnitänkin erityistä huomiota siihen, etteivät sisällölliset luvut olisi sitaattikokoelmia vaan nimenomaan havaintojen kommentointia ja tulkintaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tulkinta syntyy, kun teemat laitetaan keskustelemaan teorian eli Molefen (2023) kehityksen käsitteen sekä kontekstuaalisen tiedon eli ennen kaikkea Kongoon liittyvän tiedon kanssa. Tätä kautta etsin vastausta tutkimuskysymykseeni siitä, minkälaisia merkityksiä Kiinalle annetaan kongolaisessa julkisessa keskustelussa kehityksen näkökulmasta. (Koski 2020, 170.)

Kirjoitan tutkimukseni johtopäätökset tekemäni teemojen analyysin sekä tulkinnan pohjalta. Johtopäätöksissä kokoan tulkinnat yhteen ja pyrin vastaamaan tutkimusongelmaani. Johtopäätelmien kirjoittamisen tueksi teen taulukon, johon kokoan tutkimuksen eri vaiheissa löytyneet havainnot. (Koski 2020, 171–172.)

6. ANALYYSI

Tässä luvussa esitän tutkimukseni varsinaisen analyysin. Käytän analyysissäni hyväkseni Molefen (2019) teoriaa kehityksestä. Käytän käsitettä tunnistaakseni aineiston nimenomaan kehitykseen liittyvät osat, minkä jälkeen muodostan näistä aineistolähtöisesti tässä luvussa esiteltäviä teemoja. Käytän Molefen (mt.) kehityksen käsitettä niin ikään tehdessäni tulkintaa tekemistäni havainnoista. On tärkeää huomata, että näiden teemojen ulkopuolelle saattaa jäädä sellaisia aineiston osia, jotka jonkin toisen teorian näkökulmasta liittyvät kehitykseen. Näkökulman rajaaminen kuuluu kuitenkin nähdäkseni aina tutkimuksen tekemiseen. Samalla tavalla afrikkalaisen kehityksen käsitteen kannalta relevantteja seikkoja on varmasti jäänyt esimerkiksi neoliberalistisesta näkökulmasta tehtyjen analyysien ulkopuolelle.

Analyysini kautta vastaan tutkimuskysymykseeni kongolaisessa mediassa Kiinan toiminnalle annetuista merkityksistä kehityksen näkökulmasta. Kuten edellä totesin, käytän tässä tutkimuksessa menetelmällisenä työkalunani tematisointia. Tässä luvussa esittelen siis identifioimiani teemoja, jotka vastaavat yhdessä tutkimuskysymykseeni. Tämän vuoksi rakennan tämän luvun analyysini tuloksena syntyneiden teemojen kautta.

6.1. EPÄOIKEUDENMUKAINEN KIINA-SUHDE

Radio Okapin Kiinaan liittyvissä sisällöissä korostui tarkastelujaksolla (1.1.2023 – 5.7.2023) näkemys Kiinan ja Kongon väliseen kumppanuuteen liittyvästä epäoikeudenmukaisuudesta sekä yhteistyöstä, joka hyödyttää ja vaurastuttaa enemmän sopimuksen kiinalaista osapuolta. Alkuvuonna Radio Okapin Kiina-uutisoinnissa korostui keskustelu Kongon talouden tarkastusyksikön (IGF) 16. helmikuuta 2023 julkaisemasta raportista liittyen vuonna 2007 solmittuun Sicominen-sopimukseen. Raportin mukaan Kongon maaperästä louhitun malmin arvo oli 10 miljardia dollaria kun taas Kiinan rakentaman infrastruktuurin arvo oli alle 800 miljoonaa dollaria. Raportin mukaan kiinalaiset yritykset hyötyvät täydestä verovapaudesta Kiinan Kongolle lainaamien rahojen takaisinmaksun helpottamiseksi. IGF:n mukaan näihin

verojärjestelyihin liittyy kuitenkin läpinäkyvyyden puute, minkä ansiosta kiinalaiset yritykset ovat välttyneet merkittävilta veroeriltä. (Radio Okapi 18.2.2023.)

IGF:n raportissa korostuvat epäoikeudenmukaisuus, kiinalaista osapuolta huomattavasti enemmän vaurastuttava yhteistyö sekä kiinalaisten yritysten saamat verovapautukset ovat tulkintani mukaan huomionarvoisia seikkoja tässä työssä hyödynnettävän Molefen (2019) kehityksen afrikkalaisen määritelmän näkökulmasta. Molefe (mt.) lähestyy kehitystä eettisenä tai filosofisena hankkeena ja painottaa määritelmässään tämän vuoksi arvoja. Molefen (2019) mukaan kehitystä onkin tärkeää lähestyä ubuntun kulttuuristen arvojen mukaisesti. Metz (2008, 324–327) mukaan yksi näistä arvoista on vaurauden muodostaminen yhdessä yhteiseksi hyväksi eikä kilpaillen oman vaurauden lisäämiseksi. Analysoitaessa Kiinan toiminnalle Radio Okapin kanavissa annettuja merkityksiä näyttäisikin siltä, että Kiina on viimeisen viidentoista vuoden aikana lisännyt lähinnä omaa varallisuuttaan Kongon ja Kiinan välisen yhteistyön kautta.

Varallisuuden luomisen lisäksi Molefen (2019, 110) kehityksen määritelmän mukaan myös vaurauden jakaminen on keskeistä. Afrikkalaisessa moraalikäsitteessä korostuu varallisuuden jakaminen tarpeiden mukaan oikeuksien sijaan (Metz 2007, 326). Näin ollen on mielestäni relevanttia tarkastella kiinalaisten yritysten verotusta, jonka kautta resursseja voidaan jakaa yhteiskunnassa tietyllä tavalla nimenomaan tarpeiden mukaan. Varallisuuden jakamisen näkökulmasta kiinalaisten yritysten saaman täyden verovapautuksen voidaankin nähdä olevan kielteisiä sekä suorastaan moraalittomia kehityksen näkökulmasta.

Radio Okapin sisällöissä tarkastelujaksolla korostunut epäoikeudenmukaisuuden kokemus liittyy myös Molefen (2019) kehityksen määritelmään, sillä se on perinteisen länsiafrikkalaisen ajattelun mukaan niin sanottu yhteinen hyvä: oikeudenmukaisuus on asia, jota kaikki ihmiset haluavat. (Gyekye 2010.) Aineiston Kiinaa kuvaavissa ulostuloissa korostui kuitenkin vahvasti kokemus Kongon ja Kiinan välisen suhteen epäoikeudenmukaisuudesta ja kohtuuttomuudesta. Tästä näkökulmasta näiden kahden yhteistyön ei voida nähdä olevan Molefen (2019) kehityksen määritelmän mukainen.

Radio Okapin 21.2.2023 julkaistussa mediakoosteesta käy ilmi, että IGF:n raportista sekä sen paljastamasta Sicominen-sopimuksen epätasapainoisuudesta ja kohtuuttomuudesta uutisoitiin Radio Okapin lisäksi myös muissa kongolaisissa medioissa. Sanomalehti La Tempête des

Tropiques muistuttaa, että Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin paljastettua Kiinan ja Kongon välisen sopimuksen ”kohtuuttomuuden”, sopimus neuvoteltiin uudelleen jo vuonna 2008. Sanomalehti Africa News taas kertoo IGF:n talouden ylitarkastajan Jules Alingete Keyn vaatineen kiinalaisilta yrityksiltä 20 miljardia dollaria Kiinan ja Kongon välisten intressien tasapainottamiseksi. Forum des As siteeraa taas Kongon valtionvarainministeriä, joka toteaa Kongon saaneen investointeja vain vähän alle 1 miljardin USD edestä.

Aineiston analyysistä käy ilmi, ettei sopimus nouse julkiseen keskusteluun ensimmäistä kertaa talouden tarkastusviraston raportin myötä. Kongon ja Kiinan välinen sopimus ja sen epätasapainoisuus on siis ollut kongolaisessa julkisessa keskustelussa esillä jo aiemmin. Radio Okapi siteeraa maan presidenttiä, joka kritisoi Kongon ja Kiinan välistä sopimusta tammikuussa 2023 amerikkalaiselle Bloombergille antamassaan haastattelussa:

”Olemme iloisia kiinalaisten ystävydestä, mutta sopimus on neuvoteltu todella huonosti, todella huonosti. Kongon demokraattinen tasavalta ei ole hyötynyt sopimuksesta mitenkään. Sopimuksella ei ole yhtään mitään konkreettista, ei yhtään positiivisia vaikutuksia maamme väestölle. Asioita pitää tasapainottaa niin, että siitä (sopimuksesta) tulee voittoa kummallekin osapuolelle.” (Radio Okapi 18.2.2023. Käännös Din Belle.)¹²

Radio Okapin sisällöissä toistuivat näkemykset Kiinan Sicominen-sopimuksessa antamista lupauksista, joita se ei ole pitänyt. Näitä näkemyksiä esittävät IGF, Kongon hallitus, kongolainen Julkisen talouden ja paikallisen kehityksen tutkimuskeskus Centre de recherche en finances publiques et développement local (CREFEDL), kongolainen kehityksen ja politiikan parissa työskentelevä kansalaisjärjestö Congo Action pour la Diplomatie Agissante (CADA) sekä panafrikkalainen järjestö Southern Africa Resource Watch (SARW). Täyttämättömillä lupauksilla viitataan tässä yhteydessä pääasiassa Kiinan sitoumukseen rakennuttaa Kongoon infrastruktuuria. Syyksi IGF nimeää ylilaskutuksen sekä sopimuksesta vastaavien tahojen läpinäkyvyyden puutteen. IGF:n mukaan esimerkiksi sopimuksen mukaisista 32 sairaalasta rakennettiin lopulta vain yksi. Kongon hallituksen mukaan Kiina on

---

¹² Nous sommes heureux d'être amis avec les Chinois, mais le contrat a été mal négocié, très mal. Aujourd'hui, la République démocratique du Congo n'en a tiré aucun bénéfice. Il n'y a rien de tangible, aucun impact positif, pour notre population. Il y a un besoin de rééquilibrer les choses de manière à ce que cela devienne gagnant-gagnant.

taas käyttänyt vain kolmasosan rahoituksesta, joka oli sopimuksen mukaan tarkoitus käyttää Kongon infrastruktuurin rakentamiseen.

Erityisesti terveydenhuoltoon ja koulutukseen liittyvä infrastruktuuri on tulkintani mukaan keskeinen Molefen (2019) kehityksen määritelmän näkökulmasta, sillä se edustaa yhteistä hyvää. Tästä näkökulmasta Sicomines-sopimuksessa Kiina sitoutui tukemaan Kongon hallintoa, jotta tämä pystyisi tarjoamaan kansalaisilleen terveydenhuoltoon ja koulutukseen liittyvää yhteistä hyvää. Radio Okapin sisällöissä tarkastelujaksolla toistuvat ulostulot piirtävät kuitenkin Kiinasta kuvaa kumppanina, joka ei ole toteuttanut infrastruktuurin rakentamiseen liittyviä lupauksia. Tästä näkökulmasta Kiinalla ei voida nähdä olevan ainakaan infrastruktuurin rakentamisen kautta Sicomines-sopimuksen perusteella odotettuja kehitysvaikutuksia.

IGF:n raporttiin liittyvässä keskustelussa tuodaan esiin myös sopimuksen kiinalaisen osapuolen päätös tulla Kongoa vastaan. Radio Okapi (30.3.2023) sekä sanomalehti AfricaNews (21.2.2023 Radio Okapissa 21.2.2023) kertovat Sicomines-yrityksen päätöksestä osoittaa 500 miljoonaa dollaria Kongon infrastruktuurin rahoittamiseksi neljä päivää talouden tarkastusviraston raportin julkaisemisen jälkeen. Näissä ulostuloissa viitataan Kiinan tehneen päätöksen jouduttuaan ”selkä seinää vasten¹³” (Africa News Radio Okapi 21.2.2023. Käännös Din Belle.) eksplisiittisesti esittämästään kritiikistä (Radio Okapi 30.3.2023) huolimatta.

Osassa Kiinan ja Kongon välisen yhteistyön epäoikeudenmukaisuutta sekä Kongolle koituvia vähäisiä hyötyjä korostaneissa ulostuloissa voidaan havaita samanaikaisesti myös Molefen (2019) kehityksen käsitteen keskiössä olevaa harmoniaa korostavia äänenpainoja. Näissä ulostuloissa tuodaan esille Kiinan kumppanuuden tärkeyttä sekä sitä, ettei Kiinalle ole tarpeen suuttua. Tämänkaltaisia näkemyksiä tuovat esiin Kongon presidentti Felix Tshisekedi, Kongon hallituksen tiedottaja ja Kongon talousministeri Nicolas Kazadi. Tämänkaltaisia ulostuloja tekevät siis valtiiovallan edustajat. Yhtenä esimerkkinä tämänkaltaisista ulostuloista voidaan pitää Kongon hallituksen tiedottajan Patrick Muayan (Radio Okapi 21.2.2023; 21.2.2023a) ulostuloa, jonka mukaan IGF:n raportin tarkoitus ei ollut ”kiinalaisten kiusaaminen¹⁴” (Käännös Din Belle). Muayan ulostulosta uutisoi sekä Radio Okapi että sanomalehti L’Avenir.

---

¹³ Dos au mur

¹⁴ brimer les Chinois

Edellä kuvatut kumppanuutta ja positiivista henkeä korostavat ulostulot voidaan nähdä ubuntun mukaisena keinona tavoitella kehitystä.

Teeman sisällä on myös poikkeamia. Yksi poikkeama liittyy Radio Okapin (27.5.2023) julkaisemaan kansalaisjärjestön Congo Action pour la diplomatie agissante (CADA) tiedotteeseen, jonka se julkaisi samana päivänä, kun Kongon presidentti keskusteli Sicominen-sopimuksesta kiinalaisen kollegansa Xi Jinpingin kanssa valtiovierailunsa yhteydessä. CADA (2023) on kongolainen järjestö, joka työskentelee kehityksen ja politiikan parissa. CADAn pääjohtajan Eric Kamban mukaan Presidentti Tshisekedin Kongon hallituksen tulee taistella korruptiota vastaan niin, että Kiinan ja Kongon välisessä konfliktitilanteessa asia voitaisiin ratkaista joko kongolaisessa tai kansainvälisessä tuomioistuimessa. Toinen vaihtoehto on kansalaisjärjestön mukaan se, että sopimukset neuvotellaan poliittisesti niin, että ne hyödyttävät yhtä lailla sekä Kiinaa että Kongoa. (Radio Okapin 27.5.2023) Näkemyksen taustalla on siis ajatus kumppanuudesta, johon liittyy korruptiota ja joka ei ole voittoisa sopimuksen molemmille osapuolille.

Kahdessa tarkastelujakson ulostulossa viitataan eksplisiittisesti Sicominen-sopimuksen negatiivisiin vaikutuksiin suhteessa Kongon talouden rakenteisiin. Radio Okapi kertoo 30.3.2023 julkaistussa kiinalaista sopimusta käsittelevässä artikkelissaan Kongon talouden tarkastusyksikön (IGF) korostaneen tilanteen olevan surkea maan kaivossektorin, maan talouskasvun veturin, kehityksen näkökulmasta. IGF:n raporttia käsittelevässä jutussaan sanomalehti Africa News siteerasi taas IGF:n talouden ylitarkastajaa Jules Alingete Keyta, jonka mukaan sopimuksessa on kyse ”sopimattomasta taloudellisesta kolonialismista, jota ei voi hyväksyä” (Radio Okapi 21.2.2023. Käännös Din Belle)¹⁵. Tässä siis Kiinan ja Kongon välisen yhteistyön nähdään tuhoavan talouden rakenteita, jotka ovat tässä työssä hyödynnettävän kehityksen määritelmän (Molefe 2019) mukaan yhteinen hyvä ja tätä kautta myös keskeinen osa kehityksen käsitettä. Samaa näkemystä edustaa viittaus taloudelliseen kolonialismiin, jossa Kiinan toimintaa verrataan Belgian siirtomaa-aikaan. Tästä näkökulmasta Kiinan vaikutus nähdään äärimmäisen negatiivisena Kongon kehityksen näkökulmasta.

---

¹⁵ une colonisation économique inacceptable

Kiinaan liittyvissä ulostuloissa tuotiin esiin myös Kongon viranomaisten vastuuta kiinalaisten kumppanien kanssa kohdatuista ongelmista. Afrikkalaisen järjestön Southern Africa Resource Watchin (SARW) johtajan Claude Kabemban mukaan on vaikea ymmärtää, miten kongolaiset viranomaiset eivät ole sanoneet mitään, vaikka he ovat olleet tietoisia, etteivät kiinalaiset kumppanit toimeenpane sopimuksia asianmukaisesti. SARW (2023) tekee työtä muun muassa vastuullisen, osallistavan ja läpinäkyvän kaivannaisresurssien käytön puolesta. Lisäksi SARW työskentelee sen eteen, että kaivannaisresursseja käytettäisiin sosiaalisten ja taloudellisten hyötyjen aikaansaamiseksi ympäristöä ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Kabemban mukaan on tärkeä pohtia kongolaisten viranomaisten vastuuta ja korjata Kongon hallinnon kykyä neuvotella, toimeenpanna ja valvoa sopimuksia (Radio Okapi 30.3.2023). Vaikka Kiina ei ole pitänyt kiinni sopimuksessa luvatussa, on Kongon hallinto tämän näkemyksen mukaan osasyllinen tilanteeseen. Kehityksen näkökulmasta olisikin tärkeää, että Kongon hallitus korjaisi sen sisäiset ongelmat, jotta se voisi tarjota kongolaisille aidosti oikeudenmukaiseksi neuvottelun ja kokonaisuudessaan paremman sopimuksen Kiinan kanssa. Kuten edeltä käy ilmi, olisi tällä suuri merkitys kehityksen näkökulmasta

Kiinan ja Kongon välisten suhteiden kielteisiä ominaisuuksia korostavissa ulostuloissa tuotiin Sicominen-sopimukseen liittyvien ongelmien lisäksi esiin myös Kiinan roolia sekä velvollisuuksia kansainvälisen yhteisön keskeisenä toimijana. Tätä korosti itäkongolaisen kansalaisjärjestön ulostulo, joka vetosi muun muassa EU:n ja Ison-Britannian ohella Kiinaan, jotta tämä asettaisi sanktioita Ruandaa, Ruandan armeijan upseereja sekä Ruandan hallituksen jäseniä vastaan. Komitea pyysikin kansainvälisen politiikan keskeisiä toimijoita lopettamaan pelkkien puheiden pitämisen sekä kehotusten lausumisen. (Radio Okapi 25.6.2023.) Tästä näkökulmasta Kiina näyttäytyy toimijana, joka ei puolusta Kongoa tarpeeksi kansainvälisillä areenoilla. Ulostulot lausuttiin kontekstissa, jossa YK:n asiantuntijoiden raportti esitti todisteita Ruandan armeijan interventiosta Kongon maaperälle joko Itä-Kongossa vaikuttavaa väkivaltaista M23-ryhmittymää tukeakseen tai tehdäkseen hyökkäyksiä Kongossa vaikuttavia sotilaallisia Hutu-ryhmittymiä vastaan. Ruandan väitetysti tukema M23 on väitetysti syyllistynyt joukkomurhiin sekä siviilien raiskauksiin Itä-Kongossa. (Schipani 2023).

6.2. KIINA TULEVAISUUDEN KEHITYSKUMPPANINA

Toinen havaitsemani teema piirtää Kiinasta kuvaa ennen kaikkea tulevaisuuden lupaavana kehityskumppanina. Löysin teemaan linkittyviä elementtejä aineistostani yhteensä 26. Olen linkittänyt tähän teemaan aineiston elementit, joiden tulkitsen viittaavan Kiinan ja Kongon välisen paremman kumppanuuden mahdollisuuteen. Tällä viitataan kumppanuuteen, joka ottaa huomion Kongon hallinnon intressit ja kongolaisten ongelmat ja tarpeet. Lisäksi liitin teemaan elementit, joissa tuotiin esiin suuremmin Kiinan ja Kongon väliseen tulevaan kehityskumppanuuteen liittyviä odotuksia ja toiveita sekä tähän liittyvää tahtotilaa. Tämän tulevaa kehityskumppanuutta koskevan teeman alle liitin niin ikään kaikki elementit, joissa viitattiin mahdollisiin tai jo toimijoiden välillä sovittuihin yhteistyön konkreettisiin toteutumismuotoihin tai muuten vain Kiinan ja Kongon väliseen uuteen kehityskumppanuuteen. Teemoittelin tämän teeman alle myös Kongon hallituksen sekä kiinalaisten yritysten välisiin tuleviin kehityskumppanuuksiin viittaavat elementit.

Teemoittelin tähän teemaan liittyväksi elementtejä, jotka liittyvät Kongon talouden tarkastusviraston Sicominex-sopimusta käsittelevään raporttiin. Sanomalehti Potentiel (Radio Okapissa 21.2.2023) sekä Radio Okapi (21.2.2023) siteeraavat edellä mainittuun liittyen Kongon hallituksen tiedottajaa Patrick Muyayata, jonka mukaan hallinnon strategia on katsoa kaikkialle, mistä se voi saada resursseja ratkaistakseen kongolaisten kohtaamat ongelmat. Muyayan mukaan sopimuksen tarkistusprosessissa Kongon hallitus haluaa keskittyä kongolaisten intresseihin sekä tarpeisiin.

Liitin edellä kuvatut elementit Kiinan ja Kongon tulevaisuuden kehityskumppanuutta kuvaavan teeman alle, sillä näissä aineiston osissa Kiina-kumppanuus nähdään mahdollisuutena, vaikka se ei ole ollut odotusten mukainen. Tässä korostuu kuitenkin ehto, joka vaatii sopimuksen muuttamista niin, että se on nykyistä enemmän Kongon intressien mukainen ja vastaa paremmin kongolaisten tarpeita. Samalla on kiinnitettävä huomiota siihen, että Muyaya (Radio Okapi 21.2.2023) viittaa myös Kiinalle vaihtoehtoisiin toimijoihin.

Kiinan ja Kongon yhteistä tulevaisuutta sekä Kiinan positiivisia kehitysvaikutuksia korostavissa ulostuloissa toistuivat Kongon ja Kiinan välinen kumppanuus rauhan- ja turvallisuuden alalla. Osa ulostuloista liittyy Kongon ja Kiinan allekirjoittamiin yhteistyömuistioihin Kongon presidentin Felix Tshisekedin Kiinan valtiovierailun yhteydessä. Rauhan- ja turvallisuuden alalla tehtävää yhteistyötä toivat esiin esimerkiksi Le République-sanomalehden (Radio Okapi 29.5.2023) siteeraama Kongon ja Kiinan presidenttien tapaamiseen liittyvä tiedote sekä Radio Okapin siteeraama Kongon presidentti Felix Tshisekedi (28.5.2023). Radio Okapin lisäksi yhteistyömuistioista uutisoivat myös sanomalehdet La Prospérité, La Potentiel sekä La République (Radio Okapi 29.5.2023; 30.5.2023). Viimeksi mainittu uutisoi Kiinan ja Kongon sopineen mahdollisista maiden sotavoimien yhteisharjoituksista sekä Kiinan aikomuksista tukea Kongon sotavoimien kyvykkyyksien vahvistamista. Radio Okapin 28.5.2023 julkaisemassa uutisessa Radio Okapi taas siteerasi Kongon presidenttiä Felix Tshisekediä, joka kertoi odottavansa Kiinalta tukea YK:n turvallisuusneuvostossa.

Rauha ja turvallisuus ovat perinteisen länsiafrikkalaisen ajattelun mukaan osa yhteistä hyvää: maailmassa on tuskin ihmistä, joka ei haluaisi elää rauhassa ja turvassa (Gyekye 2010). Näin rauha ja turvallisuus ovat myös erottamaton osa kehitystä (Molefe 2019). Kiinan ja Kongon rauhan- ja turvallisuuden alalla allekirjoittamien yhteistyömuistioiden sekä odotetun rauhankumppanuuden voidaan tulkita tukevan kongolaisten viranomaisten kykyä varmistaa kongolaisille mahdollisuus elää rauhassa ja turvassa (Stoop ym. 2019, 662; UN 2021). Rauha lieneekin erityisesti konfliktin ja väkivallan riivaaman Itä-Kongon asukkaiden hartain toive. Ubuntu-moraaliteorian hengessä voidaan sanoa, että Kiinalla onkin Kongon rauhan rakennusta tukemalla mahdollisuus tehdä Kongosta elinvoimainen yhteiskunta, jossa jokaisella on mahdollisuus tavoitella hyvää elämää eli ubuntu (Molefe 2019, 97–111). Kiinan rauhankumppanuutta painottavat ulostulot edustavatkin tästä näkökulmasta näkemystä Kiinan toiminnan positiivisista kehitysvaikutuksista.

Yhteisen hyvän lisäksi rauhankumppanuus liittyy erottamattomasti Molefen (2023) korostamaan harmonian käsitteeseen. Yksi perustelu tälle kytkeytyy vahvasti Kongon itäosia piinaavaan konfliktiin, joka voidaan nähdä harmonian vastakohtana. Kiinan mahdollinen tuki Kongon rauhan tavoittelussa tukisi samalla myös harmonian palauttamista maan itäosiin ja olisi näin positiivista Kongon kehityksen näkökulmasta. Ubuntu-kulttuuristen arvojen näkökulmasta Kiinan ja Kongon välistä rauhankumppanuutta sekä erityisesti sen käytännön

ilmentymistä on kuitenkin syytä tarkastella tarkemmin, sillä perinteisen afrikkalaisen ajattelun näkökulmasta merkityksellistä on niin ikään se, miten yhteiskunnallisia konflikteja ratkaistaan. Afrikkalaisessa moraalikäsitelyssä korostuu sovinnon tavoittelu rangaistuksen sijaan. Tämä näkökulma korostaisikin restoratiivista oikeutta konfliktin jälkeisen yhteiskunnan rakentamisen perustana.

Tässä luvussa käsiteltävistä ulostuloista suurin osa liittyy Kongon presidentin Kiinan valtiovierailuun, jonka aikana Kongo allekirjoitti sekä Kiinan valtion että kiinalaisten yritysten kanssa yhteistyömuistioita sekä -sopimuksia. Lisäksi Radio Okapi uutisoi 5.7.2023. Kongon sekä kahden kiinalaisyrittäjän välisestä ”win-win” -kumppanuudesta patterientuotannon saralla. Edellisessä alaluvussa esitellyistä näkemyksistä poiketen sekä Kiinan että Kongon yhteistyöstä saamia hyötyjä painottavat ulostulot voidaan kehityksen näkökulmasta tulkita korostavan yhteistä hyvää sekä pyrkimystä luoda varallisuutta yhdessä yhteisön hyväksi.

Kongon presidentin valtiovierailun myötä alkunsa saanut Kongon ja Kiinan välistä uutta ”win-win” -kumppanuutta toivat esiin sanomalehti Le Potentiel (Radio Okapi 29.5.2023), Kongon hallituksen tiedottaja Patrick Muyaya Radio Top Congolle (Radio Okapi 29.5.2023) antamassaan haastattelussa, sanomalehti L’Avenirin (Radio Okapi 30.5.2029) referoima Kongon presidentti Felix Tshisekedi sekä sanomalehti Forum des As (Radio Okapi 30.5.2023). Uuden ”win-win” -kumppanuuden korostaminen alleviivaa erityisesti uuden kumppanuuden oikeudenmukaisuutta. Edellä mainittujen rauhan ja turvallisuuden lailla myös oikeudenmukaisuus voidaan nähdä perustavanlaatuisena yhteisenä hyvänä, jota kaikki ihmiset haluavat. Koska yhteinen hyvä on Molefen (2019) kehityksen käsitteen keskiössä, voidaan Kongon ja Kiinan uusi kumppanuus sekä ennen kaikkea siihen liittyvät arvot nähdä tämän kehityksen määritelmän näkökulmasta askeleena oikeaan suuntaan.

Tshisekedin (30.5.2023) sekä sanomalehti Forum des Asin (30.5.2023) Kiinan ja Kongon solmiman kumppanuuden molempia osapuolia hyödyttävää luonnetta korostavissa analyyseissa alleviivattiin nimenomaan yhteistyön osapuolina oleville kansoille koituvia hyötyjä viitaten näin kongolaisiin ja kiinalaisiin. Näissä ulostuloissa korostetaan siis kehityksen inhimillistä puolta puhumalla valtioiden ja talouksien sijaan ihmisistä. Tämä lähestymistapa muistuttaa taas kehitysetiikkaa, jonka kautta myös tässä työssä hyödynnettävä Molefen (2019) kehityksen käsitekin lähestyy kehitystä. Teemoitellessani aineistoani eli Radio Okapin sisältöä koodasin viittaukset kansoille koituviin hyötyihin yhteiseen hyvään liittyviksi

ulostuloiksi. Edellä mainittujen rauhan ja turvallisuuden lisäksi Radio Okapi (29.5.2023a) uutisoi Kongon ja Huaweiin välisestä kumppanuussopimuksesta Kongon digitaalisen muutoksen edistämiseksi. Radio Okapin siteeraaman Kongon digiministerin Eberanda Kolongelen mukaan kumppanuus tulee helpottamaan kongolaisten asiointia hallintovirastoissa. Kolongelen mukaan jatkossa esimerkiksi syntymätodistuksen voi pyytää ja saada digitaaliselta alustalta. Kongon ja Huaweiin välisellä yhteistyöllä odotetaan siis olevan positiivisia vaikutuksia kongolaisten elämään.

Kehityksen näkökulmasta on niin ikään tärkeä huomata, että presidentti Tshisekedin valtiovierailun aikana solmituissa sopimuksissa osapuolet sitoutuivat tekemään yhteistyötä muun muassa infrastruktuurin, koulutuksen ja terveydenhuollon aloilla. Radio Okapi uutisoi 29.5.2023 Kiinan ja Kongon päämiehien sopineen yhteistyön laajentamisesta juuri infrastruktuurin, terveydenhuollon sekä koulutuksen aloille. Samassa uutisessa kerrottiin Kiinan sitoutuneen kannustamaan yrityksiään kiihdyttämään sovittujen infrastruktuuriprojektien toimeenpanemista. Tämän lisäksi niin Radio Okapi (29.5.2023a) kuin sanomalehti Le Potentielkin uutisoivat Kongon valtion ja Huaweiin välisestä sopimuksesta muun muassa koulutuksen, terveyden sekä julkisen talouden aloilla.

Koulutus, terveydenhuolto sekä erityisesti näihin linkittyvä infrastruktuuri voidaan nähdä yhteisenä hyvänä. Myös julkinen talous on nähdäkseni yhteinen hyvä, sillä se tarjoaa kansalaisille palveluita, kuten juuri edellä mainittua terveydenhuoltoa. Felix Tshisekedi totesi Shenzhenissä Kiinassa toukokuussa 2023 pitämässään puheessa Kongon ja Huaweiin solmiman sopimuksen mahdollistavan muun muassa Kongon julkisen talouden kehityksen (Radio Okapi 29.5.2023a). Kiinan ja Kongon näillä alueilla tekemän yhteistyön sekä Kiinan pyrkimys vauhdittaa infrastruktuuriprojekteja voi mahdollisesti vahvistaa Kongon hallinnon kykyä tarjota kansalaisilleen yhteistä hyvää. Tästä näkökulmasta Kiina näyttäytyy kehitystä edistävänä toimijana. Tämä voidaan nähdä erityisen merkittävänä asiana Kongossa, jonka hallinnon voidaan nähdä olevan kykenemätön vastaamaan väestön odotuksia (Center for Strategic and International Studies 2022).

Eksplisiittisesti kestävä kehityksen saralla tehtävästä yhteistyöstä Kongon ja Kiinan valtion sekä Kongon ja kiinalaisen Huaweiin välillä uutisoitiin kahteen otteeseen tarkastelujaksolla. Radio Okapi uutisoi 29.5.2023 Kiinan ja Kongon sopimuksesta laajentaa yhteistyöstä useille

eri alueille, joista yksi oli kestävä kehitys. Sanomalehti Le Potentiel (Radio Okapissa 29.5.2023) uutisoi taas Kongon ja Huaweiin jatkavan keskustelua liittyen kestävän kehityksen saralla tehtäviin yhteisiin ponnistuksiin. Oletan kestävän kehityksen viittaavan tässä kansainvälisessä kontekstissa YK:n (2023a) kestävän kehityksen tavoitteisiin. Kestävän kehityksen tavoitteilla viitataan muun muassa köyhyyden poistamiseen, sukupuolten tasa-arvoon sekä rauhaan, oikeudenmukaisuuteen sekä vahvoihin instituutioihin. Teemoitellessani aineistoani koodasin kestävän kehityksen saralla tapahtuvaan yhteistyöhön viittaavat koodausyksiköt yhteistä hyvää edustaviksi, sillä kestävällä kehityksellä ja siihen liittyvillä tavoitteilla viitataan elämän kannalta välttämättömiin asioihin, kuten ruokaan, puhtaaseen veteen ja riittävään toimeentuloon. Kestävään kehitykseen liittyvä tasa-arvon eetos voidaan nähdä keskeisenä myös Molefen (2019) kehityksen määritelmän näkökulmasta. Ei niin yllättäen kestävän kehityksen saralla tapahtuva yhteistyö on siis myönteinen asia myös hyödyntämäni Molefen (2019) kehityksen määritelmän näkökulmasta.

6.3. KIINA ASIANMUKAISENA KUMPPANINA

Radio Okapin sisällöissä esiintyi tarkastelujaksolla myös ulostuloja, jotka korostivat Kiinan kumppanuuden asian- ja sopimuksenmukaisuutta. Näissä ulostuloissa korostuivat Kiinan Kongon suurlähetystön ääni, johon yhdistettäviä koodausyksikköjä koodasin aineistosta yhdeksän. Sicomines-yritykseen yhdistettäviä elementtejä koodasin taas seitsemän. Sicominesin ja Kiinan Kongon suurlähetystön yhteisiä ulostuloja koodasin neljä. Yksi koodausyksikkö liittyi Kiinan pääkaupungissa sijaitsevan kaivosyhtiöiden liiton ulostuloon. Sekä Kongon presidentin Felix Tshisekedin että Kongon ulkoministerin Christophe Lutundulan kommentteja koodasin tähän teemaan kuuluvaksi yhden kumpaakin. Ajallisesti Kiinan asianmukaista kumppanuutta korostavat ulostulot ajoittuivat suurimmaksi osaksi ajankohtaan IGF:n raportin julkaisun jälkeen ja ovat näin osa raporttia käsittelevää keskustelua. Osa ulostuloista voidaan kontekstoida aikaan, jolloin Kongon presidentti oli valtiovierailulla Kiinassa. Yksi ulostulo on Kiinan uuden suurlähettilään lehdistötilaisuudesta tarkastelujakson loppupuolelta kesäkuulta.

Vaikka tarkastelen tässä tutkimuksessa Kiinan toimintaan liittyvää julkista keskustelua Kongossa afrosentrisestä näkökulmasta asettaen afrikkalaiset ihmiset keskiöön, sisällytän analyysiini myös kongolaisessa julkisessa keskustelussa esiintyvät kiinalaiset äänenpainot. Perustelen tätä kahdella eri syyllä. Ensinnäkin, nähdäkseni jo pelkästään afrikkalaisen julkisen

keskustelun tarkasteleminen on askel ”afrosentriseen suuntaan”. Siis sen sijaan, että pyrkisin ymmärtämään Kiinan toiminnan kehitysvaikutuksia Kongossa tarkastelemalla vaikkapa aiheeseen liittyvää uutisointia suomalaisessa mediassa, on enemmän afrosentrisyyden hengen mukaista tarkastella nimenomaan kongolaista julkista keskustelua aiheesta. Toiseksi perustelen päätöstäni sillä, että media voidaan nähdä ihmisten mielipiteiden ja tätä kautta myös heidän todellisuuksien muovaajina. Se, mitä luemme, katsomme ja kuulemme, muovaa meidän ymmärrystämme maailmasta. Mushizi (2023b) kuvaakin lähes koko maassa kuuluvaa Radio Okapia yhdeksi kongolaisen yhteiskunnan pääasiallisista mielipiteen muovaajista. Tämän vuoksi koen perusteltuna sisällyttää aineistooni ja analyysiini Radio Okapin sisällöissä tarkastelujakson aikana toistuvat Kiinan valtion sekä kiinalaisten yritysten ulostulot.

Aineistossa toistuu Sicominen-sopimuksen kiinalaisen osapuolen ulostulot, joissa reagoidaan IGF:n Sicominen-sopimusta koskevaan raporttiin. Radio Okapi siteeraa 18.2.2023 julkaistussa IGF:n raporttia käsittelevässä uutisessaan Kiinan Kongon suurlähetystön edustajaa, joka syyttää raporttia valheellisyydestä:

”Valitettavasti joudumme toteamaan, että raportti, jonka sisältö on täynnä ennakkoluuloja, ei vastaa todellisuutta, ei ole uskottava eikä rakentava.”

Näin Kiinan valtion kumoaa raportin väitteet siitä, että Kiinan maaperästä louhittujen malmien sekä erilaisten verovapautusten kautta saamat hyödyt ovat huomattavasti suuremmat verrattuna Kongon Kiinan rakentaman infrastruktuurin kautta saamiin hyötyihin. Radio Okapin (25.3.2023; 30.3.2023) kahdessa eri sopimusta käsittelevässä jutussa kerrotaan Sicominen-sopimuksen kiinalaisen osapuolen tarkentaneen, että sopimuksen puitteissa on toteutettu 43 infrastruktuuriprojektia.

Kiinan suurlähetystön lisäksi IGF:n raporttia sekä talouden tarkastusvirastoa laajemmin kritisoi Sicominen-sopimuksen keskiössä oleva, sopimuksen kanssa samanniminen Kiinan ja Kongon yhteisyritys. Tässä kohtaa on syytä muistaa, että sopimuksen kiinalainen osapuoli omistaa yhteisyrityksestä 68 % ja kongolainen osapuoli 32 % (Radio Okapi 30.3.2023). Yrityksen voidaan nähdä edustavan siis ainakin osin Kiinan valtion intressejä. Radio Okapin (18.2.2023) mukaan Sicominen kyseenalaistaa IGF:n kompetenssin sekä tulevat toimenpiteet eli joko IGF:n peräänkuuluttaman sopimuksen uudelleentulkinnan tai vaihtoehtoisesti sopimuksen raukeamisen. Radio Okapi (18.2.2023; 30.3.2023) siteeraa sekä IGF:n raporttia käsittelevässä

uutisessa että sopimusta laajemmin esittelevässä artikkelissa Sicominesin tiedotetta, jossa se kritisoi IGF:n ”epäoikeutettuja toimenpiteitä Sicominesia vastaan, mikä häiritsee sen toimintaa sekä yhteistyöprojektia¹⁶” (Käännös Din Belle.).

Sekä Sicomines-sopimusta kongolaisille avaavassa artikkelissa että pelkästään sopimuksen kiinalaisen osapuolen vastausta käsittelevässä uutisessa Radio Okapi käy tarkemmin läpi sopimuksen kiinalaisen osapuolen tulkinnan tilanteesta. Sicominesin mukaan sopimuksen liitteissä ollut lista infrastruktuurihankkeista, joihin lukeutui muun muassa 30 sairaalaa, oli ainoastaan esimerkinomainen luettelo mahdollisista hankkeista. Sicominesin mukaan sen toteuttamat projektit eivät siis välttämättä ole projekteja, jotka olisi mainittu sopimuksessa. Radio Okapi siteeraa myös edellä mainituissa jutuissa Kiinan Kongon suurlähettilästä Zhu Jingiä, jonka mukaan Kongon hallitus ehdottaa mahdollisesti toteutettavia infrastruktuuriprojekteja ja tekee niihin liittyvät päätökset. Jingin mukaan kiinalaisilla yrityksillä ei ole edes oikeutta sanella infrastruktuurin toteutukseen liittyviä asioita.

Sicomines vastaa ulostuloissaan myös IGF:n syytökseen, jonka mukaan yhteisyritys on syyllistynyt töiden ylilaskuttamiseen. Sicominesin mukaan Kongon isojen urakatöiden viraston (ACGT) on vastattava ylilaskutukseen liittyviin kysymyksiin, sillä se maksoi urakat. (Radio Okapi 30.3.2023.) Lisäksi Sicomines kielsi neljä päivää IGF:n raportin julkaisun jälkeen sopimuksen kiinalaisen osapuolen julkistaman ylimääräisen 500 miljoonan dollarin infrastruktuurirahoituksen liittyvän millään tavalla raporttiin (ibid.). Tällä se kiisti julkisuudessa liikkuneet spekulatiot (ks. esim. Radio Okapi 21.2.2023), joiden mukaan 500 miljoonan dollarin infrastruktuurihankkeille osoitettu lahjus olisi jonkinlainen myöntyminen IGF:n syytöksien edessä. Sicomines-sopimuksen kiinalaisen osapuolen voidaan edellä kuvatun perusteella tulkita torjuvan väitteet sopimukseen vahvasti liitetystä epäoikeudenmukaisuudesta. Lisäksi kieltämällä esimerkiksi tahallisen ylilaskutuksen Sicominesin voidaan nähdä torjuvan afrikkalaisen ajattelun mukaan moraalittoman varallisuuden tuottamisen yksin oman varallisuuden kasvattamiseksi. Tästä näkökulmasta Kiinan toiminta ei voida siis katsoa negatiiviseksi kehityksen näkökulmasta

Kritiikistä ja eriävistä mielipiteistä huolimatta Radio Okapin Sicomines-sopimusta koskevaa keskustelua koskevassa uutisoinnissa toistuu sopimuksen kiinalaisen osapuolen painottama

---

¹⁶ (...) mesures injustifiées à son encontre qui nuisent à son bon fonctionnement et au projet de coopération.

Kongon ja Kiinan välinen ystävyys ja veljeys sekä sen halu selvittää tilanne ”ystävällismielisten ratkaisujen kautta”. Kumppanuutta ja tilanteen ratkaisemista hyvässä hengessä painottivat Sicomines-sopimuksen kiinalainen osapuoli (Radio Okapi 30.3.2023; 25.3.2023) Kiinan uusi Kongon suurlähettiläs Zhao Bin (Radio Okapi 22.6.2023) sekä pekingiläinen kaivosyhtiöiden liitto (Radio Okapi 30.3.2023). Näissä ulostuloissa painotetaan niin ikään riitojen normaaliutta sekä tilanteen ratkaisemista niin, että sekä kongolaiset että kiinalaiset hyötyisivät. Tämänkaltaiset diplomatiaa ja hyväntahtoisuutta korostavat ulostulot voidaan tulkita Molefen (2019) teorian keskeisen harmonian käsitteen kautta, sillä harmonia voidaan määritellä valtioiden välisissä suhteissa nimenomaan aggressiivisten ulostulojen vastakohtana (Tutu 1999). Kiinan ulostulot voidaan siis tulkita harmonian sävyttämiksi Kiinan ja Kongon välisiä suhteita hiertäneestä IGF:n raportista sekä sen seurauksista huolimatta.

Vaikka kiinalainen osapuoli puhuu tilanteen korjaamisesta, oletuksena siis jostain, joka on rikki, puhuu Kiina myös sopimuksen niin sanotusta ”win-win” -asetelmasta jo nykyisellään. Kiinan suurlähettilään Zhu Jingin (Radio Okapi 25.3.2023; 30.3.2023) mukaan toisin kuin IGF väittää, sopimuksessa ei ole kyse voittaja-häviöjä -asetelmasta. Zhun mukaan sopimuksen kiinalaisen osapuolen mukaan kyse on pikemminkin ”win-win” -asetelmasta. Perusteita näille väitteille ei anneta ainakaan Radio Okapin kahdessa jutussa, joissa Zhuta referoidaan. Edellä kuvatussa erillisessä jutussa viitataan kuitenkin yhteistyön hyötyihin mainitsemalla Huaweiin työllistävän Kongossa noin 200 ihmistä (Radio Okapi 29.5.2023a).

Väitteet ”win-win” -asetelman toteutumisesta Kongon ja Kiinan välisessä vuorovaikutuksessa piirtävät näiden kahden valtion välisistä suhteista varsin myönteistä kuvaa kehityksen näkökulmasta. Kuten jo edellä totesin, viittaa ”win-win” -asetelma yhteiseen hyvään sekä varallisuuden luomiseen yhteisön hyväksi. Ensiksi mainittu liittyy eritoten osapuolten välisen vuorovaikutuksen oikeudenmukaisuuteen sekä sairaaloiden ja koulujen kaltaisiin Kiinan rakennuttamiin infrastruktuureihin. Yhteisen hyvän määritelmän mukaisesti tulkitsen nämä sosiaalipoliittisiksi hyödykkeiksi, joita ihminen tarvitsee ollakseen toimintakykyinen (Molefe 2019, 106).

Sicomines-sopimuksen osapuolista myös Kongon hallinnon edustajat puhuvat ainakin kahdessa ulostulossaan positiivisesti Kongon ja Kiinan välisistä suhteista nykyisellään viitaten maiden välisten hyvien suhteiden pitkään historiaan. Radio Okapin 24.5.2023 julkaistussa

uutisessa referoidaan Kongon ulkoministeri Christophe Lutundulaa, jonka mukaan Kiina on aina tukenut Kongoa kansainvälisillä areenoilla, erityisesti YK:n turvallisuusneuvostossa. Lutundulan mukaan Kongon ja Kiinan epätasaisesta suhteesta huolimatta näiden kahden välillä ei ole koskaan ollut diplomaattista kriisiä. Radio Okapin 28.5.2023 julkaistussa uutisessa taas referoidaan Kongon presidentti Felix Tshisekediä, joka totesi Kiinan valtiovierailullaan Kiinan jättäneen jäljen Kongon infrastruktuuriin viitaten Kiinan Kongoon rakentamaan infrastruktuuriin. Tshisekedin ulostulo on mielenkiintoinen, sillä vielä tammikuussa 2023 Tshisekedi totesi Bloombergin haastattelussa, ettei Kongo hyödy valtioiden välisestä sopimuksesta mitenkään (Radio Okapi 18.2.2023). On kuitenkin huomattava, että Tshisekedin Kiinan rakentamaa infrastruktuuria kiittelevä ulostulo lausuttiin Kongon presidentin Kiinaan kohdistuvalla valtiovierailulla.

Lutundulan ulostulo on mielenkiintoinen. Hän kuvaa Kongon ja Kiinan välisiä suhteita samanaikaisesti harmonisiksi korostamalla maiden välistä pitkää historiaa ilman diplomaattisia selkkauksia, mutta liittää silti kumppanuuteen epäoikeudenmukaisuuden käsitteen. Tästä näkökulmasta Kiina näyttäytyy kumppanina, josta on Kongolle kehityksen näkökulmasta hyötyä, vaikka maiden välinen suhde ei ole ideaali. Vieraillessaan Shanghaissa Felix Tshisekedi taas kiitteli Kiinaa aiemmista ulostuloistaan poiketen sen kontribuutiosta yhteiseen hyvään Kongoon rakennettujen infrastruktuuriprojektien kautta (Radio Okapi 28.5.2023). Kyseinen ulostulo maalaa kuvaa Kiinan positiivisista kehitysvaikutuksista Kongossa.

Havaitsin aineiston analyysissä myös Radio Okapin sisältöjä, joissa tuotiin esiin konkreettisia esimerkkejä Kiinan positiivisista vaikutuksista Kongossa. Yksi esimerkki tästä on Radio Okapin (2.6.2023) uutinen, joka käsitteli Kiinan Kongon suurlähetystön tekemää lahjoitusta kinshasalaiselle lastensairaalalle yhdessä Kongon presidentin puolison Denis Nyakerun nimeä kantavan järjestön kanssa. Radio Okapin mukaan lahjoitukseen sisältyi lääkkeitä, sairaalalakusteita sekä lasten koulureppuja. Lisäksi kiinalaiset lääkärit pitivät lapsille myös ilmaista vastaanottoa. Kiinan suurlähetystön edustajan Wang Hailongin mukaan lääkelahjoitukset, ”rakkaudenlaukut¹⁷” sekä lääkäreiden vastaanotot osoittavat lapsille rakkautta ja huolenpitoa.

---

¹⁷ sacs de l’amour (Käännös Din Belle.)

Vaikka on selvää, etteivät yksittäiset lahjoitukset korjaa Kongon terveydenhuollon ongelmia, voidaan lahjoitus nähdä yksittäisenä kontribuutiona yhteiseen hyvään. Lisäksi lahjoitusten voidaan nähdä olevan sopusoinnussa perinteisen afrikkalaisen moraalikäsitteen korostamaan varallisuuden jakamisen kanssa (Metz 2007, 324–327). Samalla niiden voidaan nähdä osoittavan ubuntua, joka on Molefen (2019) kehityksen määritelmän kovaa ydintä. Kuten totesin luvussa 3, on ubuntu afrikkalaisen moraaliteorian näkökulmasta tavoiteltava asia, joka viittaa muun muassa anteliaisuuteen, vieraanvaraisuuteen ja ystävällisyyteen (Tutu 1999, 35).

6.4. KIINA HUMANITAARISEN AVUN ANTAJANA

Neljäs analyysin tuloksena havaitsemani teema toistui Radio Okapin sisällöissä tarkastelujaksolla edellisiä teemoja vähemmän. Koodasin aineistostani yhteensä neljä koodausyksikköä seuraavaksi kuvattavan teeman alle. Tähän teemaan kuuluvat elementit liittyvät hätäapuun, jota Kiina on antanut kongolaisten kohdattua luonnonkatastrofeja. Radio Okapi uutisoi 1.1.2023 Kongon hallituksen antavan elintarvikkeita, hygieniapakkauksia sekä lääkkeitä Kinshasan rankkasateiden uhreille yhdessä Kiinan ja Belgian kanssa. Kinshasan rankkasateiden aiheuttamat romahdukset, tulvat, maanvierimät sekä kuolettavat sähköiskut vaativat joulukuun puolivälissä 2022 yli sata kuolonuhria (Radio Okapi 21.12.2022; 15.12.2022). Useat perheet menettivät rankkasateiden seurauksena myös kotinsa ja omaisuutensa (Radio Okapi 20.12.2022).

Muut tähän teemaan kuuluvat elementit liittyvät rankkasateisiin, jotka aiheuttivat mutavyöryn Kalehen alueella toukokuun alussa vuonna 2023 pyyhkäisten mukanaan ison osan kahdesta paikallisesta kylästä. Mutavyöryn seurauksena lähes 500 ihmistä menetti henkensä, 350 loukkaantui ja tuhansia katosi. (Radio Okapi 30.11.2023; YK 2023a.) Radio Okapi (26.5.2023) sekä Le Potentiel (Radio Okapi 29.5.2023) uutisoivat tähän liittyen Kiinan Kongolle antamasta lupauksesta lahjoittaa yhden miljoonan dollarin hätäapupaketti Kongon hallinnolle Kalehen tulvien ja rankkasateiden uhrien auttamiseksi. Kiinan presidentti Xi Jinping antoi lupauksen Kongon presidentin Felix Tshisekedin Kiinan valtiovierailun yhteydessä. Sanomalehti Congo Nouveau (Radio Okapi 29.5.2023) siteerasi Kongon hallituksen tiedottajan Patrick Muyayn Radio Top Congo FM:lle antamaa haastattelua, jossa Muyay kertoo Xi Jinpingin julkistaman apupaketin olleen Kiinan hallinnon solidaarisuuden osoitus.

Kiinan antama humanitaarinen apu voidaan Molefen (2019) afrikkalaisen kehityksen määritelmän hengessä nähdä Kiinan valtion pyrkimyksenä tukea Kongon hallintoa, jotta tämä pystyy humanitaarisen avun kautta turvaamaan yhteisen hyvän myös luonnonkatastrofien uhreille. Samalla liitän humanitaarisen avun myös vahvasti perinteiseen afrikkalaiseen moraalikäsitteeseen, jonka mukaan varallisuutta tulisi jakaa tarpeiden mukaan oikeuksien sijaan. Humanitaarinen apu liittyykin afrikkalaisissa kulttuureissa korostuvaan velvollisuuteen auttaa muita. Humanitaarinen apu muistuttaakin yleisestä afrikkalaisesta sanonnasta: Jos sinulla on kaksi lehmää, joista toisen maito riittää omiin tarpeisiisi, odottaa ubuntu sinun antavan toisen lehmän maidon huono-osaisille veljillesi ja siskoillesi. (Metz 2007, 324 – 327).

Liitän humanitaarisen avun niin ikään myös Molefen (2019, 105) määrittelemän kehityksen käsitteen sekä laajemmin ubuntu-moraaliteorian korostamaan ihmisarvon kunnioittamiseen. Ubuntuun mukaan ihmisarvo on ehdoton, absoluuttinen ja luontainen (Molefe 2019, 105), mikä edellyttää meitä kohtaamaan kaikki ihmiset myönteisessä hengessä (Toscano 2011). Nähdäkseni humanitaarisessa avussa on kysymys nimenomaan jokaisen ihmisen ihmisarvon kunnioittamisesta sekä hädässä olevien kohtaamisesta myönteisesti auttamisen ja huolenpidon kautta. Häntäapupaketin voidaankin nähdä ilmentävän Molefen afrikkalaisen kehityksen käsitteen (2019) taustalla olevaa ubuntuun käsitettä. Ubuntuun viitataan ihmisen velvollisuuksiin suhteessa toisiin ihmisiin (2019, 192), sillä se ilmentyy nimenomaan toisista huolehtimisena, välittämisenä sekä myötätuntona. Näitä voidaan niin Kongon, Belgian kuin Kiinankin hallintojen nähdä osoittavan Kalehen rankkasateiden uhreille.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkimus tarkasteli kongolaisessa julkisessa keskustelussa esitettyjä näkemyksiä Kiinan toiminnasta kehityksen näkökulmasta. Afrosentrisyyden hengessä määrittelin kehityksen käsitteen mukaillen Motsamai Molefen (2019) afrikkalaista määritelmää kehityksestä. Molefe (mt., 85) lähestyy kehityksen käsitettä kehitysetiikan lähestymistavan kautta, jonka voi nähdä vaihtoehtona esimerkiksi taloustieteelliselle lähestymistavalle. Varsinaisen analyysin päätelmien lisäksi voisikin olla hedelmällistä esittää joitakin huomioita Molefen (mt.) kehityksen käsitteestä sekä laajemmin kehitysetiikasta tulokulmana kehityksen kysymyksiin.

Yhtäältä voidaan todeta Molefen (2019) kehityksen käsitteen ytimessä olevien hyvän elämän, ihmisarvon sekä yhteisen hyvän tapaisten käsitteiden kiinnittävän huomiota ihmiseen ja mikrotason ilmiöihin makrotalouden ilmiöiden sijaan. Käsite ikään kuin ohjaa tutkijan huomion yksilön näkökulmaan. Toisaalta Molefe (2019) määrittelee esimerkiksi juuri edellä mainitun yhteisen hyvän käsitteen melko epämääräisesti mikä vaikeutti analyysia. Yhteinen hyvä on melko subjektiivinen ja kulttuurisidonnainenkin käsite. Eri ihmisille yhteinen hyvä voi tarkoittaa eri asioita. Molefen (2019) käsitteen hyödyntäminen talouden ilmiöiden analyysissa oli niin ikään haastavaa, sillä se ei tarjonnut juurikaan välineitä siihen. Tämä on ongelmallista, sillä taloutta tarvitaan, jotta yhteiskunta voisi olla ubuntun mukaisesti oikeudenmukainen. Siispä käsitteen tulisi ottaa voimakkaammin kantaa makrotalouden ilmiöihin.

Yksi ratkaisu voisikin olla erilaisten lähestymistapojen yhdisteleminen. Molefen (2019) kehitysetiikan lähestymistavan voisi yhdistää esimerkiksi johonkin ubuntun mukaiseen taloustieteelliseen kehitysteoriaan. Tätä kautta kokonaisvaltaisemman vastauksen saaminen voisi olla helpompaa. Tässä tutkimuksessa kehityseettisellä lähestymistavalla toteutetun analyysin päätelmiä onkin mahdollista täydentää jatkotutkimuksessa edellä kuvatun teoreettisen viitekehyksen kautta.

Tämän tutkimuksen johtopäätöksenä esittää neljä eri laajempaa kongolaisessa yhteiskunnassa esiintyvää näkemystä Kiinasta Kongossa kehityksen näkökulmasta. Ensimmäisessä

narratiivissa Kiinan ja Kongon välisestä yhteistyöstä piirtyy kuva, jossa korostuu epäoikeudenmukaisuus. Tästä näkökulmasta Kiinan toiminta Kongossa näyttää hyödyttävän lähinnä Kiinaa sekä kiinalaisia yrityksiä. Kongolaiset ovat sen sijaan hyötyneet suhteesta vain vähän, joidenkin ulostulojen mukaan Sicominen-sopimuksen vaikutuksia kuvataan jopa tuhoisiksi Kongon taloudelle. Tästä näkökulmasta kuluneen 15 vuoden aikana Kiinan ja Kongon välisen Sicominen-sopimuksen kehitysvaikutukset eivät ole olleet odotusten mukaisia. Tästä vastuu on kiinalaisten lisäksi joidenkin ulostulojen mukaan myös Kongon hallinnolla. Tästä näkökulmasta vaikuttaisikin siltä, että Kiina jatkaa Kongon historiallista riistoa. Tämän näkökulman mukaan kumppanuus Kiinan kanssa ei ole antanut Kongolle mahdollisuutta vihdoin hyötyä valtavasta potentiaalistaan.

Toisaalta Kongon julkisessa keskustelussa kuuluu myös äänenpainoja, joissa Kiinan toimintaa kuvataan myönteisesti jo nykyisellään. Näitä näkemyksiä esittävät erityisesti Kiinan valtio sekä kiinalaiset yritykset. Näissä ulostuloissa Kongon ja Kiinan välisessä suhteessa korostuu sen oikeudenmukaisuus sekä sen positiiviset kehitysvaikutukset Kongossa. Tästä näkökulmasta Kiinan ja Kongon välinen yhteistyö näyttäytyy varallisuuden luomisena sekä Kiinan että Kongon hyväksi, siis aitona ”win-win” -asetelmana. Valtioiden välillä vallitseekin tämän näkemyksen mukaan harmonia. Kiinasta piirtyy aineiston analyysin perusteella kuva myös yhtenä Kongossa vaikuttavista humanitaarisen avun antajista. Kiina näyttäytyykin näissä ulostuloissa afrikkalaisen kehityksen käsitteen näkökulmasta myönteisessä valossa ja sen korostetaan toimivan perinteisten afrikkalaisten arvojen mukaisesti.

Aineistossa toistui myös ulostulot, joissa korostuivat usko yhteiseen tulevaisuuteen sekä Kiinan mahdollisuuteen myötävaikuttaa Kongon kehitykseen tästä eteenpäin. Näissä ulostuloissa Kiinasta piirtyy kuva tulevaisuuden kumppanina. Kiinan ja Kongon välinen suhde näyttäytyy molemmille osapuolille tulevaisuudessa voitokkaana. Niin tieteellisesti kuin yhteiskunnallisesti tärkeä jatkotutkimusaihe olisikin tarkastella Kiinan ja Kongon välisen ”uuden” kumppanuuden toteutumista ja toimeenpanemista. Molefen (2019) kehityksen käsitteen näkökulmasta on erityisen mielenkiintoista tarkastella sitä, millä tavoin Kiina tukee Itä-Kongon konfliktinratkaisua ja minkälaista konfliktinratkaisua ja rauhanrakennusta se ylipäätään haluaa olla tukemassa.

LÄHTEET:

PRIMÄÄRIAINESTO:

Radio Okapi

15.12.2022. Comment prévenir les inondations dans les zones urbaines de la RDC? Radio-ohjelma.

20.12.2022. Dernière pluie de Kinshasa: les sinistrés demandent au gouvernement de mettre à leur disposition un site pour construire des maisons. Uutinen?

21.12.2022. Des dégâts matériels et humains à la suite des inondations dans la ville de Kinshasa. Radio-ohjelma.

1.1.2023. RDC: le gouvernement assiste les sinistrés de pluies abbatues à Kinshasa. Uutinen.

18.2.2023. RDC: l'IGF appelle à la revisitation ou résiliation du contrat minier conclut entre la RDC et la Chine. Uutinen.

21.2.2023. La Tempête des Tropiques: "IGF fouine dans le Contrat chinois".
Lehdistökatsaus.

21.2.2023a. Revisiter le contrat chinois permettra de résoudre certains problèmes des Congolais", selon Patrick Muyaya. Uutinen.

19.3.2023. RDC: Felix Tshisekedi évoque "l'imperieuse nécessité" d'une revisitation du contrat chinois. Uutinen.

25.3.2023. Contrat chinois: 43 infrastructures réalisées en RDC, selon le cahier de charge (SICOMINES). Uutinen.

30.3.2023. Contrat minier chinois: deal du siècle ou chimère? (Dossier). Artikkeleli.

3.4.2023. Quels sont les aspects à tenir compte dans la révision des contrats Sino-Congolais? Radio-ohjelma.

20.5.2023. Félix Tshisekedi annonce des discussions sur la revision du contrat RDC-Chine. Uutinen.

23.5.2023. RDC: les enjeux de la visite officielle de Félix Tshisekedi en Chine. Uutinen.

24.5.2023. RDC: Félix Tshisekedi "a décidé de relancer formellement la coopération avec la Chine" (Christophe Lutundula). Uutinen.

24.5.2023a. Le Président Tshisekedi en visite d'Etat en Chine pour relancer la coopération. Radio-ohjelma.

25.5.2023. Pékin: le groupe chinois CNEEC disponibilise plus de 230,4 millions USD pour la réhabilitation du barrage d'Inga. Uutinen.

26.5.2023. Chine-RDC: tête-à-tête Xi Jinping-Félix Tshisekedi à Beijing. Uutinen.

27.5.2023. Contrat chinois: l'ONG CADA préconise la renégociation entre Etats (RDC et Chine). Uutinen.

28.5.2023. Félix Tshisekedi: "La Chine a exprimé clairement sa volonté de voir la RDC pacifiée et restée dans son intégrité". Uutinen.

28.5.2023a. Félix Tshisekedi visite Shanghai, le poumon économique de la Chine moderne. Uutinen.

28.5.2023b. Félix Tshisekedi: "Mon ambition est d'industrialiser mon pays, le développer". Uutinen.

29.5.2023. Le Potentiel: "Kinshasa et Pékin sur de nouvelles bases d'une coopération gagnant-gagnant". Lehdistökatsoaus.

29.5.2023a. Chine: signature d'un accord de partenariat entre la RDC et entreprise Huawei. Uutinen.

29.5.2023b. La Chine et la RDC décident de renforcer leur coopération dans les domaines de la paix et sécurité. Uutinen.

30.5.2023. Tempête des Tropiques: "En prévision des élections du 23 décembre: des contentations risquent de dérouter plusieurs Congolais". Lehdistökatsoaus.

2.6.2023. Kinshasa: la Fondation Denis Nyakeru et l'ambassade de Chine font don des médicaments à l'hôpital pédiatrique de Kalembe Lembe. Uutinen.

22.6.2023. L'Avenir: "Le nouvel ambassadeur chinois dévoile ses priorités". Lehdistökatsoaus.

25.6.2023. Nord-Kivu: la coordination des laïcs catholiques appelle à des sanctions contre Rwanda pour son soutien au M23. Uutinen.

5.7.2023. Julien Paluku salue le partenariat CATL-CMOC -RADC dans la fabrication des batteries électriques. Uutinen.

30.11.2023. Inondation de Kalehe: les sinistrés sollicitent des maisons d'habitation auprès de l'Etat. Uutinen

KIRJALLISUUS

Action Contre l'Impunité pour les Droits Humains (ACIDH) (2010). *Les investissements privés et publics chinois dans le secteur minier au Katanga: bonne gouvernance et droits de l'homme*. Lubumbashi: ACIDH.

Asante, Molefi Kete (1990). *Kemet, Afrocentricity and Knowledge*. New Jersey: Africa World Press, Inc.

Asante, Molefi (1998). *The Afrocentric Idea: Revised and Expanded Edition*. Philadelphia: Temple University Press.

Asante, Molefi Kete (2003). *Afrocentricity: The Theory of Social Change (Revised and Expanded)*. Chicago: African American Images.

Asante, Molefi Kete (2007). *Reading Race in antiquity: the many fallacies of Mary Lefkowitz*. Saatavissa < <https://www.diverseeducation.com/students/article/15083610/reading-race-in-antiquity-the-many-fallacies-of-mary-lefkowitz>>, luettu 21.12.2023.

BBC News Africa (2019). *Congo: A journey to the heart of Africa – BBC Africa*. YouTube. 20.1.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=43xTvpXWLW4&t=1073s>, luettu 8.12.2023.

BBC NEWS (2023). *DR Congo country profile*. Saatavissa <https://www.bbc.com/news/world-africa-13283212>, luettu 14.10.2023.

Bertaux, Daniel (1981). *Biography and society: the life history approach in the social sciences*. Beverly Hills California: SAGE.

Blanchard, Ben (2018). *Corrupt government? You voted for them – China pushes back at Africa summit*. Saatavissa < <https://www.reuters.com/article/us-china-africa-summitanalysis-idUSKCN1LL0EV>>, luettu 25.11.2022.

Brautigam, Deborah (2009). *The dragon's gift: The real story of China in Africa*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Britannica (2023). *History of the Democratic Republic of the Congo*. Saatavissa < <https://www.britannica.com/place/Democratic-Republic-of-the-Congo/History>>, luettu 8.12.2023.

Britannica (2023a). *People of Africa*. Saatavissa < <https://www.britannica.com/place/Africa/People>>, luettu 9.12.2023.

Britannica (2023b). *People of the Democratic Republic of the Congo*. Saatavissa < <https://www.britannica.com/place/Democratic-Republic-of-the-Congo/People>>, luettu 5.11.2023.

- CARI (2023). *Data: Chinese global foreign aid*. Saatavissa < <http://www.sais-cari.org/data-chinese-global-foreign-aid>>, luettu 12.10.2023.
- Center For Strategic & International Studies (2022). *Survey: Why Turkey Is So Popular in the DRC*. Saatavissa < <https://www.csis.org/podcasts/africa/survey-why-turkey-so-popular-drcand-more>>, luettu 25.11.2022.
- Chakrabarty, Malancha (2016). "Growth of Chinese trade and investment flows in DR Congo – blessing or curse?". *Review of African Political Economy* 43(147): 116–130.
- Chasi, Colin Tinei (2018). "Tutuist Ubuntu and Just War". *South African Journal of Political Studies* 45(2): 232–244.
- CIA (2023). *Country Comparison – Population*. Saatavissa < <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/population/country-comparison>>, luettu 3.10.2023.
- CIA (2023a). *Explore All Countries – Congo, Democratic Republic of the*. Saatavissa < <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/congo-democratic-republic-of-the/#geography>>, luettu 3.10.2023.
- Cobb, William Jr (1997). "Out of Africa: the dilemma of Afrocentricity". *The Journal of Negro History* 82(1): 122–132.
- Congo Action Pour La Diplomatie Agissante (2023). *CADA*. Saatavissa < <https://mycada.com>>, luettu 20.12.2023.
- Curtis, Devon (2013). "China and the Insecurity of Development in the Democratic Republic of the Congo (DRC)". *International peacekeeping* 20(5): 551–569.
- de Koning (2011). *Conflict Minerals in the Democratic Republic of the Congo: Aligning Trade and Security Interventions*. SIPRI Policy Paper 27. Solna: Stockholm International Peace Research Institute.
- du Plessis, Carien; Anait Miridzhanian & Bhargav Acharya (2023). "BRICS welcomes new members in push to reshuffle world order". *Reuters*, 25.8.2023. Uutinen.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fijalkowski, Lukasz (2011). "China's 'soft power' in Africa?". *Journal of Contemporary African Studies* 29(2): 223–232.
- Fleshman, Michael (2007). *Congolese media defend democracy*. Saatavissa < <https://www.un.org/africarenewal/magazine/april-2007/congolese-media-defend-democracy>>, luettu 2.11.
- France 24 (2023). "A record 6.9 million people are internally displaced in DR Congo, says UN". 30.10.2023. Uutinen.
- Germain, Nicolas (2019). "Reporter's Notebook: Unpunished crimes in the Democratic Republic of Congo". *France 24*, 18.12.2019. Reportaasi.

Globalis (2020). *Kongon demokraattinen tasavalta*. Saatavissa <<https://www.globalis.fi/Konfliktit/Afrikka/kongon-demokraattinen-tasavalta>>, luettu 25.11.2022.

Global Witness (2017). *Regime Cash Mashine*. Saatavissa <<https://www.globalwitness.org/en/campaigns/democratic-republic-congo/regime-cash-machine/>>, luettu 2.2.2022.

Gyekye, Kwame (2004). *Beyond Cultures: Perceiving a Common Humanity: Ghanaian Philosophical Studies, III. Cultural Heritage and Contemporary Change. Series II, Africa; Volume 9*. Washington DC: The Council for Research in Values and Philosophy.

Gyekye, Kwame (2010). *African Ethics*. Saatavissa <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2011/entries/african-ethics/#NotComGoo>>, luettu 16.11.2023.

Gyekye, Kwame (2010a). "Person and Community in Akan Thought". Teoksessa Wiredu, Kwasi & Kwame Gyekye (toim.), *Person and Community: Ghanaian Philosophical Studies, I*, 101–122. Washington D.C.: The Council for Research in Values and Philosophy.

Gyekye, Kwame (2010b). "Traditional Political Ideas, Their Relevance to Development in Contemporary Africa". Teoksessa Wiredu, Kwasi & Kwame Gyekye (toim.), *Person and Community: Ghanaian Philosophical Studies, I*, 241–255. Washington D.C.: The Council for Research in Values and Philosophy.

Hamlet, Janice D. (1998). *Afrocentric visions studies in culture and communication*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Hansrod, Zeenat (2023). "Long road for DRC as it renegotiates minerals deal with China". *rfi*, 12.08.2023. Artikkelin <https://www.rfi.fr/en/africa/20230812-long-road-for-drc-as-it-renegotiates-minerals-deal-with-china>, luettu 17.12.2023.

Hochschild, Adam (2023). *Leopold II: king of Belgium*. Saatavissa <<https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium>>, luettu 21.12.2023.

Hoffman, Heler; Miximilian Popp & Fritz Schaap (2023). "The Race for resources: China and Russia Are Beating the West in Africa". *Spiegel International*. 2.8.2023. Analyysi. <https://www.spiegel.de/international/world/a-race-between-the-world-powers-can-the-west-regain-its-lost-footing-in-africa-a-e557e65d-e363-44db-bd90-b19777523fa5>, luettu 20.12.2023.

Huilaja, Aino (2013). "Kiina valtaa Afrikkaa – Suomi kisaa samoilla markkinoilla". *MTV Uutiset*, 28.2.2013. Artikkelin <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kiina-valtaa-afrikkaa-suomi-kisaa-samoilla-markkinoilla/2199188#gs.l06m0q>, luettu 16.12.2023.

IMF (2015). *Democratic Republic of The Congo*. IMF Country Report No. 15/281. Washington, D.C.: IMF.

Jackson, Patrick Thaddeus (2016). *The conduct of inquiry in international relations: Philosophy of science and its implications for the study of world politics*. New international relations. 2. painos. London: Routledge.

Jansson, Johanna (2011). *The Sicomines Agreement: Change and Continuity in the Democratic Republic of Congo's International Relations*. Occasional Paper No 97. China in Africa Project. Johannesburg: South African Institute of International Affairs.

Jansson, Johanna (2013). "The Sicomines agreement revisited: prudent Chinese banks and risk-taking Chinese companies". *Review of African Political Economy* 40(135): 152–162.

Jyväskylän yliopisto (2015). *Tieteenfilosofiset suuntaukset*. Saatavissa <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset>>, luettu 5.3.2023.

Jyväskylän yliopisto (2016). *Teemoittelu*. Saatavissa <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>>, luettu 4.12.2023.

Kabemba, Claude (2005). *The State of the Media in the Democratic Republic of Congo*. EISA Occasional Paper Number 30, March 2005. Johannesburg: EISA.

Kabemba, Claude (2016). "China-Democratic Republic of Congo Relations: From Beneficial to a Development Cooperation". *African Studies Quarterly* 16(3–4): 73–83.

Kershaw, Terry (1998). "Afrocentrism and the Afrocentric method". Teoksessa Hamlet, Janice D. (toim.), *Afrocentric Visions. Studies in Culture and Communications*, 27–44. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Koski, Leena (2020). "Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi". Teoksessa Puusa, Anu & Pauli Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, 157–172. Helsinki: Gaudeamus.

Legodi, Lebogang T. & Makhura B. Rapanyane (2022). "China's Infrastructure-for-Resource model: An Ideal Solution to Addressing Uganda and Angola's Development Agenda". *Journal of African Foreign Affairs* 9(2): 69–83.

Lindgren, Sanna (2022). "Miten nopeasti Afrikan väestö kasvaa ja onko se ongelma". *Kehityslehti*, 25.8.2022. Artikkel.

Magner, Denise K. (1991). "Ph.D. Program Stirs Debate on Future of Black Studies". *The Chronicle of Higher Education*, June 19.1991. Uutinen.
https://www.chronicle.com/article/ph-d-program-stirs-debate-on-the-future-of-black-studies/?emailConfirmed=true&supportSignUp=true&supportForgotPassword=true&email=dinbelleo%40gmail.com&success=true&code=success&bc_nonce=qmcgte8mjg4ot3fth16ob, luettu 10.12.2023.

Maiza-Larrarte, Andoni & Gloria Claudio-Quiroga (2019). "The impact of Sicomines on development in the Democratic Republic of Congo". *International Affairs* 95(2): 423–446.

Maphaka, Dominic (2020). "Dislocation or Relocation? An Afro-centric analysis of South Africa's BRICS membership". *Journal of African Union Studies* 9(2): 5–24.

Marks, Toya (2007). *What's China's investment in Africa?* Saatavissa <<https://www.blackenterprise.com/whats-chinas-investment-in-africa/>>, luettu 20.10.2022.

Marysse, Steefaan & Sara Greenen (2009). "Win-win or unequal exchange? The case of the Sino-Congolese cooperation agreements". *Journal of Modern African Studies* 47(3): 371–396.

Marysse, Stefaan & Sara Greenen (2011). "Triangular Arm Wrestling: Analysis and Revision of the Sino-Congolese Agreements". Teoksessa Ansom, An & Stefaan Marysse (toim.), *Natural Resources and Local Livelihoods in the Great Lakes Region of Africa. A Political Economy Perspective*, 237–250. New York: PALGRAVE MACMILLAN.

Mazama, Ama (2001). "The Afrocentric paradigm. Contours and Definitions". *Journal of Black Studies* 31(4): 387–405.

McPhail, Mark Lawrence (1998). "From Complicity to Coherence: Rereading the Rhetoric of Afrocentricity". *Western Journal of Communications* 62(2): 114–140.

Metz, Thaddeus (2007). "Towards an African moral Theory". *The Journal of Political Philosophy* 15(13): 321–241.

Metz, Thaddeus (2011). "Ubuntu as a moral theory and human rights in South Africa". *African Human Rights Law Journal* 11(2): 532–559.

Mo Ibrahim (2023). *DR Congo*. Saatavilla <<https://iiag.online/data.html?meas=GOVERNANCE&loc=CD&view=overview&subview=absoluteTrends>>, luettu 2.2.2023.

Mo Ibrahim (2023a). *About the IIAG*. Saatavilla <<https://iiag.online/about.html?meas=GOVERNANCE&loc=CD&view=overview>>, luettu 2.2.2023.

Morgan, Pippa (2019). "Can China's Economic Statecraft Win Soft Power in Africa? Unpacking Trade, Investment and Aid". *Chinese journal of political science* 24(3): 387–409.

Molefe, Motsamai (2019). "Ubuntu and Development: An African Conception of Development". *Africa today* 66(1): 96–115.

Molefe, Motsamai (2019a). *An African Philosophy of Personhood, Morality and Politics*. Cham: Springer Nature Switzerland AG.

MTV3 Uutiset (2016). *Pygmien ja bantujen välinen toukkasota vaatinut ainakin 20 kuolonuhria*. 18.10.2016. Uutinen. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/pygmien-ja-bantujen-valinen-toukkasota-vaatinut-ainakin-20-kuolonuhria/6124130>, luettu 5.11.2023.

Mushizi, Charles-Mugagga (2023). *DRC: Radio*. Saatavissa <<https://medialandscapes.org/country/democratic-republic-of-the-congo/media/radio>>, luettu 2.11.2023.

Mushizi, Charles-Mugagga (2023a). *DRC: Print*. Saatavissa <<https://medialandscapes.org/country/democratic-republic-of-the-congo/media/print>>, luettu 18.12.2023.

Mushizi, Charles-Mugagga (2023b). *DRC: Opinion Makers*. Saatavissa <<https://medialandscapes.org/country/democratic-republic-of-the-congo/media/opinion-makers>>, luettu 4.12.2023.

Natural Resource Governance Institute (NRGI) (2015). *The Resource Curse*. Saatavissa <https://resourcegovernance.org/sites/default/files/nrgi_Resource-Curse.pdf>, luettu 26.2.2023.

Nantulya, Paul (2020). "Strategic Application of the Tao of Soft Power: The Key to Understanding China's Expanding Influence in Africa". *The African review* 47(2020): 481–529.

Nkoana, Francinah N. & Lebogang T. Legodi (2021). "What Drives the Chinese Involvement in Africa? An Afrocentric Reflection on Ghana, 2010 to 2020". *Journal of African Foreign Affairs* 8(3): 203–224.

Noury, Valerie (2010). "The curs of coltan". *New African*, Apr 2010. Feature.

OECD (2023). *Interactive summary chart by aid (ODA) recipients: Democratic Republic of the Congo*. Saatavissa <https://public.tableau.com/views/OECDDACAidataglancebyrecipient_new/Recipients?:embed=y&:display_count=yes&:showTabs=y&:toolbar=no?&:showVizHome=no>, luettu 10.10.2023.

Orbe, Mark P. (1995). "African American Communication Research: Toward A Deeper Understanding of Interethnic Communication". *Western Journal of Communication* 59 (Winter 1995): 61–78.

Puranen, Matti (2019). *Afrikka on Kiinan suurvaltahaaveiden laboratorio*. Saatavissa <https://ulkopolitist.fi/2019/05/22/afrikka-on-kiinan-suurvaltahaaveiden-laboratorio/>, luettu 16.12.2023.

Radio Okapi (2023). *RDC: L'ODEP exige la transparence dans la re-visitation du contrat sino-congolais*. Saatavissa <<https://www.radiookapi.net/2023/08/10/emissions/dialogue-entre-congolais/rdc-lodep-exige-la-transparence-dans-la-re-visitation>>, luettu 17.11.2023.

Radio Okapi (2019). *À propos*. Saatavissa <https://www.radiookapi.net/page/propos>, luettu 25.11.2022.

Rapanyane, Makhura. B. (2021). "China's involvement in the Democratic Republic of Congo's resource curse mineral driven conflict: an Afrocentric review". *Contemporary Social Science* 17(2): 117–128.

Rapanyane, Makhura B. & Kgothatso B. Shai (2019). "China's multinational corporations in the Democratic Republic of Congo's mining industry: An Afrocentric critique". *Journal of public affairs* 20(2): 1–7.

Reporters Without Borders (2021). *Democratic Republic of Congo*. Saatavilla <https://rsf.org/en/country/democratic-republic-congo>, luettu 2.11.2023.

Reuters (2023). "What is BRICS, which countries want to join and why". 22.8.2023. Artikkel.

Rosenthal, Jonathan (2023). "There is a new scramble for Africa". *The Economist*, 13.11.2023. Analyysi. <https://www.economist.com/the-world-ahead/2023/11/13/there-is-a-new-scramble-for-africa>, luettu 16.12.2023

Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka (2006). 7.3.4. *Teemoittelu*. Saatavissa < https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html>, luettu 4.12.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka (2006a). 7.2.2. *Koodaus*. Saatavissa < https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html>, luettu 4.12.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka (2006b). *Koodaus merkeillä*. Saatavissa < https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2_1.html>, luettu 4.12.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka (2006c). 7.3.3 *Kvantifiointi*. Saatavissa < https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_3.html>, luettu 4.12.2023.

SARW (2023). *About*. Saatavissa < <https://www.sarwatch.co.za/about/>>, luettu 19.12.2023.

Schiere, Richard (2011). *China and Africa: An Emerging Partnership for Development? – An overview of issues*. Working Paper Series No. 125. Tunis: African Development Bank Group.

Schipani, Andreas (2023). "Rwanda criticized for backing rebels in DRC accused of atrocities". *Financial Times*, 21.6.2023. Uutinen. <https://www.ft.com/content/a383687e-7c79-4312-8018-415e44749fe9>, luettu 20.12.2023.

Schreiber, Lisa (2000). "Overcoming methodological elitism: Afrocentrism as a prototypical paradigm for intercultural research". *International Journal of Intercultural Relations* 24(2000): 651–671.

Shepperson, George Albert (2023). *David Livingstone*. Saatavissa <<https://www.britannica.com/biography/David-Livingstone>>, luettu 16.12.2023.

Simmons, Jacqueline & Michael J. Kavanagh (2023). "Congo President demands More From 6.2 Billion China Deal." *Bloomberg*, 19.1.2023. Uutinen. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-19/president-thinks-congo-mineral-riches-worth-more-than-china-s-6-2-billion-deal>>, luettu 9.12.2023.

Social Science Bites (2021). *Molefi Asante on Afrocentrism*. Saatavissa <<https://open.spotify.com/episode/41PRt91T2e7ZQVSTe2m9MX?si=e77e6a2f84814293>>, luettu 16.12.2023.

Stoop, Nik, Marijke Verpoorten & Peter van der Windt (2019). “Artisanal or industrial conflict minerals? Evidence from Eastern Congo”. *World development* 2019(122): 660–674.

Tasavallan presidentti (2023). *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläskokouksessa 22.8.2023*. Saatavissa <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-suurlahettilaskokouksessa-22-8-2023>, luettu 20.12.2023.

Taylor, Ian (2019). “REVIEW ESSAY: Understanding Africa’s Extractive Sector”. *South African Journal of International Affairs* 26(2): 303–306.

Taylor, Ian & Tim Zajontz (2020). ”In a fix: Africa’s place in the Belt and Road Initiative and the reproduction of dependency”. *South African Journal of International Affairs* 27(3): 277–295.

The Economist (2006). *Africa and China*. Saatavissa <https://www.economist.com/news/2006/11/03/africa-andchina?gclid=CjwKCAiA7IGcBhA8EiwAFfUDsSnRRG1rgeltrtoha0tYOsc75uDZOWo5riYDHwz00eR_Mv9IVKyYxoCHrYQAvD_BwE&gclid=aw.ds>, luettu 25.11.2022.

The Economist (2011). *That sinking feeling*. Saatavissa <<https://www.economist.com/middleeast-and-africa/2011/11/26/that-sinking-feeling>>, luettu 25.11.2022.

The Economist (2012). ”Power vacuum”. 8.12.2012. Artikkelin <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2012/12/08/power-vacuum>>, luettu 1.11.2023.

The Economist (2021). ”What is China’s five year plan?”. 4.23.2021. Artikkelin <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/03/04/what-is-chinas-five-year-plan>>, luettu 5.12.2023.

The Economist (2022). *China in Africa: should the West be worried?* Youtube. 26.5.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=wBHqjYuJ5eI>, luettu 16.12.2023.

The Nobel Prize (2023). *Desmond Tutu: Facts*. Saatavissa <<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1984/tutu/facts/>>, luettu 18.11.2023.

Tieteen Termipankki (2023). *metafysiikka*. Saatavissa <<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:metafysiikka>>, luettu 10.12.2023.

Tieteen termipankki (2023a). *essentialismi*. Saatavissa <<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:essentialismi>>, luettu 31.10.2023.

Toscano, Manuel (2011). ”Human Dignity as High Moral Status”. *The Ethics Forum* 6(2): 4–25.

Tshuma, Darlington (2022). *What if Africa stops receiving foreign aid? The risk of reversing development gains in a Covid-19 world*. Imagine Africa Series Brief/1 Jan 2022. Paris: European Union Institute for Security Studies.

Tunamsifu Shirambere, Philippe (2020). "The Democratic republic of the Congo—China's deals on construction of roads in exchange of mines". *Afrika Focus* 33(2): 79–94.

Tutu, Desmond (2000). *No future without forgiveness*. London: Rider.

Volle, Adam (2023). *Globalization*. Saatavissa <<https://www.britannica.com/money/topic/globalization>>, luettu 10.12.2023.

Walters, Ronald (1996). "Race in America: multiculturalism, Afrocentrism, and the new democratic framework". *The Black Collegian* 26(3): 32–38.

Wiredu, Kwasi (1996). *Cultural Universal and Particulars: An African Perspective*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.

Wiredu, Kwasi (2009). "An Oral Philosophy of Personhood: Comments on Philosophy and Orality". *Research in African Literatures* 40(1): 8–18.

Maailmanpankki (2023). *The World Bank in DRC*. Saatavissa, <<https://www.worldbank.org/en/country/drc/overview>>, luettu 5.12.2023.

YK (2021). *Democratic Republic of the Congo*. Saatavissa <<https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/countries/democratic-republic-of-the-congo/>>, luettu 22.12.2023.

YK (2023). *Radio Okapi*. Saatavissa <<https://monusco.unmissions.org/en/radio-okapi>>, luettu 1.11.2023.

YK(2023a). Sustainable Development Goals. Saatavissa <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>>, luettu 3.12.2023.

YK (2023b). *Plea for Kalehe: One of the worst natural disasters in the history of the Democratic Republic of Congo (DRC) deserves more attention and solidarity*. Saatavissa <<https://peacekeeping.un.org/en/plea-kalehe-one-of-worst-natural-disasters-history-of-democratic-republic-of-congo-drc-deserves-more>>, luettu 22.12.2023

Yle (2023). *Kongon riistäjä – Belgian kuningas Leopold II*. Saatavissa <<https://areena.yle.fi/podcastit/1-67287783>>, 21.12.2023.